

VALIČNA VAS

BIBA TERŽAN

Univerza, Ljubljana

Valična vas leži nad dolino Krke — dolino gradišč klasične halštatske kulture — na terasastem grebenu gričevja med Zagradcem in Žužemberkom.

Arheološko najdišče Valične vasi se razprostira na širšem področju vasi — od pašnika na zahodnem robu vasi pa vse do peskokopa pod cerkvico sv. Martina (skica 1). Najdbe pripadajo tako grobnemu kot naselbinskemu gradivu. Grobišče je bilo na terasah vzhodno od vasi — na njivah kmetov Gnidovca, Pluta in Sadarja. Na pašniku na zahodnem robu vasi je S. Rutar ugotovil majhno naselbino.² Obstaja domneva, da je bila naselbina tudi na predelu, imenovanem z ledinskim imenom *Gradišče*, kjer stoji cerkvica sv. Martina.³

Prva izkopavanja v Valični vasi sodijo v čas živahnega arheološkega raziskovanja Dolenjske proti koncu 19. stol. Leta 1885 je J. Pečnik izkopal okrog 30 latenskih grobov na njivi kmeta Gnidovca.⁴ Grobovi so bili žgani. Grobne jame so bile štirioglate, manj kot meter globoke in so vsebovale izbrane ostanke kosti brez pepela in oglja. Od tega izkopavanja se nam je na risbi ohranila le ena grobna celota. Grobno celoto predstavlja pas — sklepanec in fibula srednje latenske sheme⁵ (T. 12: 1, 2). Med najdbami se omenjajo še meči, puščične osti, udarni noži, uhate sekire in nekaj fibul. Blizu teh grobov je bilo najdenih tudi nekaj rimskih grobov; v grobovih je bila v glavnem keramika, izdelana na lončarskem vretenu, medtem ko so bili kovinski pridatki redki.⁶

Na vaškem pašniku zahodno od vasi je bil odkrit rimskodobni objekt — majhna naselbina, ki bi naj bila postavljena na neki starejši latenski naselbini. Hiše so bile različne velikosti. Bile so lesene, le temelji so bili grajeni iz

¹ Članek je skrajšana diplomatska naloga iz prazgodovinske arheologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani pri prof. dr. Gabrovcu, kateremu se na tem mestu zahvaljujem tako za nasvete in razumevanje kot za spodbudo pri delu. Ker je bila naloga končana v maju 1971, v njej niso upoštevani novejši dosežki in literatura, le karte razprostranjenosti so nekoliko dopolnjene.

Gradivo iz Valične vasi so risali F. Klun, N. Ribič, N. Trampuž in D. Lunder.

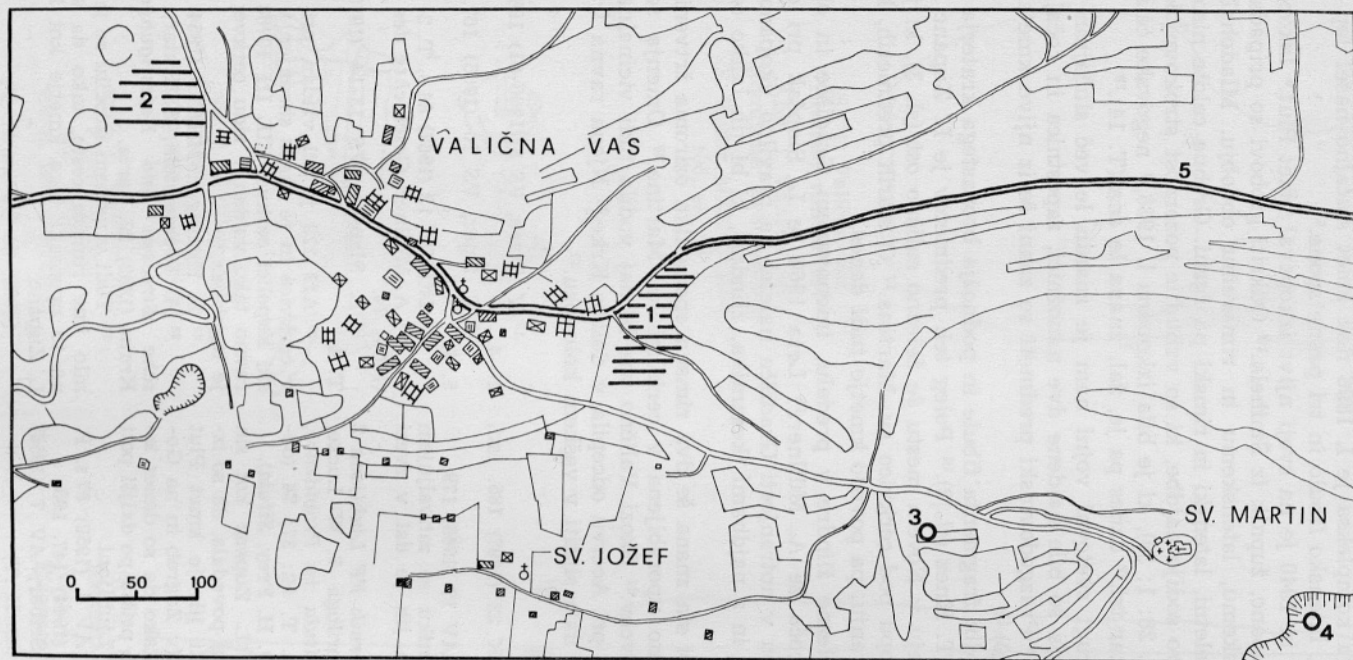
² S. Rutar, *MZK* 23 (1897) 104 s, 185. Isti, *IMK* 9 (1899) 47.

³ A. Müllner, *Geschichte des Eisens* (1909) 74.

⁴ K. Deschman, *MAGW* 15 (1885) [72]. Isti, *Führer durch das Krainische Landes Museum Rudolfinum in Laibach* (1888) 57. S. Rutar, *MZK* 17 (1891) 139. Isti, *LMS* (1889) 50.

⁵ S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) 179, 176 s, T. 25, 1. 2.

⁶ S. Rutar, *MZK* 17 (1891) 139.

Skica 1. Lega arheoloških najdišč v Valični vasi. 1 — grobišče, 2 — naselbinski objekt, 3 — najdba na Gradišču, 4 — najdba v peskokopu, 5: rimska cesta.

Skizze 1. Lage der archäologischen Fundstätten in Valična vas. 1 Grabstätten, 2 Siedlungsobjekt, 3 Fund in Gradišče, 4 Fund in der Kiesgrube, 5 römische Straße

kamna.⁷ Blizu tega kompleksa je l. 1896 nek kmet slučajno našel lep rimski bronast vrč (sl. 1), latensko fibulo in tri pasne spone.⁸

Med leti 1930 in 1940 je na svoji njivi izkopaval kmet Plut.⁹ Izkopavanja je spremljal L. Zupanc, župnik iz Šmihela.¹⁰ Odkriti grobovi so pripadali najmlajšemu halštatskemu, latenskemu in rimskemu obdobju. Mladohalštatski grobovi so bili skeletni, latenski in rimski pa žgani. Grobne celote niso ohranjene. V to gradivo sodijo najdbe, ki so vzbudile pozornost strokovnjakov; to je znana situla (T. 28: 1; 30), ki je bila izkopana l. 1938,¹¹ negovske čelade, ki so bile izkopane kar tri,¹² danes pa je, žal, znana le ena (T. 14).¹³

Iz časa po drugi svetovni vojni nam je znanih le več slučajnih najdb. Na njivi A. Sadarja so bile najdene dve nanožnici, zapestnica in ročaj situle (T. 7: 1, 4; 29: 1).¹⁴ Prazgodovinski predmeti so znani še iz njive kmeta Pluta (T. 20: 7; 27: 3, 10).¹⁵

O slučajni najdbi fragmenta fibule in podnožja bronastega kraterja iz Valične vasi poroča T. Knez (sl. 2).¹⁶ Poleg teh predmetov je L. Zupanc izročil Dolenjskemu muzeju v Novem mestu še železno sulično ost (sl. 3), ki je bila najdena v peskokopu pod cerkvico sv. Martina.¹⁷ O starih predmetih, ki pridejo na dan pri oranju, pa povedo kmetje tudi danes.

O najdbah železne žindre v predelu, imenovanem Gradišče in ob poti proti grobišču poroča že A. Müllner.¹⁸ Leta 1969 je L. Slapšak pri obisku terena v peskokopu v notranjosti Gradišča naletel na pravilno vkopano jamo z žganimi stenami in z najdbami (keramika, žindra), ki bi jih lahko označili kot naselbinske.¹⁹

Iz Valične vasi sta znana še dva rimska spomenika oziroma žrtvenika, ki sta bila sekundarno uporabljena v cerkvici sv. Martina.²⁰ Omenja se tudi najdba rimskih novcev.²¹ Skozi Valično vas bi naj vodila tudi vicinalna rimska cesta, ki se je pri Acervu odcepila v dolino Krke.²² Njena ravna trasa bi se morda še danes dala slutiti v vaškem kolovozu.²³

⁷ Cfr. op. 2.

⁸ S. Rutar, *MZK* 23 (1897) 185. Isti, *IMK* 9 (1899) 47.

⁹ S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) 179.

¹⁰ Gospodu župniku se zahvaljujem za podatke, ki nam jih je dal v zvezi s temi izkopavanji.

¹¹ F. Starè, *Zbornik FF Ljubljana* 2 (1955) 149, T. 15, priloga 7. W. Lucke, O. H. Frey, *Die Situla in Providence*, *RGF* 26 (1962) 79 s, T. 52: 37; 74 (odslej cit. W. Lucke, O. H. Frey, *Situla*).

¹² Tako župnik L. Zupanc kot sin izkopavalca Pluta sta povedala, da so izkopali tri čelade, ki jih je kmet Plut prodal privatnikom (v Zagreb in na Gorenjsko — Golnik), tako da so danes izgubljene in le ena je prišla po daljši poti v Narodni muzej v Ljubljani.

¹³ S. Gabrovec, *AV* 1 (1950) 87 s. P. Reinecke, *32 BRGK* (1944) 147, 195.

¹⁴ P. Petru, V. Šribar, *AV* 7 (1956) 297, T. 1: 1—4.

¹⁵ V. Stare, *VS* 8 (1960-61) 198, T. 3: 1—4.

¹⁶ T. Knez, *VS* 10 (1965) 167, T. 3: 5, 6.

¹⁷ Isti, *VS* 12 (1967) 84 s, T. 2: 1.

¹⁸ A. Müllner, *Geschichte des Eisens* (1909) 74.

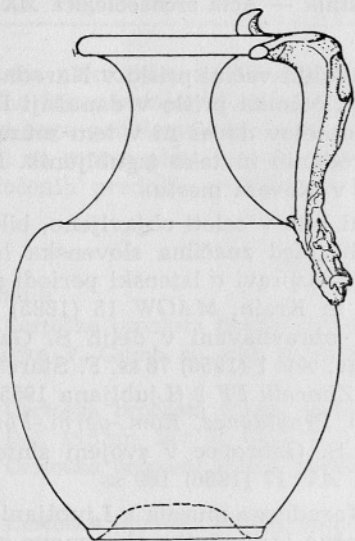
¹⁹ L. Slapšak, *VS* 13-14 (1970) 184, T. 4.

²⁰ AIJ 229 je bil vzdian pri vhodu v cerkvico in je danes shranjen v stranski kapelici cerkve. CIL III 10788 je bil ravno tako vzdian v zidu cerkve; danes je izgubljen.

²¹ P. Hitzinger, *MHK* 9 (1854) 93.

²² A. Premerestein, S. Rutar, *Römische Strassen und Befestigungen in Krain* (1899) 29, karta.

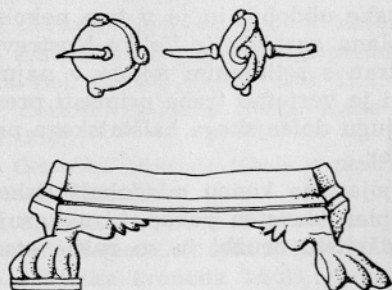
²³ Tudi v ustnem izročilu se je ohranilo ime rimske ceste, tako da so nas na to opozorili tako kmetje kot župnik L. Zupanc.

Sl. 1. Valična vas.
Bronast rimski vrč

Abb. 1. Valična vas.
Römische Bronzekanne

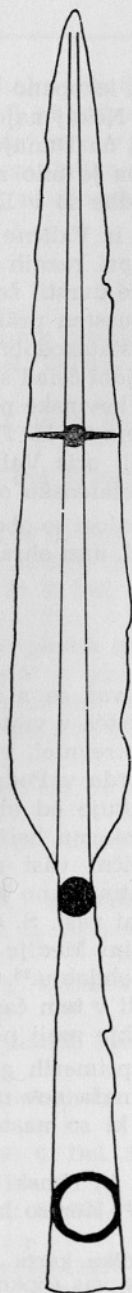
(S. Rutar, MZK 23 [1897]
105, sl. 1)

Sl. 2. Valična vas.
Fragment fibule in
podnožje bronastega
kraterja

Abb. 2. Valična vas.
Fibelfragment
und Unterteil
eines Bronzekraters

(T. Knez, VS 10 [1965]
T. 3: 5, 6)

Sl. 3. Valična vas.
Železna sulična ost

Abb. 3. Valična vas.
Eiserne Lanzen spitze

(T. Knez, VS 12 [1967]
T. 2: 1)

Gradivo, izkopano v Valični vasi je v veliki večini prišlo v Narodni muzej v Ljubljani. Nekaj najdb bi naj za časa J. Pečnika prišlo v današnji Prirodoslovni muzej na Dunaju,²⁴ vendar teh predmetov danes ni v tem muzeju. Del predmetov pa je bilo za časa Pluta razprodanih in tako izgubljenih. Novejše slučajne najdbe so v Dolenjskem muzeju v Novem mestu.

Gradivo iz Valične vasi do danes še ni bilo v celoti objavljeno, bilo pa je upoštevano pri raznih sintetičnih študijah. Med značilna slovenska latenska najdišča jo je uvrstil že K. Dežman v svoji razpravi o latenski periodi pri nas, *Über die neuesten prähistorischen Funde in Krain, MAGW* 15 (1885) [70] ss. Značilni halštatskodobni predmeti so bili obravnavani v delih S. Gabrovca, Dve novi najdbi čelad s slovenskega ozemlja, *AV* 1 (1950) 78 ss, F. Stareta, Prazgodovinske kovinske posode iz Slovenije, *Zbornik FF* 2 (Ljubljana 1955) 103 ss in W. Luckeja-O. H. Freya, *Die Situla in Providence, Röm.-germ.-Forsch* 26 (1962). Zadnji oris Valične vasi je podal S. Gabrovec v svojem sintetičnem delu, Srednjelatensko obdobje v Sloveniji, *AV* 17 (1966) 169 ss.

V naši nalogi so obdelani predmeti iz Narodnega muzeja v Ljubljani. Grobne celote, žal, niso ohranjene in tako je možna le tipološka obravnava gradiva.

NAČIN POKOPA

Valična vas se s svojimi mladohalštatskimi skeletnimi grobovi v plani nekropoli uvršča v vrsto podobnih planih grobišč, ki jih poznamo na eni strani v Veliki Kostrevnici, v Zagorju, na Vačah, v Lukovici²⁵ in na drugi strani v Vinici in morda v Podzemlju.²⁶ Sam način skeletnega pokopa v planih grobiščih se razlikuje od običajnega pokopavanja v gomilah, ki je lasten klasičnemu dolenjskemu halštatu.²⁷ Vsa ta plana grobišča pripadajo enako kot grobišče v Valični vasi najmlajšemu halštatskemu horizontu; v Vinici pa se grobišče kontinuirano nadaljuje v latensko obdobje in je v tem nekoliko podobno Valični vasi. S. Gabrovec veže plana grobišča iz Velike Kostrevnice in dalje po dolini Medije na gorenjsko stran s selitvenim tokom v najmlajšem halštatskem obdobju.²⁸ Grobišče v Vinici je verjetno treba pripisati premikom, ki so se vršili v tem času na skrajnem jugu dolenjskega halštatskega prostora, kateri tu nekje meji na japonski prostor.

V vseh primerih gre za podoben pojav na koncu mladohalštatskega obdobja, ki prinaša nov način pokopa — plan skeleten pokop, ki nakazuje neke spremembe, ki so nastajale v mladohalštatski družbi in so rušile stare tradicije.

Latenski in rimski grobovi v Valični vasi so žgani in plani, kar ustreza običaju časa.²⁹ Ker so latenski in rimski grobovi na istem prostoru kot mlado-

²⁴ Arheološka karta Slovenije, Novo mesto, Valična vas (tipkopis).

²⁵ F. Starè, *AV* 4 (1953) 266 s. S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) 24 ss. F. Starè, *Prazgodovinske Vače* (1954) 22 ss. Isti, *Vače* (1955) 58 ss. S. Gabrovec, *Kamniški zbornik* 10 (1965) 101 s.

²⁶ R. Ložar, *GMDS* 15 (1934) 22. K. Deschman, *Führer durch das Krainische Landes Museum Rudolfinum in Laibach* (1888) 67.

²⁷ S. Gabrovec, *AV* 15-16 (1964-65) 27 s.

²⁸ Isti, *AV* 17 (1966) 27 s.

²⁹ Isti, *AV* 17 (1966) 182 s.

halštatska nekropola, se je ohranilo sporočilo o vertikalni stratigrafiji.³⁰ Žal, sondažno izkopavanje, ki smo ga opravili v letu 1971,³¹ ni pripomoglo k razjasnitvi tega problema. Glede na plitvo plast zemlje, saj smo v naših sondah naleteli na mrtvo plast (pesek) v povprečni globini 45 cm, lahko rečemo le, da na določenih predelih grobišča vertikalna stratigrafija ni mogoča.

OPIS PREDMETOV

Fibule

1. Certoška bronasta fibula. Hrbet noge je ornamentiran z vrezanim motivom v obliki črke V. Gumb na loku je sploščen in narebren. Dol. 19,3 cm. Inv. št. 12628. T. 1: 1.
2. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 1: 1, le da ima bolj okrogel gumb. Dol. 15,3 cm. Inv. št. 6936. T. 1: 2.
3. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 1: 2. Dol. 17 cm. Inv. št. 12416. T. 1: 3.
4. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 1: 2, le da ima na nogi s tremolirnim vrezom izveden motiv v obliki črke V. Dol. 15,1 cm. Inv. št. 12419. T. 1: 4.
5. Certoška bronasta fibula, enaka kot fibula na T. 1: 4. Dol. 15 cm. Inv. št. 12418. T. 1: 5.
6. Certoška bronasta fibula. Na loku je okrogel ploščat prečno profiliran gumb. Hrbet noge je okrašen z vrezanim motivom v obliki črke V in punciranimi krožcema. Gumb na nogi ima v sredini majhen čepek. Dol. 10,1 cm. Inv. št. 6964. T. 2: 1.
7. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 2: 1. Dol. 10,3 cm. Inv. št. 6967. T. 2: 2.
8. Certoška bronasta fibula s kroglastim gladkim gumbom na loku. Dol. 11,5 cm. Inv. št. 12424. T. 2: 3.
9. Certoška bronasta fibula, enaka kot fibula T. 2: 3. Dol. 11 cm. Inv. št. 12420. T. 2: 5.
10. Certoška bronasta fibula s tekočim preходом noge v lok, tako da je ležišče za iglo asimetrično oblikovano. Na prehodu hrbta v lok sta na obeh straneh majhna izrastka. Dol. 11,8 cm. Inv. št. 6966. T. 2: 7.
11. Certoška bronasta fibula, enaka kot fibula na T. 2: 7. Dol. 11,6 cm. Inv. št. 6968. T. 2: 9.
12. Certoška bronasta fibula s ploščatim prečno profiliranim gumbom. Dol. 8,1 cm. Inv. št. 6989. T. 2: 4.
13. Certoška bronasta fibula z majhnim okroglim gumbom na loku obdanim z dvema svitkoma. Dol. 6,6 cm. Inv. št. 12433. T. 2: 6.
14. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 2: 6. Dol. 5,2 cm. Inv. št. 6990. T. 2: 8.
15. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 2: 8. Dol. 4,5 cm. Inv. št. 12630. T. 2: 10.
16. Fragment bronaste certoške fibule. Dol. 5,2 cm. Inv. št. 12427. T. 2: 11.
17. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 1: 2. Dol. 14,3 cm. Inv. št. 6969. T. 3: 1.

³⁰ O pokopih v več plasteh sta povedala župnik L. Zupanc in C. Plut, sin izkopavalca.

³¹ B. Teržan, VS 17-19/1 (1974) 112 ss.

18. Certoška bronasta fibula, podobna fibuli na T. 1: 4. Dol. 11,3 cm. Inv. št. 12421. T. 3: 3.
19. Certoška bronasta fibula, enaka kot fibula na T. 3: 3, le da je brez ornamenta na hrbtu noge. Dol. 10,8 cm. Inv. št. 12417. T. 3: 5.
20. Certoška bronasta fibula, podobna fibula na T. 3: 3. Dol. 8,7 cm. Inv. št. 12422. T. 3: 4.
21. Certoška bronasta fibula, enaka kot fibula na T. 3: 4. Dol. 8,7 cm. Inv. št. 12425. T. 3: 6.
22. Certoška bronasta fibula s ploščatim narebrenim gumbom na loku. Dol. 6,8 cm. Inv. št. 12428. T. 3: 2.
23. Certoška bronasta fibula s polkroglasto odebelitvijo na loku. Dol. 10,1 cm. Inv. št. 12629. T. 3: 7.
24. Certoška bronasta fibula s trakastim lokom, ki je rombično razširjen in ornamentiran s po dvema vrezoma. Fibula je bila antično popravljena, kar dokazujejo ostanki železnega dela, ki je z dvema zakovicama pritrjen na lok. Dol. 5,7 cm. Inv. št. 12426. T. 3: 8.
25. Certoška bronasta fibula s samostrelno peresovino. Na loku ima polkroglasto odebelitev, obdano z dvema prečnima rebroma. Dol. 5,2 cm. Inv. št. 6971. T. 3: 9.
26. Bronast narebren gumb certoške fibule. Pr. 2,2 cm. Inv. št. 6978. T. 11: 27.
27. Samostrelna bronasta fibula z nazaj gledajočo konjsko glavico in profiliranim trakastim lokom. Dol. 6,3 cm. Inv. št. 12431. T. 3: 10.
28. Samostrelna bronasta fibula z nazaj gledajočo konjsko glavico in trakastim lokom, ki je na obeh straneh okrašen s prečnimi vrezl. Dol. 6,9 cm. Inv. št. 12429. T. 4: 1.
30. Samostrelna bronasta fibula z nazaj gledajočo konjsko glavico in profiliranim trakastim lokom. Dol. 4,6 cm. Inv. št. 6997. T. 4: 3.
31. Bronasta fibula s samostrelno peresovino, na katere ploščato razširjenem loku je z zanko pritrjena okrogla ploščica iz tanke bronaste pločevine. Ploščica je okrašena z iztlačeni pikami v dveh koncentričnih krogih. Dol. 2,8 cm. Pr. ploščice 3,9 cm. Inv. št. 6976. T. 4: 4.
32. Bronasta fibula zgodnjelatske sheme. Proti loku uvita noga se zaključi z eno večjo in tremi manjšimi odebelitvami. Dol. 3,3 cm. Inv. št. 6991. T. 4: 5 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 4).
33. Bronasta fibula zgodnjelatske sheme. Proti loku uvita noga se zaključi z eno večjo odebelitvijo in dvema manjšima. Dol. 3,5 cm. Inv. št. 6992. T. 4: 6 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 3).
34. Železna žičnata fibula srednjelatske sheme. Proti loku uvita noga je okrašena s križnim motivom. Ležišče za iglo je prečno nažlebljeno. Dol. 11,4 cm. Inv. št. 3546. T. 4: 13 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 5).
35. Bronasta žičnata fibula srednjelatske sheme. Na koncu nazaj uvite noge je okrogel okvir, izpolnjen s sedmimi žičnatimi spiralicami. Dol. 6,7 cm. Inv. št. 6993. T. 4: 8 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 6).
36. Bronasta žičnata fibula srednjelatske sheme z dvema polkroglastima gumboma na nazaj uviti nogi in loku. Zunanja peresovina ima po tri navoje. Dol. 6 cm. Inv. št. 12435. T. 4: 10.
37. Bronasta žičnata fibula srednjelatske sheme, enaka kot fibula na T. 4: 10. Dol. 5,8 cm. Inv. št. 12436. T. 4: 12.
38. Bronasta fibula srednjelatske sheme s tremi plastičnimi odebelitvami,

okrašenimi z vrezi na nazaj uviti nogi. Lok nad peresovino je odebeljen. Dol. 9,2 cm. Inv. št. 6969. T. 4: 9 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 7).

39. Bronasta fibula srednjelatske sheme s tremi profiliranimi odebelitvami na nazaj uviti nogi. Peresovina je imela več navojev. Dol. 8,2 cm. Inv. št. 12437, T. 4: 11.

40. Fragmentirana bronasta fibula srednjelatske sheme z odebeljenim lokom nad peresovino. Dol. 4,9 cm. Inv. št. 12433. T. 4: 7.

41. Bronasta fibula srednjelatske sheme. Na nazaj uviti nogi so tri plastične odebelitve. Lok nad dolgo peresovino je odebeljen. Dol. 5,4 cm. Inv. št. 12432. T. 5: 1.

42. Bronasta fibula srednjelatske sheme, enaka kot fibula na T. 5: 1. Dol. 5,5 cm. Inv. št. 6994. T. 5: 2.

43. Bronasta fibula srednjelatske sheme, enaka kot fibula na T. 5: 1, le da sta plastični odebelitvi in lok okrašeni z vrezi. Dol. 6,2 cm. Inv. št. 6995. T. 5: 3 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 8).

44. Bronasta fibula srednjelatske sheme, enaka kot fibula na T. 5, 3. Dol. 5,5 cm. Inv. št. 12434 (3547). T. 12: 2 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 2).

45. Bronasta fibula srednjelatske sheme s trikotnim vložkom (emajl ali jantar) na profiliranem plašču nazaj uvite noge in loka. Fibula je imela peresovino z več navoji. Dol. 5,4 cm. Inv. št. 10702. T. 5: 4.

46. Bronasta fibula srednjelatske sheme. Lok nad peresovino z več navoji je rombično razširjen in okrašen z vrezanim motivom. Nazaj uvita noga je profilirana z večjimi in manjšimi odebelitvami. Dol. 6,1 cm. Inv. št. 6970. T. 5: 5 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 9).

47. Železna fibula s štirikotno predrto nogo poznolatske sheme. Lok nad dolgo peresovino je ploščato razširjen, gumb na loku je bronast. Dol. 4,8 cm. Inv. št. 6996. T. 5: 6.

48. Bronasta fibula poznolatske sheme (fragmentirana). Lok nad peresovino s štirimi navoji je razširjen v obliki krilc. Dol. 4,6 cm. Inv. št. 12631. T. 5: 7.

49. Železna fibula srednjelatske sheme z dolgo peresovino. Dol. 4,5 cm. Inv. št. 12651. T. 5: 8.

Zapestnice in nanožnice

50. Bronasta votla zapestnica s presegajočima se stanjšanima koncema. Zapestnica je dvakrat ovita. Okrašena je s skupinami prečnih zarez. Pr. 9 cm. Inv. št. 12371. T. 6: 1.

51. Bronasta votla zapestnica, enaka kot zapestnica na T. 6: 1. Pr. 8 cm. Inv. št. 13914. T. 6: 2.

52. Bronasta votla zapestnica, enaka kot zapestnica na T. 6: 2. Pr. 8 cm. Inv. št. 12370. T. 6: 3.

53. Bronasta votla nanožnica z vdetima koncema. Okrašena je s prečno vrezanimi črtami ter skupinami poševno vrezanih črt. Pr. 9,9 cm. Inv. št. 7004. T. 6: 5.

54. Bronasta votla nanožnica z vdetima koncema. Okrašena je s pasovi prečno vrezanih črt in cikcakasto vrezanih črt (fragmentirana). Pr. 10,6 cm. Inv. št. 12381. T. 6: 7.

55. Bronasta votla zapestnica, podobna nanožnici na T. 6: 7. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 12506. T. 6: 9.

56. Bronasta votla zapestnica, podobna nanožnici na T. 6: 7 (fragmentirana). Pr. 7 cm. Inv. št. 12373 a. T. 6: 4.

57. Bronasta votla zapestnica, podobna nanožnici na T. 6: 7. Pr. 8,3 cm. Inv. št. 13927. T. 6: 6.
58. Bronasta votla zapestnica, podobna nanožnici na T. 6: 7. Pr. 8,7 cm. Inv. št. 13926. T. 6: 8.
59. Fragment bronaste votle zapestnice z vdetima koncema. Dol. 5,2 cm. Inv. št. 12373 b. T. 6: 11.
60. Fragment bronaste votle zapestnice z vdetima koncema. Dol. 4,4 cm. Inv. št. 12509. T. 6: 12.
61. Bronasta masivna zapestnica z nesklenjenima koncema, okrašena s tremi skupinami plastičnih reber. Pr. 7,7 cm. Inv. št. 10481. T. 6: 10 (P. Petru, V. Šribar, *Arh. vestnik* 7 [1956] T. 1: 4).
62. Bronasta masivna narebrena zapestnica z nesklenjenima koncema. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 13053. T. 6: 13.
63. Bronasta masivna narebrena nanožnica s presegajočima zoženima koncema. Pr. 11,5 cm. Inv. št. 10479. T. 7: 1 (P. Petru, V. Šribar, *Arh. vestnik* 7 [1956] T. 1: 2).
64. Bronasta masivna narebrena nanožnica s presegajočima zoženima koncema. Pr. 11,8 cm. Inv. št. 10480. T. 7: 4 (P. Petru, V. Šribar, *Arh. vestnik* 7 [1956] T. 1: 3).
65. Bronasta masivna narebrena nanožnica s presegajočima koncema. Pr. 12 cm. Inv. št. 12363. T. 7: 7.
66. Bronasta drobno narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 7,4 cm. Inv. št. 12375. T. 7: 2.
67. Bronasta drobno narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 7,5 cm. Inv. št. 12379. T. 7: 3.
68. Bronasta drobno narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 6,2 cm. Inv. št. 12369. T. 7: 5.
69. Bronasta drobno narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 7,2 cm. Inv. št. 12349. T. 10: 18.
70. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 6,8 cm. Inv. št. 12647. T. 7: 6.
71. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 13925. T. 7: 8.
72. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 6,4 cm. Inv. št. 13920. T. 7: 10.
73. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 4,7 cm. Inv. št. 12507. T. 7: 12.
74. Bronasta jagodasto narebrena nanožnica. Pr. 11,2 cm. Inv. št. 12346 a. T. 7: 9.
75. Bronasta jagodasto narebrena nanožnica. Pr. 11,5 cm. Inv. št. 12345. T. 7: 11.
76. Bronasta jagodasto narebrena nanožnica. Pr. 11,5 cm. Inv. št. 12346 b. T. 8: 5.
77. Bronasta nanožnica s koncema, spetima z zakovico; okrašena je z večjimi in manjšimi rebri. Pr. 11,6 cm. Inv. št. 7006. T. 8: 1.
78. Bronasta nanožnica s koncema, spetima z zakovico; okrašena je z večjimi in manjšimi rebri. Pr. 11,4 cm. Inv. št. 7005. T. 8: 3.
79. Bronasta jagodasto narebrena nanožnica, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 10,3 cm. Inv. št. 13915. T. 8: 7.
80. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema; med rebri je okrašena s prečnimi vrezi. Pr. 7,7 cm. Inv. št. 13921. T. 8: 9.
81. Bronasta narebrena zapestnica. Pr. 7,3 cm. Inv. št. 13933. T. 8: 11.

82. Bronasta narebrena zapestnica, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 12508. T. 8: 13.
83. Bronasta zapestnica, okrašena s skupinami drobnejših in širših reber. Konca zapestnice sta speta z zakovico. Pr. 7 cm. Inv. št. 12354. T. 8: 2.
84. Bronasta zapestnica, okrašena s skupinami drobnejših in širših reber. Konca zapestnice sta speta z zakovico. Pr. 7,4 cm. Inv. št. 12353. T. 8: 4.
85. Bronasta narebrena zapestnica s koncema, spetima z zakovico. Pr. 7,6 cm. Inv. št. 13919. T. 8: 6.
86. Bronasta narebrena zapestnica, sestavljena iz dveh spetih kosov, ki se nekoliko razlikujeta, kar kaže na antično popravilo. Pr. 7,2 cm. Inv. št. 12376. T. 8: 8.
87. Bronasta narebrena zapestnica z dotikajočima se koncema. Pr. 7 cm. Inv. št. 12350. T. 8: 10.
88. Bronasta narebrena zapestnica s presegajočima koncema. Pr. 6,1 cm. Inv. št. 12352. T. 8: 12.
89. Fragment bronaste narebrene zapestnice, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 6,9 cm. Inv. št. 12357. T. 8: 14.
90. Bronasta narebrena nanožnica, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 11,7 cm. Inv. št. 12348. T. 9: 1.
91. Bronasta narebrena nanožnica, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 11,3 cm. Inv. št. 12347 a. T. 9: 3.
92. Bronasta narebrena nanožnica s koncema, spetima z zakovico. Pr. 11,7 cm. Inv. št. 13916. T. 9: 5.
93. Bronasta narebrena nanožnica s koncema, spetima z zakovico. Pr. 11,6 cm. Inv. št. 13918. T. 9: 7.
94. Bronasta narebrena nanožnica s presegajočima zoženima koncema. Pr. 11,3 cm. Inv. št. 13917. T. 9: 9.
95. Fragment bronaste narebrene nanožnice, katere konca sta bila speta z zakovico. Pr. 11,2 cm. Inv. št. 12347 b. T. 9: 11.
96. Bronasta zapestnica s koncema, spetima z železno zakovico. Okrašena je z menjajočimi se drobno in širše narebrenimi pasovi. Pr. 7,2 cm. Inv. št. 12365. T. 9: 2.
97. Bronasta zapestnica s koncema, spetima z železno zakovico. Okrašena je z menjajočimi se drobno in širše narebrenimi pasovi. Pr. 6,9 cm. Inv. št. 13966. T. 9: 4.
98. Bronasta zapestnica s koncema, spetima z zakovico. Okrašena je z drobno in širše narebrenimi pasovi. Pr. 6,9 cm. Inv. št. 12368. T. 9: 6.
99. Bronasta zapestnica s koncema, spetima z zakovico. Okrašena je z drobno in širše narebrenimi pasovi. Pr. 8,2 cm. Inv. št. 12355. T. 9: 8.
100. Bronasta narebrena zapestnica. Pr. 7 cm. Inv. št. 12377. T. 9: 10.
101. Bronasta narebrena zapestnica. Pr. 7,3 cm. Inv. št. 12380. T. 9: 12.
102. Bronasta narebrena zapestnica s koncema, spetima v zakovico. Pr. 7,2 cm. Inv. št. 12364. T. 10: 2.
103. Bronasta masivna zapestnica s presegajočima se koncema. Okrašena je z menjajočimi se širšimi in ožjimi rebri. Pr. 7,1 cm. Inv. št. 12367. T. 10: 1.
104. Bronasta masivna zapestnica, okrašena s širšimi in ožjimi jagodastimi odelbitvami. Pr. 6 cm. Inv. št. 12378. T. 10: 3.
105. Bronasta masivna zapestnica, okrašena s širšimi in ožjimi rebri. Konca sta nesklenjena. Pr. 7,9 cm. Inv. št. 12374. T. 10: 4.
106. Bronasta narebrena zapestnica. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 13922. T. 10: 5.

107. Bronasta narebrena zapestnica z dotikajočima se koncema. Pr. 5,4 cm. Inv. št. 12351. T. 10: 6.
108. Bronasta narebrena zapestnica s širšimi in ožjimi rebri. Pr. 7,4 cm. Inv. št. 12505. T. 10: 7.
109. Bronasta zapestnica, katere konca sta bila speta z zakovico. Verjetno je bila narebrena. Pr. 6,1 cm. Inv. št. 12356. T. 10: 8.
110. Bronasta trakasta zapestnica, ki je bila verjetno spiralno uvita. Pr. 5,9 cm. Inv. št. 12360. T. 10: 9.
111. Bronasta trakasta zapestnica, ki je bila spiralno uvita. Pr. 5,6 cm. Inv. št. 13924. T. 10: 11.
112. Bronasta trakasta zapestnica, večkrat spiralno uvita. Pr. 5,2 cm. Inv. št. 12361. T. 10: 12.
113. Bronasta trakasta zapestnica, večkrat spiralno uvita. Pr. 5,6 cm. Inv. št. 12362. T. 10: 13.
114. Bronasta trakasta zapestnica, večkrat spiralno uvita. Pr. 5,2 cm. Inv. št. 12359. T. 10: 14.
115. Bronasta trakasta nanožnica, večkrat spiralno uvita. Okrašena je z dvema vrezanima črtama. Pr. 8,6 cm. Inv. št. 12358. T. 10: 10.
116. Bronasta zapestnica s presegajočima se koncema. Pr. 4,7 cm. Inv. št. 12507. T. 10: 15.
117. Železna zapestnica s presegajočima se uvitima koncema. Pr. 9,6 cm. Inv. št. 3566. T. 10: 16.
118. Steklana zapestnica z rumeno folio na notranji strani. Na zunanji strani je profilirana s petimi rebri. Pr. 10,2 cm. Inv. št. 13922. T. 5: 9.
119. Svinčena masivna zapestnica oziroma nanožnica s profilirano zunanjo stranjo. Bila je že antično popravljena. Pr. 9,8 cm. Inv. št. 13928. T. 5: 10.
120. Svinčena masivna zapestnica oziroma obroč. Pr. 10,4 cm. Inv. št. 12372. T. 5: 11.

Ovratnica

121. Bronasta masivna ovratnica okroglega preseka s spiralno uvitima konce-
ma. Zlomljena je v dva fragmenta. Pr. 12,8 cm. Inv. št. 12382 in 12929. T. 11: 30.

Ogrlice in ostali obeski

122. Ogrlica iz osemdesetih jantarjevih jagod. Inv. št. 12441. T. 11: 1, 2.
123. Ogrlica iz sedemnajstih sodčasto oblikovanih jantarjevih jagod. Inv. št. 12442. T. 11: 3.
124. Jantarjeva jagoda sodčaste oblike. Inv. št. 6980. T. 11: 6.
125. Ogrlica iz jantarjevih jagod različnih oblik in velikosti (167 celih jagod in 52 framentiranih jagod). Inv. št. 12632. T. 11: 10—12.
126. Orglice iz različnih jantarjevih in steklenih jagod: drobne okrogle jantarjeve jagode (18) T. 11: 23; drobne modre jagode z rumenimi izrastki iz steklene paste (22) T. 11: 16; drobne modre jagode z modrorumenimi očesci iz steklene paste (deset) T. 11: 22; drobne rumene steklene jagode (šest) T. 11: 22; bele steklene jagode (štiri) T. 11: 13; drobne bele steklene jagode (dve) T. 11: 22; jagode v obliki cvnovih glav iz steklene paste (27) T. 11: 4; modre steklene jagode z belo valovnico (štiri) T. 11: 18; kroglaste jantarjeve jagode (devet) T. 11: 20. Inv. št. 12438, 12439, 12440.

127. Jagoda iz modre steklene paste z modrimi očesci na rumeni in svetlomodri podlagi. Inv. št. 6998 a. T. 11: 7.
128. Jagoda v obliki ovnove glavice iz modre steklene paste. Inv. št. 6998 b. T. 11: 5.
129. Jagoda iz temnomodre steklene paste z belo valovnico. Inv. št. 12852. T. 11: 8.
130. Križec iz steklene paste rumene barve z belimi pasovi. Inv. št. 12635. T. 11: 9.
131. Bronast obesek v obliki košarice. Inv. št. 6981. T. 11: 25.
132. Bronast trapezast obesek iz pločevine, okrašen je z vrsto vtolčenih pik. Inv. št. 12393 a. T. 11: 24.

Obročki in spone

133. Bronast prstan z nesklenjenima zoženima koncema. Pr. 2,3 cm. Inv. št. 12649. T. 11: 29.
134. Bronast prstan z uvitima koncema. Pr. 2 cm. Inv. št. 12648. T. 11: 28.
135. Bronast prstan iz trakaste pločevine, spiralno uvit. Pr. 2,1 cm. Inv. št. 12393 b. T. 11: 26.
136. Prstan iz srebrne pločevine. Pr. 2,4 cm. Inv. št. 12390. T. 13: 16.
137. Bronast obroček rombičnega preseka. Pr. 2,2 cm. Inv. št. 6987. T. 13: 13.
138. Bronast masiven obroček. Pr. 2 cm. Inv. št. 6988. T. 13: 15.
139. Železen masiven obroček. Pr. 2,8 cm. Inv. št. 12392. T. 13: 22.
140. Bronast obroček s šestimi izrastki. Pr. 2,3 cm. Inv. št. 12387. T. 13: 14.
141. Bronast obroček z dotikajočima se koncema. Pr. 2,6 cm. Inv. št. 12386. T. 13: 8.
142. Bronast ploščat obroček z dotikajočima se koncema. Pr. 3,3 cm. Inv. št. 12391. T. 13: 7.
143. Bronast obroček trikotnega preseka. Pr. 4,7 cm. Inv. št. 6975. T. 13: 9.
144. Bronast obroček iz žice s presegajočima se koncema. Pr. 3,4 cm. Inv. št. 12385. T. 10: 17.
145. Bronast ploščat obroček s trapezastim izrezom na zunanji strani. Pr. 3,4 cm. Inv. št. 12388. T. 13: 5.
146. Bronast ploščat obroček s trapezastim izrezom na zunanji strani. Pr. 3,4 cm. Inv. št. 12389. T. 13: 6.
147. Bronasta spona v obliki obroča. Na eni strani je obroček na notranji strani pravokotno izrezan in v ta izrez je vtaknjen trn za spenjanje. Pr. 4,5 cm. Inv. št. 12383. T. 13: 1.
148. Bronasta spona v obliki obroča. Notranji rob obroča je odebeljen. Na zunanji strani obročka je pravokoten izrez, kamor je vstavljen trn za spenjanje. Pr. 3,4 cm. Inv. št. 12384. T. 13: 2.
149. Obroč železne spona z razprtima koncema. Pr. 5,5 cm. Inv. št. 12395. T. 13: 3.
150. Obroč železne spona z razprtima koncema. Pr. 5 cm. Inv. št. 12396. T. 13: 4.
151. Okrogel bronast okov z zanko, v katero je vdet obroček z odebeljenim notranjim robom. Enak obroček je pritrdjen z železno zanko na sredini okova. Robovi obročkov in okova so okrašeni z vtolčenimi pikami. Pr. okova 2,6 cm, pr. obročka 3,6 cm. Inv. št. 6973. T. 13: 12.

152. Okrogel bronast okov, enak kot okov na T. 13: 12. Inv. št. 6974. T. 13: 11.
 153. Okrogel bronast okov, enak kot okov na T. 12: 12, le brez obročka, ki je pritrjen z železno zanko. Inv. št. 6972. T. 13: 10.

154. Bronast okov pasne sponse z zanko, speto z zakovico in fragmentom bronaste pločevine. Dol. 3,4 cm. Inv. št. 12394. T. 13: 17.

155. Fragment železne kavljaste pasne sponse z močnim rebrom po sredi in manjšim fragmentom železne plošče. Dol. 11,6 cm. Inv. št. 12471. T. 20: 13.

156. Železna spona pravokotne oblike s prečko po sredi. Vel. $5 \times 3,4$ cm. Inv. št. 12400. T. 13: 19.

Gumbi

157. Osem majhnih bronastih polkroglastih gumbov z zanko na spodnji strani. Pr. 1,1 cm. Inv. št. 6982. T. 13: 28.

158. Triintrideset bronastih okroglih gumbov z zanko na spodnji strani; sredina gumba je vdolbena. Pr. 1,5 cm. Inv. št. 12398 (32) in 12401 (1). T. 13: 29—35.

159. Bronast stožčast gumb, okrašen z nizkim plastičnim rebrom. Pr. 3,5 cm. Inv. št. 6977. T. 13: 20.

160. Dva bronasta stožčasta gumba. Na vrhu gumba je majhen čepek. Gumb je okrašen z nizkim rebrom. Znotraj gumba je železen nastavek za pritrditev. Pr. 3,9 cm. Inv. št. 12650 a, b. T. 13: 24, 26.

161. Pet železnih gumbov polkroglaste oblike z nizkim rebrom (dva sta skoraj popolnoma uničena). Pr. ca. 3,8 cm. Inv. št. 12403 (1) in 12402 (4). T. 13: 21, 25, 27.

162. Bronasta falera z zakovico, ki ima kroglasto glavico. Rob falere je drobno narezan. Pr. 4,9 cm, dol. zakovice 2 cm. Inv. št. 12399. T. 13: 23.

Pasovi — sklepanci

163. Bronast sklepanec, sestavljen iz izrazito profiliranih členkov, ki imajo na koncih gobičaste zaključke in obročke. Kavljast zaključek pasu se končuje v konjski glavici. Dol. 98 cm. Inv. št. 3518. T. 12: 1 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 25: 1. A. Müllner, *Typische Formen a. d. arch. Samml. d. krain. Landesmus. Rudolfinum in Laibach* [1900] T. 35: 1).

164. Železen sklepanec, sestavljen iz obročkov in profiliranih paličastih členkov z odebelitvijo v sredini. Dol. 26 cm. Inv. št. 12405. T. 12: 3.

165. Železen sklepanec, sestavljen iz majhnih paličastih profiliranih členkov, ki so zvezani z majhnimi obročki. Dol. 14,8 cm. Inv. št. 12406. T. 12: 4.

166. Fragmenti železnih sklepancev, skoraj popolnoma staljenih v ognju. Inv. št. 12464. T. 12: 5.

167. Bronast členek sklepanca s srednjim delom v obliki pravokotne ploščice z rebroma ob straneh. Vel. $5,2 \times 3,3$ cm. Inv. št. 12407. T. 12: 6.

Pincete

168. Bronasta pinceta s trikotno razširjenima krakoma. Vzdolž krakov je okrašena s poševno vrezanimi črticami. Dol. 10 cm. Inv. št. 12408. T. 12: 7.

169. Bronasta pinceta z ravnima krakoma, ki sta na koncih nekoliko zožena. Dol. 7 cm. Inv. št. 12409. T. 12: 8.

170. Bronasta pinceta z ravnima krakoma (deformirana). Dol. 5,6 cm. Inv. št. 6983. T. 12: 9.

Čelada

171. Negovska čelada. Opis čelade cfr. S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 1 (1951) 87 ss. Inv. št. 8001. T. 14.

Sulične osti in kopja

172. Železna sulična ost. V tulcu so še ostanki lesa. Dol. 29 cm. Inv. št. 12607. T. 15: 1.
173. Železna sulična ost. V tulcu so še ostanki lesa. Dol. 32,2 cm. Inv. št. 12605. T. 15: 2.
174. Železna sulična ost. V tulcu so še ostanki lesa. Dol. 31,5 cm. Inv. št. 12606. T. 15: 3.
175. Železna sulična ost. Dol. 25,7 cm. Inv. št. 12622. T. 15: 4.
176. Železna sulična ost. Dol. 23,5 cm. Inv. št. 12482. T. 16: 1.
177. Železna sulična ost. Dol. 21,5 cm. Inv. št. 12497. T. 16: 2.
178. Železna sulična ost. Dol. 24 cm. Inv. št. 12414. T. 16: 3 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 26: 3).
179. Železna sulična ost. Tulec je okrašen z vrezanimi prečnimi črtami. Dol. 11,4 cm. Inv. št. 12475. T. 16: 11.
180. Železna sulična ost. Dol. 28,4 cm. Inv. št. 12917. T. 17: 1.
181. Železna sulična ost. Dol. 28,2 cm. Inv. št. 12918. T. 17: 2.
182. Železna sulična ost. Dol. 21,9 cm. Inv. št. 12483. T. 17: 3.
183. Železna sulična ost. Dol. 24,4 cm. Inv. št. 12916. T. 17: 4.
184. Železna sulična ost. Dol. 21,2 cm. Inv. št. 12915. T. 17: 5.
185. Železna sulična ost. Dolg tulec je spodaj okrašen s prečnimi vrezi. Zakovici za pritrditev osti na lesen držaj sta usklajeni v motiv štirih vrezanih krožcev, zvezanih s po dvema križajočima se vrezanima črtama. Dol. 43,8 cm. Inv. št. 12618. T. 17: 6.
186. Železna sulična ost. Dol. 48,7 cm. Inv. št. 12604. T. 17: 7.
187. Železna sulična ost. Dol. 15 cm. Inv. št. 12910. T. 17: 8.
188. Železna sulična ost. V tulcu so ostanki lesa. Dol. 24,9 cm. Inv. št. 12913. T. 17: 9.
189. Železna sulična ost. Dol. 21,7 cm. Inv. št. 12621. T. 17: 10.
190. Železna sulična ost. V tulcu so ostanki lesa. Dol. 17,7 cm. Inv. št. 13931. T. 18: 1.
191. Železna sulična ost. Dol. 18,8 cm. Inv. št. 12480. T. 18: 2.
192. Železna sulična ost. Dol. 17,4 cm. Inv. št. 12477. T. 18: 3.
193. Železna sulična ost. Dol. 17,8 cm. Inv. št. 12479. T. 18: 4.
194. Železna sulična ost. Dol. 19 cm. Inv. št. 12476. T. 18: 5.
195. Fragment sulične osti, v tulcu so ostanki lesa. Dol. 18,9 cm. Inv. št. 12909. T. 18: 6.
196. Lesen zatič sulične osti s fragmenti železnega tulca osti. Dol. 20,8 cm. Inv. št. 12504. T. 18: 7.
197. Železna sulična ost. Dol. 21,8 cm. Inv. št. 12503. T. 18: 8.
198. Železna sulična ost. Dol. 15,5 cm. Inv. št. 12911. T. 18: 9.
199. Železna sulična ost. Dol. 15,7 cm. Inv. št. 12912. T. 18: 10.
200. Železna sulična ost. Dol. 12,3 cm. Inv. št. 12914. T. 18: 11.
201. Železna sulična ost. Dol. 22 cm. Inv. št. 12620. T. 18: 12.

202. Železna sulična ost. Dol. 14,6 cm. Inv. št. 12478. T. 18: 13.
 203. Železna sulična ost. Dol. 37 cm. Inv. št. 11693. T. 19: 1.
 204. Železna sulična ost. Dol. 30,2 cm. Inv. št. 12619. T. 19: 2.
 205. Železna sulična ost. Dol. 27,7 cm. Inv. št. 12485. T. 19: 3.
 206. Železna sulična ost. Dol. 27,3 cm. Inv. št. 12486. T. 19: 4.
 207. Železna sulična ost. Dol. 25,2 cm. Inv. št. 12646. T. 19: 5.
 208. Železna sulična ost. V tulcu so ostanki lesa. Dol. 22,8 cm. Inv. št. 12487.
 T. 19: 6.
 209. Železna sulična ost. Dol. 12,5 cm. Inv. št. 12488. T. 19: 7.
 210. Železna sulična ost. Dol. 17 cm. Inv. št. 12616. T. 19: 8.
 211. Železna sulična ost. Dol. 19 cm. Inv. št. 12484. T. 19: 9.
 212. Železna sulična ost. Dol. 19,9 cm. Inv. št. 12617. T. 19: 10.
 213. Železna dolga sulična ost. Tulec je okrašen s prečnimi vrezanimi črtami.
 Dol. 96 cm. Inv. št. 14369. T. 20: 16.
 214. Železna ost kopja. Dol. 19,7 cm. Inv. št. 12473. T. 16: 4.
 215. Železna ost kopja. Dol. 16,7 cm. Inv. št. 12474. T. 16: 5.
 216. Fragment železne sulične osti. Dol. 16,4 cm. Inv. št. 12645. T. 16: 6.
 217. Železno sulično kopito z luknjo za žebelj za pritrditev na lesen držaj. Dol.
 9,7 cm. Inv. št. 13930. T. 16: 7.
 218. Železno sulično kopito. Dol. 7,1 cm. Inv. št. 12462. T. 16: 8.
 219. Železno sulično kopito. Dol. 6,9 cm. Inv. št. 12919. T. 16: 9.
 220. Železno sulično kopito. Dol. 10,3 cm. Inv. št. 12461. T. 16: 10.
 221. Železno sulično kopito. Dol. 9,8 cm. Inv. št. 12460.
- Sekire
222. Železna tulasta sekira z ostanki lesa v tulcu. Dol. 17,3 cm. Inv. št. 12465.
 T. 20: 1.
 223. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 19,5 cm. Inv. št. 12906. T. 20: 2.
 224. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 18,5 cm. Inv. št. 12466. T. 20: 3.
 225. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 15,8 cm. Inv. št. 12608. T. 20: 4.
 226. Železna tulasta sekira. Dol. 17 cm. Inv. št. 12967. T. 20: 5.
 227. Železna tulasta sekira. Dol. 12,5 cm. Inv. št. 12467. T. 20: 10.
 228. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 15,7 cm. Inv. št. 12502. T. 20: 14.
 229. Železna tulasta sekira. Dol. 17,4 cm. Inv. št. 12468. T. 20: 15.
 230. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 17,4 cm. Inv. št. 12501. T. 21: 3.
 231. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 18,1 cm. Inv. št. 12611. T. 21: 4.
 232. Železna tulasta sekira z ušescem. Dol. 17,1 cm. Inv. št. 12610. T. 21: 5.
 233. Železna tulasta sekira. Dol. 14,5 cm. Inv. št. 12614. T. 21: 6.
 234. Železna tulasta sekira. Dol. 15,8 cm. Inv. št. 12615. T. 21: 7.
 235. Železna tulasta sekira. Dol. 15,3 cm. Inv. št. 12612. T. 21: 8.
 236. Železna tulasta sekira. Dol. 12,8 cm. Inv. št. 12613. T. 21: 9.
 237. Železna uhata sekira. Dol. 19,8 cm. Inv. št. 12623. T. 20: 6 (S. Gabrovec,
Arh. vestnik 17 [1966] T. 26: 1).
 238. Železna uhata sekira. Dol. 18,7 cm. Inv. št. 11692. T. 20: 7 (V. Stare, *Varstvo*
spomenikov 8 [1960-61] T. 3: 1).
 239. Železna uhata sekira. Dol. 17,4 cm. Inv. št. 12908. T. 20: 8.
 240. Železna plavutasta sekira z enostranskimi nesklenjenimi plavutmi. Dol.
 13,6 cm. Inv. št. 12609. T. 20: 9.

Meči, verige za pripenjanje mečev na pas

241. Železen meč. Inv. št. 3497. T. 22: 2.

242. Železen fragmentiran meč. Dol. 44 cm. Inv. št. 12922. T. 22: 3.

243. Železen meč, večkrat nasilno ukrivljen. Dol. ca. 65 cm. Inv. št. 12626. T. 23: 3.

244. Železen meč z nožnico, večkrat nasilno ukrivljen in močno fragmentiran. Dol. ca. 68 cm. Inv. št. 12493 in 12494. T. 23: 2.

245. Železna nožnica meča, fragmentirana. Na zunanji strani je ornamentirana z motivom enostavne lire, obdane z viticami in stranskima penjama. Na notranji strani nožnice je zanka za pritrditev nožnice s srčasto oblikovanimi atašama. Prečno na zanko sta pritrjeni dve okrasni žici v obliki tako imenovane žabje penje. Dol. ca. 20 cm. Inv. št. 12923. T. 22: 1.

246. Železna veriga za pripenjanje nožnice na pas z zanko in s členki zvitimi v obliki osmic. Dol. 9,7 cm. Inv. št. 12627. T. 22: 5.

247. Dva železna fragmenta verige za pripenjanje nožnice na pas s členki zvitimi v obliki osmic. Dol. 8,5 cm. 5,5 cm. Inv. št. 12496. T. 22: 6, 7.

248. Fragment železne verige za pripenjanje nožnice na pas z ovalnimi ploščato kovanimi členki. Dol. 7,1 cm. Inv. št. 12925. T. 22: 8.

Deli ščita

249. Železen držaj ščita. Dol. 8 cm. Inv. št. 12495. T. 22: 4.

250. Železen umbo ščita trakaste oblike. Ohranjena je zakovica s polkroglasto glavico. Dol. 30 cm. Inv. št. 12625. T. 23: 1.

Noži

251. Železni udarni nož. Kratek rahlo upognjen ročaj se končuje z obročkom. Na prehodu rezila v ročaj je vozlasta odebelitev. Dol. 43,3 cm. Inv. št. 3579. T. 21: 1.

252. Železni udarni nož. Na prehodu rezila v ročaj je vozlasta odebelitev. Na koncu ukrivljenega ročaja je kroglasta odebelitev. Dol. 34 cm. Inv. št. 12603. T. 21: 2 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 26: 2).

253. Železen nož z odebeljenim hrbtom rezila. Ročaj je pravokotnega preseka, konec ročaja je ploščato skovan v zanko. Dol. 25,2 cm. Inv. št. 12498. T. 23: 4.

254. Železen nož z rahlo ukrivljenim rezilom in ploščato skovanim nastavkom za ročaj z eno ohranjeno zakovico. Dol. 19,8 cm. Inv. št. 12920. T. 24: 1.

255. Železen nož z rahlo ukrivljenim rezilom in ploščato skovanim nastavkom za ročaj z dvema zakovicama. Dol. 19 cm. Inv. št. 12499. T. 24: 2.

256. Železen nož z rahlo ukrivljenim rezilom in ploščato skovanim nastavkom za ročaj z eno zakovico, okoli katere so še ostanki lesa. Dol. 20,7 cm. Inv. št. 12453. T. 24: 3.

257. Fragmentiran železen nož s ploščato skovanim nastavkom za ročaj s tremi zakovicami. Dol. 11,6 cm. Inv. št. 12452. T. 24: 4.

258. Fragment železnega noža s ploščato skovanim nastavkom za ročaj z dvema zakovicama. Dol. 5,6 cm. Inv. št. 12458. T. 24: 5.

259. Fragmentiran železen nož. Dol. 10,4 cm. Inv. št. 12642. T. 24: 6.

260. Fragmentiran železen nož. Dol. 8,3 cm. Inv. št. 12457. T. 24: 7.

261. Fragmentiran železen nož. Dol. 11,1 cm. Inv. št. 12456. T. 24: 8.

262. Železen nož s ploščato skovanim nastavkom za ročaj z eno zakovico, ki je bil nasilno ukrivljen. Dol. 9,6 cm. Inv. št. 12459. T. 24: 9.

263. Železen nož. Dol. 13,5 cm. Inv. št. 12455. T. 24: 11.
 264. Železen nož s ploščato skovanim nastavkom za ročaj z eno zakovico. Dol. 13,2 cm. Inv. št. 12454. T. 24: 10.

Ostalo orodje in kovinski predmeti

265. Železna britev z navzdol upognjenim držajem. Dol. 11 cm. Inv. št. 12921. T. 24: 12.
 266. Železno orodje (britev?) s trikotnim zaobljenim rezilom in odprtim tulastim nastavkom za držaj z luknjo za žebelj. Dol. 10,5 cm. Inv. št. 12481. T. 20: 12.
 267. Železne klešče. Dol. 11,3 cm. Inv. št. 12472. T. 24: 13.
 268. Fragment železnih škarij. Dol. 11 cm. Inv. št. 12500. T. 25: 22.
 269. Železne škarje (v dveh fragmentih). Dol. 10 cm. Inv. št. 12644. T. 25: 24.
 270. Železne škarje. Dol. 9,3 cm. Inv. št. 12493. T. 25: 7.
 271. Železno dleto z ozkim tulastim nastavkom za držaj. Dol. 7,6 cm. Inv. št. 12643. T. 25: 23.
 272. Bronast fragmentiran srp z rebrom ob robovih držaja in z dvema rebroma ob zgornjem robu rezila. Dol. 10,7 cm. Inv. št. 12415 a. T. 25: 20.
 273. Polizdelek oz. bronast fragment iz enake kovine kot srp. Dol. 4,9 cm. Inv. št. 12415 b. T. 25: 21.
 274. Železen obroč, vdet v železno prečko kvadratnega preseka, ki je na drugem koncu pravokotno izrezana. Pr. obroča 5,2 cm, dol. prečke 7,6 cm. Inv. št. 12397. T. 12: 18.
 275. Bronasta paličica, okrašena s prečnimi profiliranimi svitki. Konca sta zaobljena. Dol. 9,2 cm. Inv. št. 12411. T. 12: 10.
 276. Bronasta paličica, okrašena s prečnimi pofiliranimi svitki; dva svitka sta okrašena še s cikcakasto črto. Dol. 8,6 cm. Inv. št. 12412. T. 12: 11.
 277. Železna paličica (fragment) z odebelitvijo v obliki motka. Dol. 4,1 cm. Inv. št. 12470. T. 25: 25.
 278. Fragmentirana bronasta paličica z obročkom na koncu. Obroček ima odebeljen notranji rob. Dol. 6,8 cm. Inv. št. 12413. T. 25: 26.
 279. Bronasta palica s koncema, ki sta okrašena s pasovi prečno in cikcakasto vrezanih črt. Konca sta bila z zakovicama pritrjena na bronasto pločevino, ki je ohranjena le še na eni strani. Ostanek bronaste pločevine je okrašen z vtolčenimi pikami. Pod bronasto pločevino so ostanki železne pločevine. Dol. 22 cm. Inv. št. 12410. T. 25: 28.
 280. Fragment ukrivljene železne žice. Dol. 5,4 cm. Inv. št. 12469. T. 24: 15.
 281. Bronast okov — zanka zvezana z zakovico. Dol. 3 cm. Inv. št. 6986. T. 24: 14.
 282. Železen predmet trikotne oblike z ročajem pravokotnega preseka. Znotraj trikotnika so železni kavli. Dol. 9,4 cm. Inv. št. 12624. T. 20: 11.
 283. Brusni kamen. Dol. 10,3 cm. Inv. št. 12444. T. 27: 21.
 284. Dva zoba merjasca. Inv. št. 12443.

Keramika

285. Velika posoda na nogi, prostoročno izdelana iz črne, lepo glajene gline. Na največjem obodu ima posoda polkroglaste izbokline. Ustje je rahlo nagnjeno navzven. Viš. 21 cm, pr. ustja 26 cm. Inv. št. 12636. T. 26: 1.

286. Lonček, izdelan prostoročno iz rjave porozne gline. Viš. 11,4 cm, pr. ustja 9,8 cm. Inv. št. 12512. T. 26: 2.

287. Bikonična posoda iz rjavočrno žgane glajene gline. Posoda je bila izdelana na lončarskem vretenu. Ornamentirana je z žigosanimi krožci, nad njimi so vzporedno tekoči vodoravni žlebiči. Ustje je izvihano. Viš. 20 cm, pr. ustja 11,2 cm. Inv. št. 6955. T. 26: 3 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 26: 5).

288. Vrč iz rdečkastorumenno žgane gline. Posoda je bila izdelana na lončarskem vretenu. Ima koničen vodoravno nažlebljen vrat z izvihanim ustjem. Največji obod veže z ustjem trakast ročaj. Viš. 24,7 cm, pr. ustja 9,4 cm. Inv. št. 12489. T. 26: 4.

289. Bikonična posoda iz svetlorjavo žgane gline. Izdelana je na lončarskem vretenu. Rame so razčlenjene z dvema vzporednima vodoravnima žlebičema. Rahlo usločeno dno ima prstanasto stojno ploskev. Viš. 16 cm, pr. ustja 13,6 cm. Inv. št. 12511. T. 26: 5 (S. Gabrovec, *Arh. vestnik* 17 [1966] T. 26: 4).

290. Skodelica iz rjavo pečene gline. Viš. 8,4 cm, pr. ustja 11 cm. Inv. št. 12513. T. 26: 6.

291. Lonček, izdelan prostoročno iz rjavo glajene gline. Rame ima ornamentirane z navpičnimi vrezanimi črtami. Viš. 8,5 cm, pr. ustja 6,2 cm. Inv. št. 12657. T. 27: 1.

292. Lonček, prostoročno izdelan iz svetlorjave grobe gline. Na največjem obodu in ramenu je okrašen z grobim ornamentom poševnih in navpičnih vrezov. Viš. 7,2 cm, pr. ustja 5,3 cm. Inv. št. 12656. T. 27: 2.

293. Posodica iz rumeno žgane (fragmentarno ohranjena). Izdelana je na lončarskem vretenu. Inv. št. 11695. T. 27: 3 (V. Stare, *Varstvo spomenikov* 8 [1960-61] T. 3: 4).

294. Lonček, izdelan prostoročno iz črnorjavo žgane gline s plastično bradavico pod ustjem. Viš. 5,4 cm, pr. ustja 6 cm. Inv. št. 12490. T. 27: 4.

295. Lonček, prostoročno izdelan iz rjavo žgane gline. Imel je ročaj, ki je odlomljen. Viš. 5,8 cm, pr. ustja 8,2 cm. Inv. št. 6959. T. 27: 5.

296. Lonček, prostoročno izdelan iz temnorjavo žgane glajene gline. Lonček je imel majhen ročaj, pod ustjem pa ima plastično bradavico. Viš. 6,3 cm, pr. ustja 7,5 cm. Inv. št. 12515. T. 27: 6.

297. Posoda, prostoročno izdelana iz rjavo žgane gline. Okrašena je s tremi vodoravnimi vzporednimi plastičnimi rebri. Viš. 12,2 cm. Pr. ustja 6 cm. Inv. št. 12655. T. 27: 7.

298. Lonček, izdelan prostoročno iz temnorjavo pečene gline. Viš. 7,4 cm, pr. ustja 8,4 cm. Inv. št. 12516. T. 27: 8.

299. Posoda, prostoročno izdelana iz grobe rjavo žgane gline. Viš. 12 cm, pr. ustja 10 cm. Inv. št. 12637. T. 27: 9.

300. Dno posode iz črno žgane glajene gline. Posoda je bila izdelana na lončarskem vretenu. Dno je profilirano. Pr. dna 8,5 cm. Inv. št. 11694. T. 27: 10 (V. Stare, *Varstvo spomenikov* 8 [1960-61] T. 3: 3).

301. Dno posode, izdelano prostoročno iz temnorjave gline. Dno je fragmentirano. Pr. 7,8 cm. Inv. št. 12640. T. 27: 11.

302. Posodica iz sivorjave gline. Posodica je bila izdelana na lončarskem vretenu. Na vratu z izvihanim ustjem ima vodoravno tekoče plastično rebro. Viš. 7,4 cm, pr. ustja 7,2 cm. Inv. št. 6999. T. 27: 12.

303. Trije fragmenti posode z glavicami goveda. Posoda je bila prostoročno izdelana iz črnorjavo žgane glajene gline. Na enem fragmentu so pod glavico vre-

zani trije vzporedni žlebovi v obliki črke V. Glavice so delno fragmentirane. Vel. $6,8 \times 5,9$ cm in manj. Inv. št. 12514. T. 27: 13, 16, 17.

304. Fragment trupa posode iz sive gline. Posoda je bila izdelana na lončarskem vretenu. Na fragmentu so žigosani krožci, nad njimi pa sta vodoravni vrezani črti. Vel. $6,1 \times 5,5$ cm. Inv. št. 12924. T. 27: 15.

305. Ročaj posode iz rjave gline. Okrašen je z jamicami, narejenimi z ostrim predmetom. Vel. $5,9 \times 2,5$ cm. Inv. št. 12641. T. 27: 18.

306. Fragmenti posode, med njimi fragment ustja, izdelani prostoročno iz rjave gline. Pod ustjem je nepravilno vrezan ornament. Vel. $5,8 \times 3,9$ cm. Inv. št. 14371. T. 27: 19.

307. Fragmenti posode, izdelane prostoročno iz rjavo žgane glajene gline; med njimi je tudi fragment držaja posode v obliki živali. Vel. $4,4 \times 2,6$ cm. Inv. št. 14372. T. 27: 20.

Vretenca

308. Vretence hruškaste oblike iz temno rjavo žgane gline. Na spodnji strani je okrašeno z okroglimi jamicami. Vel. $3,2 \times 3,9$ cm. Inv. št. 12445. T. 25: 1.

309. Bikonično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $3,2 \times 3,5$ cm. Inv. št. 12440. T. 25: 2.

310. Bikonično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $3 \times 2,9$ cm. Inv. št. 12447. T. 25: 3.

311. Vretence hruškaste oblike iz temno rjavo žgane gline. Vel. $2,6 \times 3$ cm. Inv. št. 12449. T. 25: 4.

312. Bikonično vretence iz svetlorjavo žgane gline. Vel. $2,6 \times 3,7$ cm. Inv. št. 12450. T. 25: 5.

313. Konično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $3,5 \times 2,9$ cm. Inv. št. 14373 a. T. 25: 6.

314. Vretence bikonične oblike iz rjavo žgane gline. Okrašeno je z vbodi. Vel. $3,1 \times 3,7$ cm. Inv. št. 7002. T. 25: 7.

315. Bikonično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $2,4 \times 3,4$ cm. Inv. št. 12446. T. 25: 8.

316. Vretence bikonične oblike iz rjavo žgane gline. Vel. $2,6 \times 3,2$ cm. Inv. št. 12634 b. T. 25: 9.

317. Vretence sploščene bikonične oblike iz svetlorjavo žgane gline. Vel. $2,4 \times 4,5$ cm. Inv. št. 12633. T. 25: 10.

318. Bikonično vretence iz svetlorjavo žgane gline. Na spodnjem delu je vretence okrašeno s poševno vrezanimi črtami. Vel. $2,9 \times 3,1$ cm. Inv. št. 12654. T. 25: 11.

319. Vretence hruškaste oblike iz temno rjavo žgane gline. Vel. $3,5 \times 4,2$ cm. Inv. št. 7000. T. 25: 12.

320. Bikonično vretence iz svetlorjavo žgane gline. Vel. $3,6 \times 2,9$ cm. Inv. št. 14374. T. 25: 13.

321. Vretence valjaste oblike iz sivorjavo žgane gline. Vel. $2,3 \times 3,3$ cm. Inv. št. 7001. T. 25: 14.

322. Majhno bikonično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $1,8 \times 2,5$ cm. Inv. št. 12634 a. T. 25: 15.

323. Majhno bikonično vretence iz rjavo žgane gline. Vel. $1,7 \times 2,4$ cm. Inv. št. 12451. T. 25: 16.

324. Vretence v obliki sploščenega kolobarja iz svetlorjavo žgane gline. Vel. $3,7 \times 1,4$ cm. Inv. št. 12693. T. 25: 17.

325. Sploščeno vretence, na obodu nagubano, iz rumeno žgane gline. Vel. $1,2 \times 4,2$ cm. Inv. št. 7003. T. 25: 18.

326. Fragment vretenca hruškaste oblike iz rjavo žgane gline. Viš. 4 cm. Inv. št. 14373 b. T. 25: 19.

327. Steklana posodica trebušaste oblike z močno izvitim ustjem. Viš. 6,6 cm, pr. ustja 4,8 cm. Inv. št. 12658. T. 27: 14.

Kovinske posode

328. Figuralno okrašena situla; opis situle cfr. W. Lucke, O. H. Frey, *Die Situla in Providence, Röm.-Germ. Forsch.* 26 (1962) 79 ss, T. 74. F. Starè, *Zbornik Fil. fak.* (Ljubljana 1955) 149, T. 15, priloga 7. Umetnost alpskih Ilirov in Venetov (1962) 105, T. 39. Inv. št. 11790. T. 28: 1; 30.

329. Situla, okrašena s frizom iztočenih pik, omejenih z vodoravnima rebroma. Ročaj situle je cevasto zvit iz debelejšje pločevine. Inv. št. 14370. T. 28: 2 (F. Starè, *Zbornik Fil. fak.* 2 [Ljubljana 1955] 117, T. 17).

330. Štirje fragmenti situle, ornamentirane s frizom figur, opis cfr. W. Lucke, O. H. Frey, *Die Situla in Providence, Röm.-Germ. Forsch.* 26 (1962) 80, T. 53. F. Starè, *Zbornik Fil. fak.* 2 (Ljubljana 1955) 149, priloga 3: 2. Inv. št. 13913. T. 29: 2.

331. Fragmenti situle, okrašene s frizom račjih protomov in krožcev, ki je omejen z vodoravnima iztolčenima rebroma. Inv. št. 13912. T. 29: 3 (F. Starè, *Zbornik Fil. fak.* 2 [Ljubljana 1955] 149, T. 6: 2).

332. Bronast ročaj situle. Ročaj je gladek in ima na enem koncu ohranjeno stilizirano račjo glavico. Pr. 20 cm. Inv. št. 10482. T. 29: 1 (P. Petru, V. Šribar, *Arh. vestnik* 7 [1956] T. 1: 1).

333. Dva fragmenta stene situle z uvitim dnom. En fragment ima ob robu nekaj iztolčenih pik. Vel. $4,2 \times 3,5$ cm in $9,3 \times 1,6$ cm. Inv. št. 12404. T. 29: 4, 5.

334. Fragmenti železne pločevine (15 fragmentov). Vel. $4,7 \times 1,9$ cm in manj. Inv. št. 12463.

INTERPRETACIJA NAJDB

Gradivo Valične vasi pripada trem različnim časovnim obdobjem mladohalštatskemu, latenskemu in rimskemu. Mesto le-tega v okviru teh kronoloških horizontov pa bomo skušali nakazati pri interpretaciji posameznih značilnih tipov.

MLADOHALŠTATSKO OBDOBJE

Posebno mesto med gradivom Valične vasi zavzema po svoji tipičnosti in številnosti certoška fibula. Najštevilneje je zastopana fibula, ki je v literaturi imenovana tudi »klasičen tip«³² certoške fibule. To varianto predstavlja razmeroma velika fibula, ki jo označuje masivni lok, običajno rombičnega preseka, lepo izoblikovan gumb na loku nad peresovino z dvema zavojem in navadno asimetrično postavljen gumb na koncu noge, katera pa je skoraj

³² F. Starè, *Vače* (1955) 26.

vedno ornamentirana z vrezanim motivom v obliki črke V (T. 1; 2: 1—3, 5, 7, 9; 3: 1, 3—6). Poleg te variante poznamo iz našega najdišča še sorazmerno majhne certoške fibule z majhnim elipsoidnim gumbom na loku, obdanim z dvema prečnima svitkoma (T. 2: 6, 8, 10) in še posamezne primere drugih variant certoške fibule (T. 3: 8, 9).

Certoška fibula je ena izmed vodilnih tipov v mladohalštatskem obdobju ne samo na našem prostoru, ampak na širokem področju južno od Alp, kakor tudi v notranjealpskem prostoru in obrobem prostoru severno od Alp. Glede na prostrano področje svoje razširjenosti se, seveda, javlja v najrazličnejših variantah. Njeno mesto v tem prostoru je v novejšem času prikazala M. Primas.³³ Njen prikaz certoške fibule na slovenskem prostoru pa je le okviren.

Za določitev časovnega mesta fibulam »klasične« variante T. 1; 3: 1, 3—6 nam služijo značilne grobne celote z Magdalenske gore, iz Toplic, Mosta na Soči (Sv. Lucije) in iz Idrije pri Bači,³⁴ ki s svojim značilnim grobnim inventarjem (obročaste spona, pasne spona v predrti tehniki, ovratnice, orožje v Mostu na Soči [Sv. Luciji], itd.) karakterizirajo najmlajši halštatski horizont Ha D 3.³⁵ Danes na jugovzhodnoalpskem prostoru nimamo najdb, ki bi jih lahko primerjali z grobom 100 iz Certose³⁶ in grobom 26 Franchini v Este³⁷ in s tem dopuščali datacijo te variante certoške fibule oziroma njen začetek pri nas v čas okoli leta 500. V mlajšem času pa je ta fibula na jugovzhodnoalpskem prostoru tako priljubljena, da se obdrži še v latenski čas, kjer jo konservativni domorodni prebivalec še vedno uporablja skupaj s fibulo srednjelatenške sheme (Vinica³⁸).

Druga varianta certoške fibule, ki jo poznamo iz Valične vasi — T. 2: 1, 2, se pojavi, kot se zdi, precej pozno v okviru Ha D 3, saj so med njenimi spremeni najdbami iz zaključenih celot vedno izrazito mladi tipi (uhata sekira, obročasta spona, svinčena zapestnica itd.).³⁹ Z razprostranjenostjo pa se kaže tudi njena jugovzhodnoalpska specifičnost (karta 1).⁴⁰

³³ M. Primas, *Jahrb. RGZM* 14 (1967) 99 ss.

³⁴ R. Ložar, *GMDS* 15 (1934) 17, T. 3: 42. Grobovi iz Magdalenske gore in Toplic, *Nat. hist. Museum Wien* (odslej NHMW), neobjavljeno. Gr. 195 in 200 iz Mosta na Soči (Sv. Lucije) po Holstejevih skicah (Seminar Marburg-Lahn). Na tem mestu se zahvaljujem prof. dr. S. Gabrovcu in M. Guštinu, ki sta mi dala na razpolago skice F. Holsteja. J. Szombathy, *MPK* 1 (1903) Fig. 29.

³⁵ Za osnovo nam služi kronološki sistem, ki ga je postavil S. Gabrovec, *AV* 15-16 (1964-65) 21 ss, zato glej obrazložitev k pojmovanju posameznih stopenj tam.

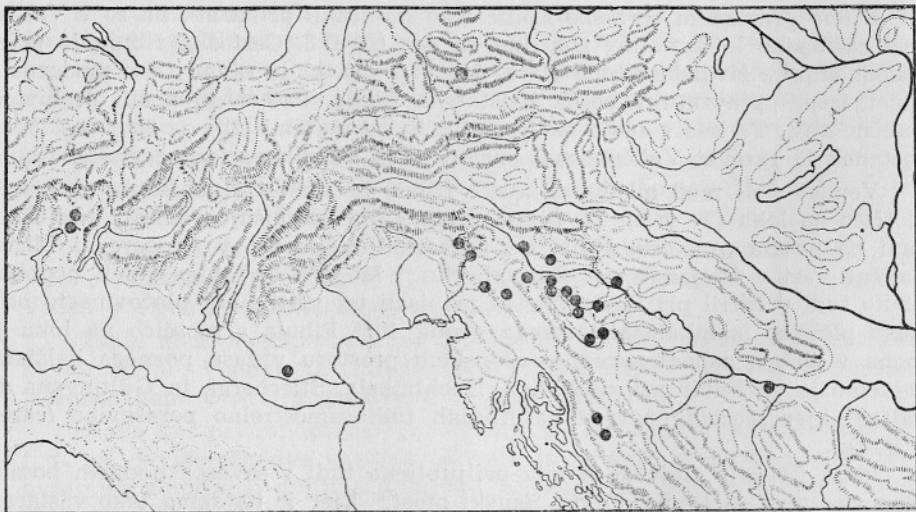
³⁶ A. Zannoni, *Gli Scavi della Certosa* (1876) T. 48: 12. M. Primas, *Jahrb. RGZM* 14 (1967) 102.

³⁷ O. H. Frey, *Die Entstehung der Situlenkunst*, *RGF* 31 (1969) 20, sl. 7 (odslej cit. O. H. Frey, *Entstehung*).

³⁸ Grob 52 po Holstejevih skicah.

³⁹ Magdalenska gora, gr. XIII/37, XIII/64, NHMW, neobjavljeno. S. Gabrovec, *AV* 15-16 (1964-65) T. 17: 8, 9.

⁴⁰ Varianta fibule, ki smo jo kartirali ne odgovarja popolnoma varianti, ki jo prinaša M. Primas, *Jahrb. RGMZ* 14 (1967), karta 2 C. Njena varianta vključuje vse certoške fibule s ploščico kot npr. H. Müller-Karpe, *Carinthia I* 141 (1951) sl. 1: 1 (odslej cit. H. Müller-Karpe, *Carinthia*), medtem ko smo se mi omejili na mlado fibulo s ploščatim gumbom na loku in drugimi značilnostmi — prim. T. 2: 1, 2 — fibule. Dopolnjena karta: Arbedo — Molinazzo, R. Ulrich, *Die Gräberfelder in der Umgebung von Bellizona Kt. Tessin* (1914) T. 31: 14. Črnomelj: P. Petru, V. Šribar, *AV* 7 (1956) T. 1: 5. Donja dolina: Č. Truhelka, *WMBH* 9 (1904) T. 68: 2. Hallstatt: K. Kromer, *Hallstatt* (1959) T. 26: 10. Javor: Nar. muzej Lj. neobjavljeno. Kobarid:

Karta 1. Varianta certoške fibule s ploščatim gumbom na loku; pr. T. 2: 1.

Karte 1. Variante der Certosa-Fibel mit flaschem Knopf am Bogen wie T. 2: 1.

K ravno tako pozni varianti certoške fibule sodita fibuli na T. 2: 7, 9, za kateri je značilen tekoč prehod hrbta noge v lok, tako da je za nogo značilno asimetrično oblikovano ležišče za iglo. Podobno tendenco pri oblikovanju loka fibule je opaziti v skupini poznorimske variante certoške fibule,⁴¹ tako da lahko morda suponiramo določene vplive oz. zveze obeh prostorov.

Varianta certoških fibul »s krilci«, h kateri bi uvrstili fibulo na T. 3: 8, spada med najmlajše izoblikovane variante certoških fibul in je časovni razpon njene uporabe pozni Ha D 3 in zgodnjelatski čas (v našem smislu), ki ga nakazujejo grobne celote iz Idrije pri Bači, z Vinice in Jezerin,⁴² kjer je ta fibula izredno številno zastopana, tako da lahko celo suponiramo njen nastanek neke v prostoru med Jezerinami in Idrijo pri Bači.

Goriški muzej, neobjavljeno. Kampilje: Arheol. muzej Zagreb, neobjavljeno. (1965) T. 11: 10. Magdalenska gora: S. Kranj: S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 6: 10. Libna: NHMW, neobjavljeno. Ljubljana: Nar. muzej, Lj., neobjavljeno. Lukovica: S. Gabrovec, Kamniški zbornik 10 (1965) T. 11: 10. Magdalenska gora, S. Gabrovec, AV 15-16 (1964-65) T. 17: 8. 9. Novo mesto: T. Knez, Prazgodovina Novoga mesta (1971, razstava). Pianezzo: M. Primas, Jahrb. RGZM 14 (1967) sl. 8, B 2. Podzemelj: Nar. muzej Lj., neobjavljeno. Prozor: Š. Ljubić, Popis arheol. od. Nar. zem. muzeja u Zagrebu (1889) T. 20: 95.

Most na Soči (Sv. Lucija): NHMW, neobjavljeno. Šmihel: M. Hoernes, MAGW 18 (1888) T. 6: 4. Toplice: NHMW, neobjavljeno. Tržišče pri Cerknici: Nar. muzej, Lj., neobjavljeno. Valična vas: T. 2: 1, 2. Vinkov vrh: V. Stare, AV 15-16 (1964-65) T. 15: 2. Este: neobjavljeno, muzej Este.

⁴¹ M. Primas, Jahrb. RGZM 14 (1967) 109 ss, karta 2 D.

⁴² J. Szombathy, MPK 1 (1903) sl. 206, 209. Treasures of Carniola (1934) T. 14: 64. Z. Marić, Glasnik Sarajevo NS 23 (1968) T. 3: 35 itd.

S tem pregledom certoške fibule smo poskušali prikazati, da so v Valični vasi zastopane le variante, značilne za čas Ha D 3. Certoška fibula je poleg vzhodnoalpske živalske fibule (T. 3: 10; 4: 1—3), ki je ravno tako moderna v istem času,⁴³ pravzaprav edina halštatska fibula, katero so nosili prebivalci Valične vasi. Ta nas s svojo številnostjo in variantami sili, da moramo iskati nastanek in razcvet Valične vasi prav v času mladih variant certoške fibule.

Vendar sodi med mladohalštatske fibule še samostrelna fibula z okroglo ploščico na loku (T. 4: 4). Ta fibula predstavlja precejšnjo redkost med fibulami na našem prostoru. Najbližjo paralelo ji najdemo v neposredni bližini Valične vasi v Poljanah pri Žužemberku.⁴⁴ Mogoče bi lahko videli podobno fibulo tudi v Idriji pri Bači, kjer bi pripisali tej vrsti fibul pločevinasto bronasto ploščico iz mladohalštatskega groba 40.⁴⁵ Fibula s ploščico na loku je znana v širšem zahodno-srednjeevropskem prostoru v času poznega halštata; najdemo jo od Environsa de Salins, Hochbühela, Stierberga in Gültigena do Balfa,⁴⁶ kjer srečamo povsod na fibulah tudi samostrelno peresovino (razen v Balfu).

Ideja fibule s ploščico je bila priljubljena tudi v severozahodnem bosanskem prostoru — Donja dolina, Sanski most,⁴⁷ kjer jo najdemo tako v starejšem kot v mlajšem času. V nasprotju z našo fibulo in ostalimi evropskimi primerki so fibule iz bosanskega prostora nekoliko drugače skonstruirane in tudi samostrelna peresovina ni običajna, čeprav je tudi uporabljena. Kako interpretirati našo fibulo, je morda težje vprašanje, vendar glede na konstrukcijo jo lahko vključimo v skupino fibul, znanih severno od našega prostora.

Med mladohalštatskimi zapestnicami in nanožnicami iz Valične vasi ločimo v glavnem tri skupine — votle, masivne in trakaste.

Pri votlih zapestnicah imamo večkrat spiralno uvite zapestnice z zoženima koncema (T. 6: 1—3). Najbližjo primerjavo jim najdemo v Novem mestu v grobu 6 iz gomile z oklepom in v grobu V/20 ter v Stični.⁴⁸ Časovno bi take zapestnice sodile v čas Ha D 1 in so tako nekako najstarejši element v sklopu gradiva iz Valične vasi.⁴⁹

Drugo varianto votlih zapestnic predstavljajo zapestnice z vdetima koncema. Ornametirane so s prečnimi vrezji in pasovi cikcakastih vrezov (T. 6: 4—9, 11, 12). Te zapestnice oz. nanožnice najdemo v grobovih z izrazito mladohalštatskimi tipi in so značilne v časovnem razponu Ha D 2/D 3.⁵⁰

⁴³ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 31 ss, karta 2.

⁴⁴ T. Knez, VS 13-14 (1970) 185, T. 8: 6.

⁴⁵ J. Szombathy, MPK 1 (1903) sl. 31. Podobno pločevinasto ploščico najdemo še v Kanzianbergu pri Beljaku: H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 1: 11.

⁴⁶ J. Dechelette, *Manuel d'archéologie III* (1927) 338, sl. 350: 9. G. v. Merhart, WPZ 14 (1927) 93, sl. 8: 4. Kersten, PZ 24 (1933) 114, sl. 4: 2. W. Schreiber, *Fundberichte aus Schwaben NF* 14 (1957) T. 23, B 1, 2. L. Marton, *Arch. Hung.* 11 (1933) T. 3: 3.

⁴⁷ Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 19

(1964) T. 9: 18, 19; 13: 5, 6, 9 itd. F. Fiala, *WMBH* 6 (1899) 113, sl. 36.

⁴⁸ S. Gabrovec, AV 19 (1968) 175, T. 8: 3. T. Knez, *Prazgodovina Novega mesta* (1971) T. 73. V. Stare, VS 8 (1960-61) 197, T. 2: 7—9.

⁴⁹ Datacija teh zapestnic za Valično vas je nekoliko visoka in za čas cveta Valične vasi zapestnice tega tipa niso izpričane, tako da lahko razumemo njihovo prisotnost v Valični vasi tako, da supponiramo njihovo uporabo še v mlajšem času. Možno pa je tudi, da je prišlo do napačne dodelitve ali do kakšne zamenjave.

⁵⁰ Med spremnim gradivom so pogo-

K skupini masivnih zapestnic in nanožnic sodijo široko narebrene nanožnice s presegajočima koncema (T. 7: 1, 4, 7). Srečamo jih že v grobovih stopnje Ha D 1,⁵¹ njihovo uporabo v mlajšem času pa dokazujejo grobne celote z Brezij in Magdalenske gore.⁵² V Valični vasi pa predstavljajo masivne nanožnice poleg votlih spiralnih zapestnic relativno najstarejše predmete.

Posebno varianto mladohalštatskih zapestnic in nanožnic tvorijo drobno narebrene zapestnice, katerih konca sta speta z zakovico (T. 8: 1—4, 6—8, 13, 14; 9: 1—8, 10—12; 10: 2, 8). Te zapestnice so značilne za čas Ha D 3.⁵³

V isti časovni horizont sodijo še drobno narebrene zapestnice s presegajočima koncema (T. 7: 2, 3, 5; 10: 18). Najbližje paralele jim najdemo na Vačah v okviru poznohalštatskega gradiva.⁵⁴

Ostale masivne zapestnice so za časovno opredeljevanje težje oprijemljive in neznailne. Vendar jih smemo razumeti kot mladohalštatske in morda celo latenskodobne v okviru gradiva iz Valične vasi.⁵⁵

Enako kot pri zapestnicah in nanožnicah ločimo v mladohalštatskem času tudi pri ovratnicah dve varianti. K prvi bi prišleti bronaste gladke masivne ovratnice s spiralno uvitima koncema, k drugi pa votle ovratnice s kroglasto oblikovanima koncema. Ovratnica iz Valične vasi (T. 11: 30) sodi k prvi varianti ovratnic. Masivne ovratnice s spiralnima koncema bi uvrstili v časovni razpon stopnje Ha D 2, medtem ko so votle ovratnice značilne predvsem za najmlajši halštatski horizont Ha D 3.⁵⁶

Pincete kot del toaletnega pribora se v Valični vasi pojavljajo v dveh različnih oblikah. Pinceta s trikotno razširjenimi kraki (T. 12: 7) ima številne analogije na japonskih najdiščih,⁵⁷ kjer jih uporabljajo tako v halštatskem kot v latenskem času. V Valični vasi jo lahko verjetno opredelimo kot latensko-

ste variante certoških fibul, valjasti uhan, sceptrum, ovratnica itd. K. Kromer, *Brezje* (1959) T. 48: 10. S. Gabrovec, *Kamniški zbornik* 10 (1965) T. 11: 6. V. Stare, AV 15-16 (1966-67) T. 13: 2, 4, 7. Magdalenska gora, NHMW, neobjavljeno.

⁵¹ K. Kromer, *Brezje* (1959) T. 48: 1, 2; 31: 2, 3.

⁵² Ibidem, T. 49: 2. Magdalenska gora, NHMW, neobjavljeno.

⁵³ S. Gabrovec, AV 19 (1968) T. 7: 1—3, 5, 8. F. Starč, AV 4 (1953) T. 7: 8. Isti, *Vače* (1955) T. 90: 6.

⁵⁴ Ibidem, T. 91: 2; 92: 1; 98: 13, le da so pri vaških zapestnicah konci speti s po dvema kljukicama, ki pa jih na zapestnicah v Valični vasi ni bilo ali pa so se izgubile.

⁵⁵ Zapestnicam na T. 7: 9, 10; 8: 5. najdemo paralelo v Zagorju (S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 10: 20, 21) Rovišču (V. Stare, AV 13-14 (1962-63) T. 8: 1); zapestnicam na T. 7: 6, 8; 10: 6 najdemo zopet primerjave v Zagorju (S. Gabrovec, l. c., T. 4: 8, 9), Malencah (V. Stare, AV 11-12 (1960-61) T. 16: 4), Rovišču (V.

Stare, AV 13-14 (1962-63) T. 8: 13); zapestnica na T. 6: 10 ima paralelo v Volčjih njivah (S. Gabrovec, AV 7 (1956) T. 3: 2). Zapestnice na T. 10: 10—14 bi lahko primerjali z zapestnico iz Vinice (S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 18: 13), podobne pa še imamo pri Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 5: 10.

⁵⁶ Pri poskusu delitve ovratnic v dva časovna horizonta smo se oprli na naslednje grobne celote in najdbe: prva varianta — Magdalenska gora, gr. XIII/54 in II/55, NHMW, neobjavljeno. Mantuani, *Carniola* 4 (1913) 89, sl. 19. S. Gabrovec, AV 7 (1956) T. 3: 3. Isti, *Kamniški zbornik* 10 (1965) T. 7: 3. Isti, AV 17 (1966) T. 6: 6. V. Stare AV 15-16 (1964-65) T. 14: 13. Druga varianta — Magdalenska gora, gr. II/25, II/4, XIII/114, XIII/162, NHMW, neobjavljeno. K. Kromer, *Brezje* (1959) T. 23: 2; 21: 1. V. Stare, AV 15-16 (1964-65) T. 14: 1.

⁵⁷ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 18: 11. R. Dreschler-Bižić, *Inv. Arch.* (1966) Y 82, 4. Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 2: 9, 3: 15 itd.

dobno, ker je v tem času japonska kultura preko Vinice sposobna vplivati na svoje sosede. Pinceti z ravnimi kraki (T. 12: 8, 9) sta mladohalštatski. Primerjave jima najdemo v Volčjih njivah⁵⁸ in v Mostu na Soči (Sv. Luciji), kjer so pincete prav pogoste med obeski svetolucijske ločne fibule.⁵⁹

Med značilne obeske sodi tudi obesek v obliki košarice (T. 11: 25), ki je kot tip značilno mladohalštatski in v svojih treh variantah nakazuje svoj razvoj in časovni razpon. Starejšo varianto predstavljajo obeski z oblim dnom,⁶⁰ medtem ko so mlajši obeski s profiliranim gumbom⁶¹ in obeski s konično oblikovanim dnom.⁶² Obeski v obliki košarice sodijo med predmete, ki s svojo široko razprostranjenostjo od zahodnobalkanskega prostora preko južnoalpskega do zahodnoalpskega prostora kažejo na povezavo in stike med halštatskimi prebivalci oddaljenih področij.⁶³ Sam prostor, na katerem je nastal in se izoblikoval obesek v okolici košarice moramo iskati v zahodnobalkanskem oziroma v južnoalpskem prostoru, kjer so ti obeski najštevilnejši in kot se zdi, tudi najstarejši.

V Valični vasi ločimo dva glavna tipa spon. H kavljaštim sodi železna fragmentirana spona z rebrom po sredi (T. 20: 13)⁶⁴ in fragment okova pasu (T. 13: 17); drugi tip spon predstavljajo obročaste sponne (T. 13: 1—4). Tako ene kot druge so pogoste med mladohalštatskimi najdbami. Okov, ki je spremeljevalec pasnih spon, spada med najpogostejše pripadnike moških grobov v časovnem razponu Ha D 2/D 3,⁶⁵ medtem ko se obročaste sponne pojavijo šele

⁵⁸ S. Gabrovec, AV 7 (1956) T. 17: 2.

⁵⁹ C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr.* 15 (1893) T. 9: 3; 13: 4 itd.

⁶⁰ O. H. Frey, *Entstehung*, 21 s., sl. 9: 2; T. 30: 8; 31: 11; 33: 25; 34: 12, 28; 33: 41, 42, sl. 32: 5 (Este, Padua, Ospedaletto). C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr.* 15 (1893) T. 9: 3; 16: 2 itd. (Most na Soči [Sv. Lucija]). Amoroso, *Atti e memorie Istr.* 5 (1889) T. 7: 17 (Picugli). R. Dreschler-Bižić, *Vjesnik Zagreb* 3 ser. 2 (1961) T. 6: 10; 13: 2 (Kompolje). Š. Ljubić, *Popis arkeol. od. Nar. zem. muzeja u Zagrebu* (1889) T. 22: 126 (Prozor). Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) 67, T. 1: 15 (Jezerine, Nin). B. Raunig, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 1: 25; 2: 19 (Golubić). I. Marović, *Vjesnik Split* 52 (1960) 24, sl. 83 (Solin, Gradina kod Otišča, Viča luka na Braču). B. Čović, *Glasnik Sarajevo* NS 20 (1965) T. 13: 6 (Pod kod Bugojna). O. H. Frey, *Germania* 35 (1957) 244 s cit. literaturo najdišč v zahodnohalštatskem krogu. Magdalenska gora, gr. II/39, NHMW, neobjavljeno. F. Starè, *Vače* (1955) T. 66.

⁶¹ O. H. Frey, *Entstehung*, 22 s., sl. 10: 4; T. 33: 23, 24 (Este). C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr.* 15 (1893) T. 32, 34 (Most na Soči [Sv. Lucija]). Š. Ljubić, *Popis arkeol. od. Nar. zem. muzeja u Zagrebu*

(1889) T. 22: 125 (Prozor). R. Dreschler-Bižić, *Vjesnik Zagreb* 3, ser. 1 (1958) T. 12: 97 (Vrebac). Ista, *Vjesnik Zagreb* 3, ser. 2 (1961) T. 7: 6 (Kompolje). Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 5: 188 (Jezerine). F. Starè, *Vače* (1955) T. 94: 2. O. H. Frey, *Germania* 35 (1957) 244 cit. literaturo najdišč.

⁶² C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr.* 15 (1893) T. 24, 33 (Most na Soči [Sv. Lucija]). *Treasures of Carniola* (1934) T. 11: 55 (Vinica). Š. Ljubić, *Popis arkeol. od. Nar. zem. muzeja u Zagrebu* (1889) T. 22: 124 (Prozor). Koritnica, NHMW, neobjavljeno. Bodrež pri Kanalu, NHMW, neobjavljeno. Sv. Martin kod Tara, Muzej Poreč, neobjavljeno. Valična vas, T. 11: 25. O. H. Frey, *Germania* 35 (1957) 244 z ostalo cit. literaturo.

⁶³ O. H. Frey, *Germania* 35 (1957) 244.

⁶⁴ Paralele ji najdemo na Vinkovem vrhu (V. Stare, AV 15-16 [1964-65] T. 3: 6), Donji dolini (Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 19 [1964] T. 15: 1) in Sanskem mostu (F. Fiala, *WMBH* 6 [1899] 67 sl. 14).

⁶⁵ S. Gabrovec, AV 13-14 (1962-63) T. 12: 3. Isti AV 15-16 (1964-65) T. 13: 3; 15: 8; 16: 5, 6 itd.

pozneje in označujejo grobove najmlajšega halštatskega horizonta Ha D 3,⁶⁶ morda pa se uporabljajo še v latenu.⁶⁷

Sekire, ki so poleg sulic tipično napadalno orožje halštatskega bojnika na Dolenjskem, so v Valični vasi zastopane s tremi različnimi tipi: tulaste in uhate sekire ter plavutasta sekira z enostranskimi plavutmi. Kot tip je relativno najstarejša tulasta sekira, ki so jo uporabljali v časovnem razponu skoraj celega halštata. Mlajše variante, ki so zastopane tudi na našem najdišču (T. 20: 1—5, 10, 14, 15; 21: 3—9), označuje vitkost oblike in ušesce ob strani tula. Kljub pojavljanju novih mlajših tipov sekir, je tulasta sekira vseeno ostala v rabi še ves Ha D 3. Da je konservativni halštatski prebivalec naših krajev ni popolnoma odložil niti ob prevladi latena, nam dokazuje tulasta sekira iz Mokronoga,⁶⁸ ki pa predstavlja le njen izžven. Uhata sekira (T. 20: 6—8) se pojavi v najmlajšem halštatskem horizontu, v katerem sodi med vodilne tipe.⁶⁹ V rabi je ostala še ves srednji laten⁷⁰ in je posebnost jugovzhodnoalpskega prostora tako v poznahalštatskem kot latenskem času.

Plavutasta sekira z enostranskimi plavutmi (T. 20: 9) se prav tako kot uhata sekira pojavi v grobovih nekako proti koncu najmlajšega halštatskega horizonta in njen pojav ni vezan le na laten.⁷¹ Najdemo jo namreč v mladohalštatskih grobovih v Toplicah in Novem mestu,⁷² tako da njen pojav v času Ha D 3 ne more biti dvomljiv. S tem pa je trditev, da ta tip sekire predstavlja domačo varianto enostranskih plavutastih sekir v latenu nekoliko omajana, ker ne gre za preoblikovanje, ampak za nadaljevanje uporabe oblik, ki so znane že iz mladohalštatskega obdobja. Tip enoplavutaste sekire kot tak je sicer znan po keltskem svetu, vendar v nekoliko drugačni obliki, z izrazito trapezasto razširjenim rezilom in je uporabljena predvsem kot orodje.⁷³ Za naše halštatske sekire pa velja, da imajo v primerjavi s poznejšimi razmerno ožje in ravno rezilo in da so v rabi kot orožje.

K orožju mladohalštatskega bojnika sodi še negovska čelada, ki v Valični vasi s svojo prisotnostjo lepo dopolnjuje sliko mladohalštatskega gradiča nekropole (T. 24).⁷⁴

K moškim pridatkom v grobovih sodijo tudi noži. V Valični vasi jih ločimo v dve skupini: noži s trnastim nastavkom za držaj (verjetno T. 24: 6—8) in noži s ploščato skovanim jezičastim nastavkom, na katerega je bila pritrjena obloga s pomočjo dveh ali treh zakovic (T. 24: 1—5, 9, 10). Prvi tip je značilno halštatski in pogost pridevek predvsem v moških grobovih.⁷⁵ Nože drugega tipa pa srečamo v sestavu najmlajših halštatskih grobov v času Ha

⁶⁶ Magdalenska gora, gr. XIII/37, XIII/32, NHMW, neobjavljeno. F. Starč, *Vače* (1955) T. 51: 2—9 itd.

⁶⁷ Isti, *Prazgodovinske Vače* (1954) 50 ss.

⁶⁸ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 8: 1.

⁶⁹ Isti, AV 15-16 (1964-65) T. 17: 2.

⁷⁰ Isti, AV 17 (1966) 183 s., 189, T. 8: 6; 24: 3 itd.

⁷¹ Isti, AV 17 (1966) 257.

⁷² Toplice, NHMW, neobjavljeno. Novo mesto, T. Knez, *Prazgodovina No-*

vega mesta (1971, razstava). Enoplavutasto sekiro pa imamo tudi v Este — O. H. Frey, *Entstehung*, T. 30: 3.

⁷³ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 257. J. Filip, *Keltové ve střední Evropě* (1956) T. 121: 1, 5 (odslej J. Filip, *Keltové*).

⁷⁴ S. Gabrovec, AV 1 (1950) 87 ss. Isti, *Situla* 8 (1965) 177 ss. Isti, AV 15-16 (1964-65) 35 s. Cfr. tudi op. 12.

⁷⁵ K. Kromer, *Brezje* (1959) T. 43: 6; 41: 1; 13: 1; 2: 7.

D 3,⁷⁶ najdemo jih pa tudi med gradivom vseh večjih latenskih postojank na Dolenjskem,⁷⁷ kar kaže, da je ostal v rabi še v latenskem času.

Med značilne mladohalštatske kose v Valični vasi sodijo še situle, žal nekatere precej fragmentarno ohranjene (T. 28—30). Tako figuralno ornamen-tirani situli (T. 28: 1; 30; 29: 2) kakor tudi geometrijsko ornamen-tirani (T. 29: 3; 28: 2) sodita v vrsto značilnih dolenjskih situl v času Ha D 2/D 3.⁷⁸ Pomemb-na je zlasti situla (T. 30), ki se uvršča v vrsto najmlajših situlskih spomenikov sploh, na katerih se že pojavljajo latenski elementi in tudi sam »klasični« stil je že spremenjen. Ta skupina situl je datirana v čas okoli 400 oziroma v 4. stol.⁷⁹

V sklopu gradiva iz Valične vasi se v mladohalštatsko obdobje uvršča še posoda na nogi z nagubano največjo površino (T. 26: 1) s številnimi parale-lami na mnogih dolenjskih najdiščih.⁸⁰ Halštatski element so tudi zoomorfne upodobitve na posodah (T. 27: 13, 16, 17, 20). Sama ideja plastične živalske upodobitve je domača predvsem v vzhodnoalpskem prostoru,⁸¹ vendar je zoo-morfna polplastika pogosta tudi na Dolenjskem v mladohalštatskem času.⁸²

LATENSKO OBDOBJE

Latenskodobno gradivo Valične vasi se z značilnimi tipi uvršča po Gabrov-čevi delitvi v mokronoški horizont keltskega-latenskega oblikovnega zaklada na slovenskem prostoru, v mlajšem času pa se veže na viniško-šmarješki krog.

V Valični vasi imamo dve zgodnjelatenski fibuli (T. 4: 5, 6), ki po svoji shemi sodita v Lt B.⁸³ Dobro primerjavo jima najdemo v fibuli iz Stične, ki je bila najdena v čistem latenskem sloju naselbine v sondi VIII in označuje začetek latenskega obdobja na naselbini.⁸⁴ Sorodne fibule najdemo tudi v Mokronogu, ki skupaj z določenimi tipi (votle orehaste zapestnice, meči, ve-rige) sodijo v čas Lt B 2⁸⁵ — čas keltskega vpada v slovenski prostor in za-četka mokronoškega horizonta. Mesto fibule je z najdbo v latenski plasti stiške naselbine in njeno prisotnostjo na začetku mokronoškega horizonta tako opre-deljeno na začetek latena pri nas.

Večino ostalih latenskih fibul iz Valične vasi pa lahko opredelimo kot fibule srednjelatenske sheme.

V skupino žičnatih fibul sodita fibuli z dvema polkroglastima odebelit-vama na nogi in loku (T. 4: 10, 12) in žičnata fibula z iztegnjenim lokom

⁷⁶ F. Starè, Vače (1955) T. 91 1. Mag-dalenska gora, gr. XIII/37, XIII/60, NHMW, neobjavljeno.

⁷⁷ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 53 s., T. 8: 3, 4; 20: 1, 3; 22: 1, 2; 24: 6; 30: 3.

⁷⁸ Umetnost alpskih Ilirrov in Vene-tov (1962) 6, 25 ss. F. Starè, Zbornik FF Ljubljana 2 (1955) 120 ss, 142. S. Gabrovec, AV 15-16 (1964-65) 35.

⁷⁹ F. Starè, Zbornik FF Ljubljana 2 (1955) 131, T. 16; 40: 1. S. Gabrovec, AV 15-16 (1964-65) 36. W. Lucke, O. H. Frey Situla, 44 ss, T. 70: 34; 71: 15; 63; 52: 40; 75: 66. Umetnost alpskih Ilirrov in Vene-tov (1962) 27 ss. T. Knez, Prazgodovina Novega mesta (1971) T. 65, 66.

⁸⁰ V. Stare, AV 15-16 (1964-65) T. 18: 1. Ista, AV 11-12 (1960-61) T. 19: 1. S. Gabrovec, AV 7 (1956) T. 3: 4 itd.

⁸¹ R. Pittioni, *Urgeschichte des Österreichischen Raumes* (1954) 585 s., 594, sl. 412, 413, 419, 421.

⁸² K. Kromer, *Brezje* (1959) 39, sl. 2, 3, T. 45: 8. S. Gabrovec, AV 19 (1968) T. 7: 12. Isti, AV 15-16 (1964-65) T. 12: 5.

⁸³ J. Filip, *Keltové*, 90. W. Krämer, *Germania* 40 (1962) 306, sl. 1.

⁸⁴ O. H. Frey, S. Gabrovec, AV 20 (1969) 14, sl. 2, 1.

⁸⁵ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 193 T. 13: 6, 8, 11. W. Krämer, *Germania* 40 (1962) 306 sl. 1.

(T. 4: 13). Te fibule so številno zastopane na slovenskih najdiščih,⁸⁶ poznamo jih pa v manjših različicah iz vsega keltskega sveta.⁸⁷ So značilne za čas Lt C po W. Krämerju.⁸⁸ K žičnatim fibulam sodi še fibula srednjelatenske sheme, ki ima na koncu nazaj uvite noge okrogel okvirček, izpolnjen z žičnatimi spiralicami (T. 4: 8). Najbližje paralele ji najdemo v Mokronogu, Forminu in Landskronu pri Seebachu.⁸⁹ H. Müller-Karpe opredeljuje to fibulo kot jugovzhodnoalpsko — tavriščansko posebnost. Čeprav je opozoril na starejše predloge v srednji Evropi in na Madžarskem,⁹⁰ se nam zdi takšna formulacija preveč ozka in zaključena. Vsekakor je fibula značilna oblika pri nas v času Lt C, vendar bi jo raje označili kot varianto v skupini sorodnih fibul, ki jih sledimo predvsem v južnopanonskem in mejnem severnobalkanskem prostoru.⁹¹

Fibula srednjelatenske sheme z rombično razširjenim lokom nad peresovino (T. 5: 5) sodi v skupino značilnih viniških fibul. Razširjenost teh fibul pa kaže, da se je pod vplivom Vinice izoblikoval na Dolenjskem enotnejši latenski horizont (karta 2).⁹² Tipološko opazovanje bi omogočilo delitev fibul v dve varianti: prvo bi predstavljala fibula, ki še nima pritrjenega zaključka noge na lok,⁹³ pri drugi tipološko mlajši varianti pa je srednjelatenska ideja pritrjenega zaključka na nogo že popolnoma izvedena.⁹⁴ Če ima ta razlika kakršnokoli kronološko vrednost, se danes zaradi pomanjkanja grobnih celot ne da reči. Mogoče je vredno opozoriti, da je prva varianta zastopana samo v Vinici, medtem ko vse ostale fibule sodijo k drugi varianti.

Med fibule, ki jih prav tako lahko označimo kot viniške, sodita fibula z barvastim vložkom na plašču loka (T. 5: 4)⁹⁵ in fragment fibule z listasto razširjenim lokom in nogo, ki se zaključuje s plastično okrašenim gumbom (sl. 2).⁹⁶

⁸⁶ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 12: 1—3, 7, 9; 13: 5; 12: 5; 30: 7. S. Pahič, AV 17 (1966) T. 10; 11: 2, 3. V. Šribar, AV 8 (1957) T. 2: 4, H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 9: 2; 7: 3. Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 19 (1964) T. 20: 5. Isti, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1969) T. 11: 4,

⁸⁷ W. Krämer, *Germania* 40 (1962) 306, sl. 1. J. Filip, *Keltové*, 107 ss, sl. 30: 33; 34; T. 94: 2—4. D. Viollier, *Les sépultures de second âge du fer sur le plateau Suisse* (1916) Pl. 7, 272 itd. (odslej cit. D. Viollier, *Sépultures*).

⁸⁸ Cfr. op. 87.

⁸⁹ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 13: 4, 7. S. Pahič, AV 17 (1966) T. 11: 8, 9. H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 12: 6.

⁹⁰ Ibidem, 654.

⁹¹ *Treasures of Carniola* (1934) T. 13: 60; 18: 98. Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 19 (1964) T. 20: 6. Isti, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 10: 36. J. Todorović, *Kelti u jugoistočnoj Evropi* (1968) T. 9: 6; 17: 4, 5; 55: 13 (odslej J. Todorović, *Kelti*). I. Hunyady, *Die Kelten im Karpatenbecken* (1942) Tafelband, T. 21: 8, 9, 10 (odslej I. Hunyady, *Kelten*). N.

Majnarić-Pandžić, *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji in Srijemu* (1970) T. 9: 3, 5, 23; 3.

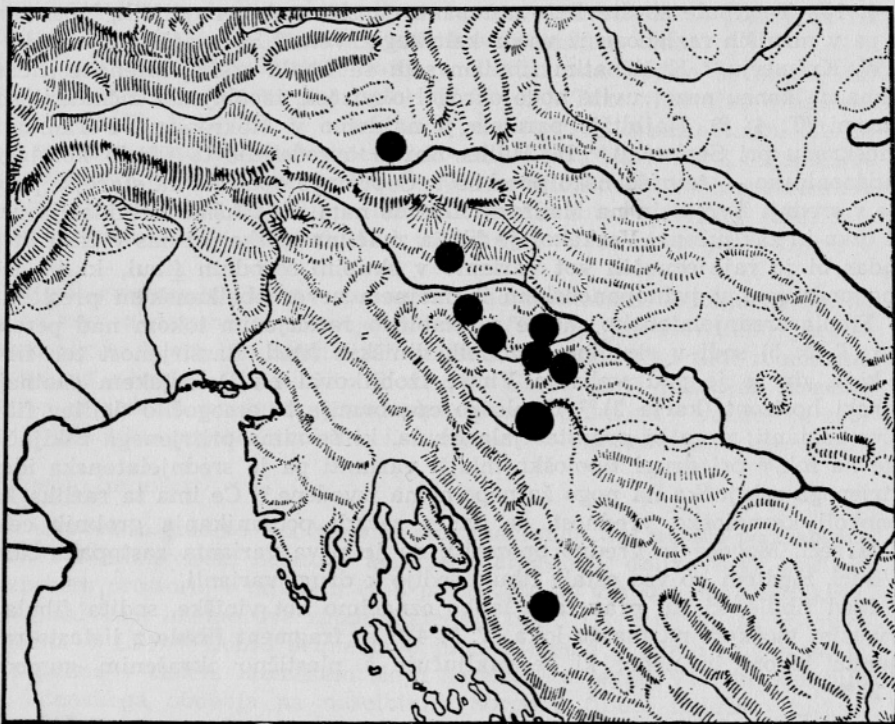
⁹² Celovec: Dolenz, *Carinthia* I 147 (1957) sl. 3. Mihovo, NHMW, neobjavljeno. Novo mesto: T. Knez, AV (17) T. 7: 1. Šmarjeta: H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 18: 2, 7. Šmartno v Tuhinju: S. Gabrovec, *Kamniški zbornik* 10 (1965) T. 11: 3. Stična: O. H. Frey, S. Gabrovec, AV 20 (1969) T. 4: 1. Prozor: J. Todorović, *Kelti*, T. 59: 7. Vinica: *Treasures of Carniola* (1934) T. 16: 83; 18: 99; 20; 115, 116. S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 16: 3, 5, 6; 31: 7, 8. Valična vas: T. 5: 5.

⁹³ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 16: 5.

⁹⁴ Ibidem, T. 16: 3; 31: 7, 8.

⁹⁵ Najbližje paralele pri H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 18: 6, 11. Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 19 (1964) T. 20: 14; sicer pa je ta način okraševanja priljubljen v viniško-japodskem svetu — *Treasures of Carniola* (1934) T. 12: 52; 17: 85. S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 17: 7; 21: 1. Z. Marič, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 6: 1, 2; 12: 30 itd.

⁹⁶ S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 15: 3, 5, 6, 8. *Treasures of Carniola* (1934)

Karta 2. Razprostranjenost fibul srednjelatenske sheme z rombično razširjenim lokom; pr. T. 5: 5.

Karte 2. Verbreitung der Fibeln des Mittel-La Tène-Schemas mit rhombisch erweitertem Bogen wie T. 5: 5.

Fibula srednjelatenske sheme z odebeljenim lokom nad peresovino z več navoji in tremi plastičnimi odebelitvami na nazaj uvitem podaljšku noge in loku je v Valični vasi relativno pogosta (T. 5: 1—3; 12: 2). Težnja po odebeljenem loku in dolgi peresovini je tipološko mlajša značilnost v razvoju srednjelatenske fibule v slovenskem prostoru in je značilna za fibule viniško-šmarješkega kroga.⁹⁷ Neposredne paralele našim fibulam pa najdemo v posamičnih najdbah iz Stične in Mokronoga ter Vinice in Šmarjete.⁹⁸ Sam časovni razpon uporabe fibule zaradi pomanjkanja grobnih celot ni mogoče določiti, vendar je njena prisotnost v poznem Lt C potrjena tako z grobo celoto iz Valične vasi (T. 12: 1, 2) kot morda s fibulo iz Mokronoga, ki jo lahko razumemo kot mlajši element v sklopu srednjelatenske mokronoške nekropole.

T. 20: 109, 112. Š. Ljubić, *Popis arkeol. od. Nar. muzeja u Zagrebu* (1889) T. 21: 107, 108. Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 3: 36; 8: 25 ipd.

⁹⁷ H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 17:

8—10. S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) T. 16: 7, 8; 21: 5, 9 ipd.

⁹⁸ O. H. Frey, S. Gabrovec, *AV* 20 (1969) 17, sl. 4: 1. S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) T. 12: 8. Prim. še op. 97.

Med izrazito poznolatenske fibule sodi fibula s krilato razširjenim lokom nad peresovino (T. 5: 7). Fibula ima svoje najbližje paralele na najdiščih ob zgornjem toku Soče in na Solnograškem. J. Werner veže prisotnost te fibule v obeh prostorih s trgovskimi zvezami, ki bi naj bile omejene na pot, ki bi naj vodila od Akvileje na Solnograško. Časovno sodi fibula v zadnje desetletje 1. stol. pr. n. št.⁹⁹ Ker pa najdemo podobne fibule tudi drugod,¹⁰⁰ verjetno naša fibula le ne predstavlja izjemnega primera izven določenega prostora trgovske poti med Akvilejo in Solnograškim.

Med značilno latensko gradivo sodi še steklena zapestnica (T. 5: 9), ki je značilna v času Lt C in zgodnjega Lt D in se uvršča v skupino VII a po Haevernicky, ki je številno zastopana prav na našem prostoru.¹⁰¹

Steklenim zapestnicam sorodna je svinčena zapestnica (T. 5: 10), ki bi jo zaradi primerjave s steklenimi, postavili v latenski čas, čemur pa posamezne grobne celote z Magdalenske gore, kjer jo najdemo v mladohalštatskem okolju, nasprotujejo.¹⁰² Tako je opredelitev svinčenih zapestnic še nejasna, vendar so verjetneje mladohalštatske.

Latenski ženski pasovi — sklepanci so v Valični vasi zastopani z dvema variantama, ki sta znani v širšem keltskem svetu.¹⁰³ Pri prvi varianti tvori osnovni člen paličast profiliran člen (T. 12: 1, 3—5), pri drugi pa je osnovni člen ploščičast (T. 12: 6). Sklepanci s paličasto profiliranimi členi so najpogostejša oblika keltskih sklepancev.¹⁰⁴ H. Müller-Karpe vidi določeno podobnost pri sklepancih z jugovzhodnoalpskega prostora.¹⁰⁵ Izjema je vsekakor sklepanec iz Valične vasi (T. 12: 1), ki ima izraziteje oblikovane členke z gobičastimi zaključki in figuralno oblikovan kavelj v obliki konjske glave, ki ga lahko zaradi številnih variant kavljev v obliki živalske glave povežemo s keltskim oblikovnim zakladom.¹⁰⁶

Ploščičastemu členu sklepanca (T. 12: 6) najdemo številne paralele v panonskem prostoru,¹⁰⁷ v katerem je ta varianta doma in nanj tudi omejena. Sklepanec iz Valične vasi, ki je edini te variante na slovenskem prostoru,¹⁰⁸ sodi torej v krog značilnega panonskega oblikovnega zaklada.

Obe varianti sklepancev sodita v čas srednjega latena,¹⁰⁹ kar potrjuje tudi grobna celota iz Valične vasi (T. 12: 1, 2).

V nasprotju s halštatskim bojovníkom z bojno sekíro in dvema sulicama, je za keltskega bojovníka značilen dolg latenski meč. Meči iz Valične vasi

⁹⁹ J. Werner, *Festschrift M. Hell* (1961) 143 ss, sl. 1.

¹⁰⁰ J. Bren, *Sbornik Narod. musea v Praze* 18/5 (1964) 214 ss, 244 ss, T. 4: 244; 10: 349, 351.

¹⁰¹ Th. E. Haevernicky, *Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und Spätlatenzeit auf dem Europäischen Festland* (1960) 50 ss, 84 ss, T. 22, karta 9.

¹⁰² Ibidem 77 s. Magdalenska gora, gr. XIII/37, II/5, NHMW, neobjavljeno.

¹⁰³ J. Filip, *Keltové*, 171 ss.

¹⁰⁴ Ibidem, 172.

¹⁰⁵ H. Müller-Karpe, *Carinthia*, 660.

¹⁰⁶ H. Behaghel, *Marburger Studien* (1938) 1 ss.

¹⁰⁷ I. Hunyady, *Kelten*, Tafelband, T. 34: 3, 7; 35: 3, 13. A. Sos, *Folia archaeologica* 15 (1963) 13 ss, sl. 6. J. Haberl, *Germania* 33 (1955), T. 18. J. Todorović, *Kelti*, T. 52: 1. N. Majnarić-Pandžić, *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu* (1970) T. 1: 1. J. Todorović, *Katalog praistoriskih metalnih predmeta* (1971) T. 71: 6.

¹⁰⁸ K tej varianti bi morda lahko prišteli še členke iz Ulake — W. Schmid, *GMDS* 18 (1937) 27, sl. 13, 14.

¹⁰⁹ J. Haberl, *Germania* 33 (1955) 179 s. W. Krämer, *Germania* 49 (1962) 306, sl. 1.

(T. 22: 2, 3; 23: 2, 3) pripadajo srednjelatenskim dolgim mečem in jih zaradi istoličnosti teh najdb lahko uvrstimo med številne sorodne meče, najdene v Mokronogu, Forminu in na Koroškem ter sodijo v čas srednjega latena.¹¹⁰

Poleg mečev sta ohranjeni še nožnici mečev, obe močno fragmentarni (T. 22: 1; 23: 2). Zanimiva je predvsem nožnica na T. 22: 1, ki je na zunanji strani ornamentirana z motivom enostavne lire, obdane z viticami in s stranskima penjama s koncentričnima krožcema s piko v sredini. Zaradi enostavnosti ornamenta ni možna podrobnejša časovna opredelitev v okviru keltskega stila. Podobnost z motivi madžarskega stila mečev nismo našli.¹¹¹ Drugo značilnost nožnice pa predstavlja zanka za pripenjanje nožnice na pas. Zanka je trakasta s srčasto oblikovanima atašama, ki še ni značilno srednjelatenske široke pravokotne oziroma kvadratne oblike. Zanka je ojačena in okrašena z okrasno žico, imenovano po obliki »žabja penja«, ki se ne pojavi pred poznim srednjim latenom.¹¹² Najboljše primerjave za našo nožnico, tako za zanko z »žabjimi penjami« kot po ornamentu, najdemo v samem La Tèneu.¹¹³ »Žabje penje« so značilnost nožnic švicarskih delavnic, medtem ko jih v panonskem prostoru ne zasledimo z izjemo meča iz Odžaka, ki pa je import iz Švice.¹¹⁴ Toliko kolikor bi lahko danes sodili, spada nožnica iz Valične vasi v skupino švicarskih mečev in je tako v nasprotju z ostalimi nožnicami na našem prostoru, ki so vezane na panonski prostor.

Neposredno z meči so povezane železne verige za pripenjanje meča na pas. V Valični vasi sta zastopani obe vrsti verige: enostavna veriga s členki, zvitimi v obliki osmic (T. 22: 5—7) in veriga s ploščato skovanimi členki (T. 22: 8). Starejše so verige s členki, zvitimi v obliki osmic, ki se pojavijo že v času Lt B 2, medtem ko sodijo verige s ploščato skovanimi členki med značilne kose Lt C.¹¹⁵

V Valični vasi je znan v dveh primerkih tudi udarni bojni nož (T. 21: 1, 2). Noža se tipološko nekoliko razlikujeta: oba imata ukrivljen držaj z vozlom na prehodu v rezilo, le da se pri enem končuje držaj z gumbom, pri drugem pa z obročkom. Oba lahko razlagamo kot varianti enega tipa udarnega bojnega noža. Opirajoč se na značaj gradiva, med katerim so udarni noži,¹¹⁶ jih lahko postavimo v časovni razpon srednjega latena, njihovo uporabljanje v poznem latenu je vsekakor možno.¹¹⁷ Udarne nože tega tipa najdemo v širšem prostoru Karpatske kotline, kjer se grupirajo nekako tri glavna področja

¹¹⁰ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 193, T. 1—4. S. Pahič, AV 17 (1966) 279 ss, T. 2—4. H. Müller-Karpe, *Carinthia*, 655 ss.

¹¹¹ P. Jacobstahl, *Early Celtic Art* (1944) 95 ss, T. 69, 68. K. Vinski, *Arheol. radovi i rasprave* 1 (1959) 281 ss, T. 4, 5.

¹¹² J. M. de Navarro, 40 BRGK (1960) 84 ss, 107, T. 3: 2; 23: 2 b; 9: 4 b.

¹¹³ P. Vouga, *La Tène* (1923) T. 4: 5, 4, 3 (žabje penje); 5; 4: 7, 2; 5, 10 (ornament); 5: 1, 6, 4 (stranske penje).

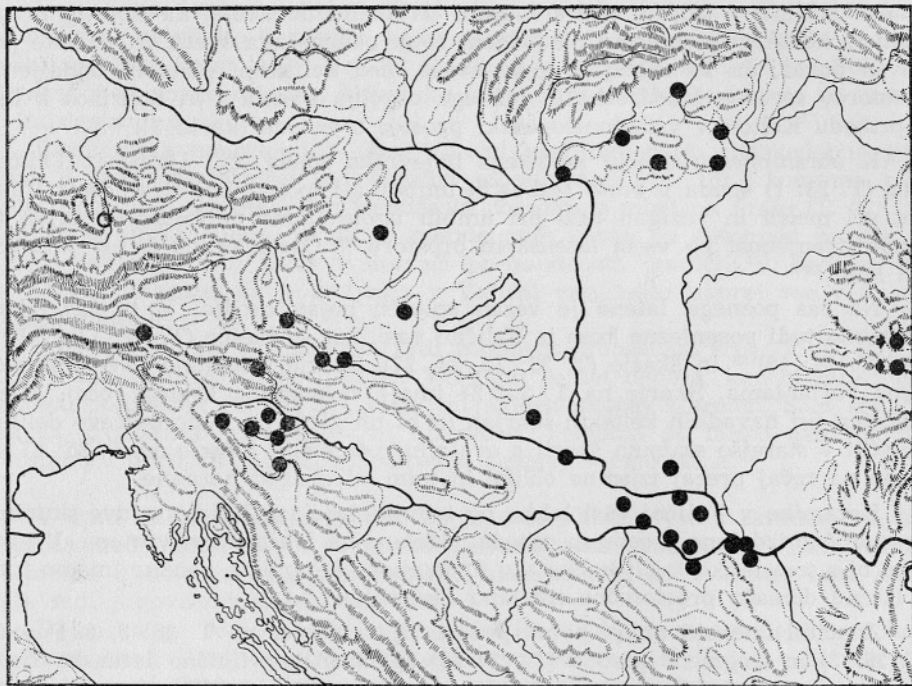
¹¹⁴ J. M. de Navarro, *Proc. Preh. Soc. NS* 21 (1955) 234 s. I. Hunyady, *Kelten*, Textband, T. 17 B.

¹¹⁵ W. Krämer, *Germania* 40 (1962) 306, sl. 1. K. Vinski, *Arheol. radovi i*

rasprave 1 (1959) 288. S. Gabrovec, 900 *let Kranja* (1960) 21 s., karta 6.

¹¹⁶ Najdbe v Sloveniji — Formin; S. Pahič, AV 17 (1966) T. 8: 1, 2. Drešinja vas: A. Bolta, AV 17 (1966) T. 1: 1. Metlika: ustni podatek J. Dularja. Mokronog: S. Gabrovec, AV 17 (1966) T. 10: 7. Novo mesto: T. Knez, *Prazgodovina Novega mesta* (1971, razstava). Ptuj: S. Pahič, AV 17 (1966) T. 13: 6. Sp. Slivnica: V. Šribar, AV 8 (1957) T. 2: 1. Veliko Mraševo: S. Škaler, VS 13-14 (1970) T. 3: 6. Cfr. še op. 118—120.

¹¹⁷ J. Filip, *Keltove*, 535. J. Todorović, *Kelti*, 71 s.

Karta 3. Razprostranjenost udarnih bojnih nožev.

Karte 3. Verbreitung der Hiebmesser.

njihove uporabe. Prvo skupino predstavlja prostor Skordiskov ob Donavi ter spodnji tok Save in Drave,¹¹⁸ kjer so najdbe udarnih nožev relativno najštevilnejše. Drug center bi predstavljal prostor na robu jugovzhodnih Alp, kamor bi poleg najdb iz slovenskega prostora sodile še najdbe iz avstrijske Štajerske in Andrashide.¹¹⁹ Tretje področje pa se grupira v severovzhodnem delu Kar-

¹¹⁸ Batrovci: N. Majnarić-Pandžić, *Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu* (1970) T. 47: 3. Beške: J. Brunšmid, *Vjesnik Zagreb NS* 4 (1899-1900) 216, sl. 100. Gospodjinci: J. Todorović, *Kelti*, T. 50: 12. Karaburma — Beograd: ibidem, T. 33: 1, 2. Kupinovo: N. Majnarić-Pandžić, o. c., T. 13: 14; 15: 5. Obrenovac-Ušće: J. Todorović, *Katalog praistorijskih metalnih predmeta* (1971) T. 58: 5. Osijek — Donji grad: J. Todorović, *Kelti*, T. 14: 13, 14; 25: 7. Progar — Zemun: ibidem, T. 52: 12. Ritopek: J. Todorović, *Katalog*, T. 58: 1. Srem. Mitrovica: J. Todorović, *Kelti*, T. 44: 8; 46: 1. Stara Pazova: ibidem, T. 45: 8. Va-

sas pri Pescu: F. Fülep, *Acta arch. Acad. Sc. Hung.* 9 (1958) sl. 4. Veliko selo — Beograd: J. Todorović, *Katalog*, T. 20: 2. (I. Hunyady, *Kelten*, Textband, T. 31: 11).

¹¹⁹ Cfr. op. 116. St. Florian a. d. Lassnitz: K. Zeilinger, *Schild v. Steier* 2 (1952) 76, sl. 7: 4. Andrashida: I. Hunyady, *Kelten*, Tafelband, T. 52: 7. Velem Szentvid: K. Miske, *Die prähistorische Ansiedlung Velem St. Vid* 1 (1908) T. 49: 6, 8. V to skupino bi sodil še udarni nož iz Förka: H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 9: 8. Nekje soroden pa je tudi nož iz Halleina (Klose, *WPZ* 19 [1932] 40, sl. 1, 3).

patske kotline.¹²⁰ Udarni nož s svojimi najdbami dokazuje, da kot tip ni bil znan le keltskim plemenom na južnem robu panonskega sveta, in je tako poven dokaz, da so obstajale neke zveze med keltskimi plemeni oddaljenih prostorov severne Madžarske in južnega obrobja Panonije in doprinos k tezi o prihodu Keltov v vzhodnoslovenski prostor z vzhoda (karta 3).¹²¹

K obrambnemu orožju keltskega bojvnika spada ščit. Umbo iz Valične vasi (T. 23: 1) spada v vrsto trakastih umbov z vzporednimi stranicami. Tako kot pri mečih in verigah tudi pri umbih ugotavljamo uniformnost najdb in razprostranjenost po vsem latenskem prostoru.¹²² Čas uporabe ščitov je srednji laten.¹²³

Na čas poznega latena je vezan splošen pojav orodja. V ta čas lahko uvrstimo tudi posamezne kose iz Valične vasi, kot so klešče (T. 24: 13),¹²⁴ bri-tev (T. 24: 12)¹²⁵ in škarje (T. 25: 22, 24, 27). Škarje pripadajo dvema različnima variantama. Škarje na T. 25: 24 imajo razmeroma kratek ročaj, ki ni običajen pri navadnih keltskih škarjah in bi jih glede na Todorovićevo delitev uvrstili v starejšo skupino škarij z ovalnim ročajem.¹²⁶ Škarje na T. 25: 27 so glede na ročaj precej izjemne oblike in nam od drugod neznane.

Keramiko v Valični vasi lahko po tehniki izdelave ločimo v dve skupini: prostoročno izdelane posode in posode, izdelane na lončarskem vretenu. V grobem bi s tem lahko ločili halštatsko in latensko keramiko, vendar imamo tudi v latenu domačo prostoročno izdelano keramiko.

Značilni latenski obliki posod predstavljata posodi na T. 26: 3, 5. Posoda (T. 26: 3) in fragment posode (T. 27: 15) spadata med tipično latensko žigosano keramiko, izdelano na lončarskem vretenu. Sama oblika posode, ki se uvršča med značilne LtB oblike, omogoča časovno opredelitev te posode. F. Schwappach ju je uvrstil v svojo I. skupino latenske žigosane keramike na Dolenjskem.¹²⁷ Druga značilna posoda na T. 26: 5 sodi v skupino značilnih latenskih bikoničnih posod. Ne neposredno primerjavo predstavlja posoda iz Formina, bližnja paralelo pa ima v posodi iz Jacsbereny - Cseröhaloma, kjer je datirana v čas Lt B 2/C.¹²⁸

¹²⁰ Magyargéc-Gecpuszta: P. Patay, *Arch. Erg.* 83 (1956) 189, sl. 6. Mehezske: I. Hunyady, *Kelten*, Tafelband T. 52: 6. Szob: ibidem, Textband, T. 29. Szirma-besenö: K. K. Vegh, *A Herman-Otto Museum Evkönye* 8 (1969) T. 10: 5. Sind: V. Zirra, *Dacia NS* 15 (1971) 199, sl. 16, 21. Papiu Ilirian: ibidem, sl. 16, 22. Tard: S. Janos, *Arch. Erg.* 3 (1884) 109 ss, T. 2. Szendrö: P. Reinecke, *Arch. Erg.* 18, 1898, 315, 5. abr.

¹²¹ Karta razprostranjenosti je narejena le po pregledani literaturi in zato nepopolna. Predstavlja poskus prikazati mesto tega tipa udarnih nožev v keltskem prostoru.

¹²² J. Filip, *Keltové*, 166 s., T. 51: 14; 102: 11, 13. J. Todorović, *Kelti*, T. 42: 9. P. Vouga, *La Tène* (1923) T. 15: 9, 10. D. Viollier, *Sepultures*, Pl. 40: 20. 21.

¹²³ W. Krämer, *Germania* 40 (1962) 306, sl. 1.

¹²⁴ I. Hunyady, *Kelten*, Tafelband, T. 55: 2, 3; Textband T. 22, 25; 24: 7. J. Todorović, *Kelti*, 56, sl. 14: 2.

¹²⁵ Podobne britve najdemo — S. Gabrovec, *AV* 17 (1966) T. 10: 10. H. Müller-Karpe, *Carinthia*, sl. 11: 3. A. Müllner, *Typische Formen aus dem archäologischen Sammlungen des krainischen Landesmuseums Rudolphinum in Laibach* (1900) T. 41: 6, 13.

¹²⁶ J. Todorović, *Kelti*, 77.

¹²⁷ F. Schwappach, *AV* 21-22 (1970-71) 237 ss. O. H. Frey, S. Gabrovec, *AV* 20 (1969) 16.

¹²⁸ S. Pahič, *AV* 17 (1966) T. 12: 3. G. Kaposvari, *Arch. Erg.* 96 (1969) 198, sl. 7: 2. Prim. tudi F. Schwappach, *AV* 21-22 (1970-71) 237 ss.

V majhnih lončkih iz rjavo črne glin in slabe izdelave (T. 27: 4—6, 8) pa bi lahko videli tip keramike, ki bi mu verjetno našli primerjave v mokrnoški zavrženi keramiki.¹²⁹ Vrč na T. 26: 4 je po svoji izdelavi in obliki tuj element med znano latensko keramiko in ga verjetno lahko imamo za import iz italškega prostora.

Razmeroma maloštevilno je v Valični vasi zastopano rimskodobno gradivo. V zgodnjem rimskem času sodi železna zapestnica (T. 10: 16) s koncema, uvitima drug okoli drugega¹³⁰ in trebušasta posodica z rebri na vratu (T. 27: 12). Čeprav je rimskodobna, je ta tip posode ozko vezan na dolenski prostor in s tem dokazuje svoj izvor v domači poznolatski tradiciji.¹³¹ Bronast vrč (sl. 1) pa nakazuje, da je življenje v Valični vasi teklo naprej vse v 2. stol našega štetja.¹³²

Add. Iz Valične vasi je znan tudi fragment bronastega srpa (T. 25: 20), ki sodi v čas kulture žarnih grobišč. Verjetno je del depoja, kar bi lahko dokazoval polizdelek (T. 25: 21), ki je bil najden skupaj s srpom. Sam srp kot tak za kronološko opredelitev ni uporaben. Verjetno pa lahko našo najdbo uvrstimo v horizont jugovzhodnoalpskih depojev v času Ha A.¹³³

V času kulture žarnih grobišč se je tudi Valična vas s skromno najdbo uvrstila med mesta, ki jih je obiskal oziroma naseljeval človek. Tako je bila vključena v določen krog zgodovinskih dogajanj, ki so v tistem času zadevala tudi jugovzhodnoalpski prostor.

Dejansko pa se je Valična vas vključila v tok prazgodovine šele v halštatskem času. Utrditev gospodarskega in družbenega življenja v času knežjega horizonta Stična - Novo mesto je v naslednjem obdobju privedlo do izrednega razcveta kulture in iskanja ter naseljevanja novih krajev. V ta čas sodi (verjetno) naselitev krajev v zgornji dolini Krke — Toplice, Vinkov vrh, Valična vas, ki se s svojim značilnim mladohalštatskim gradivom uvrstijo med že znana obstoječa središča — Magdalenska gora, Stična, Vače, Novo mesto, čeprav jih po pomembnosti morda nikoli ne dosežejo, kar pa je pogojeno tudi z dejstvom, da nimajo takšnega zaledja.

V času mlajšega halštata (Ha D 2/D 3) se opaža neka povezanost alpskega prebivalstva, katere posreden vzrok predstavlja naraščanje keltske ekspanzivne moči v prostoru severno od Alp, kar se izraža na eni strani v vrsti tipov, ki so dejansko lastni širšemu alpsko-jugovzhodnopredalpskemu svetu (vzhodnoalpska živalska fibula, certoška fibula, negovska čelada, mlada situla itd.);¹³⁴ na drugi strani pa se v tem času že javlja gradivo, ki je (več ali manj)

¹²⁹ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 184.

¹³⁰ J. Garbsch, *Die Norisch-pannonische Frauentracht in 1. und 2. Jahrhundert*, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 11 (1965) T. 35: 16. A. Müllner, *Typische Formen aus dem archäologischen Sammlungen des Krainischen Landesmuseums Rudolphinum in Laibach* (1900) T. 52. Z. Marić, *Glasnik Sarajevo* NS 23 (1968) T. 13: 38; 6: 15 itd.

¹³¹ P. Petru, *Razprave SAZU* 6 (1969) 207 ss, sl. 6. V. Šribar, AV 9-10 (1958-59) 117.

¹³² A. Radnoti, *Die Römischen Bronzegefäße von Pannonien*, Diss. Pann. II 6 (1938) 159 ss, T. 39: 2. H. J. Eggers, *Jahrb. RGZM* 13 (1966) 99, sl. 38 b.

¹³³ H. Müller-Karpe, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen*, RGF 22 (1959) 108 s. S. Gabrovec, AV 17 (1966) 22 s.

¹³⁴ S. Gabrovec, AV 17 (1966) karta 2. Isti, *Situla* 8 (1965) sl. 2. M. Primas, *Jahrb. RGZM* 14 (1967) karta 1. W. Lücke, O. H. Frey, *Situla*, sl. 1.

vezano na latenski oblikovni zaklad (spone v predrti tehniki, votle ovratnice, noži s ploščatim nastavkom za ročaj z zakovicami). Hkrati pa se v času HAD 3 izoblikujejo določene specifičnosti, lastne le slovenskemu prostoru (uhate sekire, določene variante certoških fibul, morda tudi svinčene zapestnice itd.).

Spremembe, ki so pod raznimi vplivi nastajale v mladohalštatski družbi jugovzhodnopredalpske skupnosti, pa se izražajo tudi v načinu pokopa, ki smo ga zasledili prav v Valični vasi.

Kakšno je bilo srečanje in zlitje halštatskega prebivalca s priseljenim Keltom, je še vedno neznano. Uporaba določenih mladohalštatskih tipov (uhata sekira, enoplavutasta sekira, nož s ploščatim nastavkom za ročaj, obročaste spona, ponekod celo certoška fibula) v latenskem času bi pričala o zakoreninjenosti domačih oblik in s tem življa v času latena pri nas.

Keltski vdor, ki se je izvršil v prostor Dolenjske iz vzhoda, kar potrjuje kartiranje vrste značilnih tipov (latenska žigosana keramika, verige za pripenjanje mečev, meči, izdelani v madžarskem stilu, udarni bojni noži, ploščičasti sklepanci itd.),¹³⁵ je v Valični vasi izpričan z gradivom t. i. mokronoškega horizonta (T. 4: 5—8, 10, 12; 21: 1, 2; 22: 2—8; 26: 3, 5). V mlajšem srednjem latenu pa se pojavijo določene oblike, ki kažejo samosvoje poteze in niso več vezane na latenski oblikovni zaklad panonskega prostora (T. 5: 1—7; 12; 7). Te mlajše oblike lahko razumemo kot rezultat razvoja latenske kulture na našem področju, ki asimilirana in pod močnim viniškim vplivom predstavlja poznosrednje- in pozno latenski horizont na Dolenjskem.¹³⁶

Življenje v Valični vasi z rimsko zasedbo naših krajev ni prenehalo, temveč je teklo naprej. Skromne najdbe iz rimskega časa kažejo, da je Valična vas životarila ob malopomembni vicinalni cesti vsaj še v 2. stol. n. št.¹³⁷

Valična vas

Valična vas liegt oberhalb des Krka-Tals auf einem terrassenartigen Hügelkamm zwischen Zagradec und Žužemberk. Die archäologische Fundstätte in Valična vas umfaßt einen ziemlich großen Teil des Dorfes — von der Weide am westlichen Dorfrand bis zur Kiesgrube unterhalb der St. Martinskirche (Skizze 1). Das Gräberfeld, das auf den Terrassen östlich des Dorfes lag,⁴⁻⁶ gehörte der Hallstatt, der La Tène- und der Römerzeit an. Die Bestattungen der jüngeren Hallstattzeit waren Skelettgräber, die anderen Brandgräber. Grabeinheiten sind nicht erhalten.⁹⁻¹³ Das in Valična vas ausgehobene Fundgut kam zum größten Teil ins Nationalmuseum Ljubljana.

Bestattungsweise. Valična vas gehört mit seinen Hallstatt-Skelettgräbern zu einer Reihe ähnlicher Gräberfelder, die man einerseits von Velika Kostreznica bis Lukovica,²⁵ andererseits in Vinica und vielleicht in Podzemelj kennt.²⁶ Diese Gräberfelder gehören der jüngsten Hallstattzeit an und sind von der übrigen Hügel-

¹³⁵ S. Gabrovec, AV 17 (1966) 196. Isti, O. H. Frey, AV 20 (1969) 9. H. Müller-Karpe, *Carinthia*, 665. Cfr. še op. 127, 115, 111 in karto 3.

¹³⁶ V tem času se domneva tudi renesansa domačega prebivalstva, ki se je

prilagodilo novim razmeram in asimiliralo latensko kulturo ter začelo oživljati domače halštatske posebnosti. Cfr. S. Gabrovec, *Situla* 8 (1965) 184. Isti, AV 17 (1966) 184, 195 s.

¹³⁷ Cfr. op. 22 in op. 132.

bestattung, die der klassischen Hallstattzeit von Dolenjsko eigen ist, zu scheiden.²⁷ S. Gabrovec bringt die Gräberfelder aus Velika Kostrevnica und das Medija-Tal entlang (auf Gorenjsko zu) mit dem Siedlungsstrom der jüngeren Hallstattzeit in Verbindung;²⁸ die Grabstätte in Vinica ist aber wahrscheinlich der Verschiebung zuzuschreiben, die zu dieser Zeit am äußersten Südrand des Hallstattgebietes in Dolenjsko stattfand, der hier irgendwo an den japodischen Raum grenzt. Die Gräber aus der La-Tène- und Römerzeit in Valična vas sind Brandgräberfelder, was den Gepflogenheiten der Zeit entspricht.²⁹

Die Junghallstattzeit. Die Certosa fibel nimmt mit ihren typischen Merkmalen und dem zahlreichen Auftreten einen besonderen Platz unter dem Material von Valična vas ein (T. 1—3). In Valična vas gibt es nur Certosafibeln der jüngeren Varianten. Zur Bestimmung des Zeitraumes für die Fibeln der »klassischen« Variante (T. 1; 3: 1, 3—6) dienen die charakteristischen Grabeinheiten, die das Ha D 3 bezeichnen.^{34–35} Heute hat man im südöstlichen Alpenraum keine Funde, die mit dem Grab 100 aus Certosa³⁶ und dem Grab 26 *predio Franchini* in Este³⁷ verglichen werden könnten, und somit dürfte die Datierung dieser Variante der Certosafibel bzw. ihr Beginn bei uns um 500 unzulässig sein. In der jüngeren Zeit ist diese Fibel jedoch im südöstlichen Alpenraum so beliebt, daß sie noch bis in die Zeit des La Tène hinein andauert.³⁸

Zwei ausgesprochen späte Varianten im Rahmen des Ha D 3 stellen die Certosafibeln auf Tafel 2: 1, 2 dar, die ein spezifisches Moment des südöstlichen Alpenraums ausdrücken (Karte 1)^{39–40} und die Certosafibeln mit »Flügelchen« (T. 3: 8), die dem Raum zwischen Jezerine und Idrija pri Bači eigen sind.⁴²

Die Certosafibel ist neben der ostalpinen Tierkopffibel (T. 3: 10; 4: 1—3), die in dieser Zeit ebenso modern ist,⁴³ eigentlich die einzige Hallstattfibel, die von den Bewohnern in Valična vas getragen wurde; das spricht dafür, daß Entstehung und Aufblühen von Valična vas gerade in der Zeit der jüngeren Varianten der Certosafibel zu suchen ist.

Zu den Junghallstattfibeln gehört auch eine Armbrustfibel mit Plättchen am Bogen (T. 4: 4). Diese Fibel ist eine Rarität im slowenischen Raum.^{44–45} Sie ist jedoch in einem weiteren westlichen und mitteleuropäischen Raum in der Zeit des späten Hallstatt bekannt, wo an den Fibeln überall auch die Armbrustkonstruktion zu finden ist.⁴⁶

Die Idee der Fibel mit dem Plättchen war auch im nordwestlichen bosnischen Raum beliebt, wo man sie sowohl in der älteren als auch in der jüngeren Zeit antrifft.⁴⁷ Wie unsere Fibel zu interpretieren ist, wird eine gesonderte Frage bleiben, im Hinblick auf die Konstruktion selbst kann sie in die Fibelgruppe eingeordnet werden, die nördlich unseres Raums bekannt ist.

Unter den Arm- und Beinringen der Junghallstattzeit in Valična vas unterscheidet man vornehmlich drei Gruppen — die hohlen, die massiven und die bandartigen Reifen.

Die relativ ältesten Typen stellen unter dem Material von Valična vas die hohlen spiralartigen Armringe dar^{48–49} (T. 6: 1—3) und die massiven breitgerippten Beinringe mit den übergreifenden Enden (T. 7: 1, 4, 7).^{51–52} Zu den ausgesprochen junghallstattzeitlichen Typen Ha D 2/D 3 bzw. D 3 gehören Hohlringe mit ineinandergeschobenen Enden (T. 6: 4—9, 11, 12),⁵⁰ ferner eng gerippte Armringe, deren Enden durch einen Niet verbunden sind⁵³ (T. 8: 1—4, 6—8, 13, 14; 9: 1—8, 10—12; 10: 2, 8) und enggerippte Armringe mit übergreifenden Enden (T. 7: 2, 3, 5; 10: 18).⁵⁴

Ähnlich wie bei den Arm- und Beinringen unterscheidet man in der jüngeren Hallstattzeit auch bei Halsringen zwei Varianten. Zur ersten gehören glatte, massive Bronzehalsbänder mit spiralförmig eingebogenen Enden; sie sind wahrscheinlich zwischen dem Ha D 2 und dem frühen D 3 einzuordnen. Zu der zweiten könnte man hohle Halsringen mit kugelförmigen Enden zählen, die für die Zeit des Ha D 3 charakteristisch sind.⁵⁶ Der Halsring aus Valična vas gehört zur ersteren Variante der Halsringen (T. 11: 30).

Pinzetten liegen in Valična vas in zwei verschiedenen Formen vor. Die Pinzette mit dreieckig erweiterten Schenkeln (T. 12: 7) hat zahlreiche Analogien in japodischen Fundstätten, wo sie sowohl in der Hallstatt- als auch La Tène-Zeit Verwendung fand.⁵⁷ Die beiden Pinzetten mit geraden Schenkeln gehören der jüngeren Hallstattzeit an (T. 12: 8, 9).⁵⁸⁻⁵⁹

Beile, die neben den Lanzen die typische Angriffswaffe des Hallstattkriegers in Dolenjsko waren, liegen in Valična vas in drei verschiedenen Typen vor: Tüllenbeile (T. 20: 1—5, 10, 14, 15; 21: 3—9), Lochbeil (T. 20, 6—8) und einseitige Lappenbeile. Die Lochaxt taucht im Ha D 3 auf, zu welcher Zeit sie zu den führenden Typen gehört, und bleibt noch bis ins La Tène als eine Besonderheit des Alpenraums in Gebrauch.⁶⁰⁻⁷⁰ Das einseitige Lappenbeil taucht ebenfalls gegen Ende des Ha D 3 auf, ihre Erscheinung ist nicht nur an die La Tène-Zeit gebunden.⁷¹⁻⁷² Der Typ als solcher ist in der keltischen Welt zwar bekannt, jedoch in etwas anderer Form mit trapezartig erweiterter Schneide und wird als Werkzeug verwendet,⁷³ während die späten Hallstattbeile in Dolenjsko als Waffen Verwendung fanden.

Zu den Beigaben in den Männergräbern gehören Messer, die in Valična vas in zwei Gruppen eingeteilt werden: Messer mit dornartigem Ansatz für den Griff (wahrscheinlich T. 24: 6—8) sind für die Hallstattzeit besonders charakteristisch.⁷⁵ Messer mit flachgeschmiedetem zungenartigem Ansatz sind in den Gräbern des Ha D 3 zu finden,⁷⁶ aber auch unter dem Fundgut aller größeren La Tène-Stätten in Dolenjsko,⁷⁷ was besagt, daß sie noch zur La Tène-Zeit in Gebrauch waren.

Zu den charakteristischen Junghallstatt-Stücken in Valična vas gehören auch Situlen, wovon einige leider ziemlich fragmentarisch erhalten sind (T. 28—30). Sowohl figural verzierte Situlen (T. 28: 1; 30; 29: 2) als auch geometrisch verzierte (T. 29, 3; 28, 2) gehören in die Reihe der charakteristischen Situlen von Dolenjsko der Zeit vom Ha D 2/D 3.⁷⁸⁻⁷⁹

Die La Tène-Zeitalter. In Valična vas haben wir zwei Früh-La Tène-Fibeln (T. 4), die ihrem Schema nach in die Zeit des LT B gehören.⁸³ Da die Fibel in der La Tène-Schicht der Siedlung von Stična gefunden wurde⁸⁴ und am Beginn des Horizonts von Mokronog steht,⁸⁴⁻⁸⁵ wird sie dem Beginn des La-Tène bei uns zugeordnet.

In die Gruppe der Drahtfibeln des mittleren La Tène gehören zwei Fibeln mit halbkugelförmigen Verstärkungen am Bogen (T. 4: 10, 12), eine Drahtfibel mit flachgestreckten Bogen (T. 4: 13) und eine Fibel mit kleinen runden Rahmen am nach hinten gebogenen Fuß, der mit kleinen Drahtspiralen ausgefüllt ist (T. 4: 8). Diese Fibeln gehören zu den charakteristischen Typen unter dem Fundgut der reinen LaTène-Zeit im slowenischen Raum und sind im Sinne der Einteilung durch Gabrovec dem Horizont von Mokronog zuzuordnen.⁸⁶⁻⁹¹

Die zweite Fibelgruppe aus dem mittleren LaTène (T. 5: 5, 4; Abb. 2)⁹³⁻⁹⁶ gehört in den Kreis des Formenschatzes von Vinica bzw. seines Einflusses (Karte 2).⁹²

Die Fibeln des Mittellatèneschemas mit dem verstärkten Bogen über der Armbrust und drei plastischen Verstärkungen an der nach hinten gebogenen Fußverlängerung und am Bogen (T. 5: 1—3; 12: 2) werden typologisch zu den jüngeren Typen in der Entwicklung der Mittellatënefibeln im Dolenjsko-Raum gerechnet; sie stehen mit dem Kreis Vinica-Šmarjeta in Zusammenhang.⁹⁷ Wie weit der Gebrauch der Fibel sich zeitlich ausdehnt, ist mangels Grabeinheiten unmöglich zu bestimmen. Daß sie im späten LT C bekannt war, wird sowohl durch die Grabeinheit in Valična vas bestätigt (T. 12: 1, 2) als vielleicht auch durch die Fibel aus Mokronog, die als ein jüngeres Element in der Mittellatëne-Nekropole von Mokronog verstanden werden kann.

Zu den ausgesprochen späten La-Tène-Fibeln gehört die Fibel mit dem flügelartig erweiterten Bogen (T. 5: 7), zeitlich gehört sie in die letzten Jahrzehnte des ersten Jahrhunderts vor unserer Zeitrechnung.^{99—100}

Zu dem charakteristischen La-Tène-Material gehört noch ein gläsernes Armring (T. 5: 9), das für die Zeitspanne vom LT C bis zum frühen D bezeichnend ist.¹⁰¹ Mit den Glasarmringen verwandt ist ein Bleiarmring (T. 5: 10), das man aufgrund eines Vergleichs mit dem gläsernen in die La-Tène-Zeit setzen könnte, dem widersprechen jedoch einzelne Grabeinheiten, wo dieses Armband in einer Jung-Hallstatt-Umgebung zu finden ist.¹⁰²

Gürtelketten, wie sie die Frauen im La-Tène trugen, treten in Valična vas in zwei Varianten auf, die in einer weiteren keltischen Welt bekannt sind und in die Zeit des Mittel-La-Tène gehören,^{103, 109} was auch durch die Grabeinheit von Valična vas bestätigt wird (T. 12: 1, 2).

Bei der ersten Variante ist das Grundglied stäbchenförmig und profiliert (T. 12: 1, 3—5); es kommt im südöstlichen Alpenraum häufig vor.^{105, 104} Zu dem plättchenförmigen Gürtelglied (T. 12: 6), das im slowenischen Raum vereinzelt auftritt,¹⁰⁸ findet man zahlreiche Parallelen im pannonischen Raum,¹⁰⁷ wo diese Variante beheimatet ist.

Im Gegensatz zum Hallstattkrieger mit Streitaxt und zwei Lanzen ist für den keltischen Krieger das lange La-Tène-Schwert charakteristisch. Die Schwerter aus Valična vas gehören zu den langen Schwertern des Mittel-La-Tène (T. 22, 2. 3; 23, 2. 3).¹¹⁰ Neben den Schwertern sind noch zwei Schwertscheiden erhalten (T. 22: 1; 23: 2). Interessant ist vor allem die Scheide auf Tafel 22: 1, die mit dem Motiv einer einfachen Lyra mit Ranken verziert ist; sie hat eine Schlinge mit herzförmigen Attachen, diese Schlinge ist durch einen eigenartig verzierten Schmuckdraht verstärkt.^{112—113} Diese eben erwähnte Verzierung stellt eine Besonderheit der Schwertscheiden aus schweizerischen Werkstätten dar und ist im pannonischen Raum nicht zu finden mit Ausnahme des Schwertes aus Odžak, das jedoch ein Import aus der Schweiz ist.¹¹⁴ Soweit man heute urteilen kann, gehört die Scheide aus Valična vas in die Gruppe der Schweizer Schwerter und unterscheidet sich somit von den übrigen Schwertern in unserem Bereich, die mit dem pannonischen Raum im Zusammenhang stehen.¹¹¹

Unmittelbar mit den Schwertern verbunden sind Eisenketten zum Anhängen des Schwerts. Die einfache Kette mit Gliedern in Gestalt einer acht (T. 22: 5—7) tritt in der Zeit des LT B 2 auf, während Ketten mit geschmiedeten Plättchengliedern zu den charakteristischen Stücken des LT C gehören.¹¹⁵

Das Hiebmesser ist in Valična vas in zwei Beispielen vertreten (T. 21: 1, 2). Beide werden für zwei Varianten eines Types des Hiebmessers gehalten, das

einen gebogenen Griff hat mit einem Knoten am Übergang zur Klinge. In Anlehnung an den Gesamt-Charakter des Fundguts, dem die Hiebmesser zugehören, können sie dem mittleren La-Tène zugeordnet werden.^{116, 118-120} Sie werden im weiteren Umkreis des Karpatenkessels gefunden, wo sie im Hinblick auf ihren Gebrauch etwa in drei Hauptgebiete eingeteilt werden (Karte 3)¹²¹ und abermals einen Beweis dafür liefern, daß Verbindungen bestanden haben müssen zwischen den keltischen Stämmen in den entfernten Gebieten Nordungarns und dem südlichen Rand der pannonischen Ebene und sind demnach ein Beitrag zur These, daß die Kelten aus dem Osten in den ostslowenischen Raum vorgedrungen waren.

Die Keramik in Valična vas kann im Hinblick auf die Herstellungstechnik in zwei Gruppen eingeteilt werden, und zwar in die aus freier Hand gefertigten Gefäße und solche, die auf der Töpferscheibe hergestellt worden sind. Im groben unterscheidet man damit die Hallstatt-Keramik (T. 26: 1; 27: 13, 13, 16, 17, 20) und die La-Tène-Keramik; es gibt jedoch auch im Latènezeit aus freier Hand hergestellte Keramik. Zu den charakteristischen La-Tène-Gefäßen gehören jene auf T. 26: 3, 5 und 27: 15, die dem LT B 2 bzw. C zugeordnet werden.¹²⁷⁻¹²⁸

In den kleinen Töpfchen aus braunschwarzem Ton, die schlecht gemacht sind (T. 27: 4—6, 8) könnte man den Keramik-Typ sehen, den man wahrscheinlich mit der ausschuß-Keramik von Mokronog vergleichen könnte.¹²⁹

Verhältnismäßig selten vertreten in Valična vas sind Funde aus der römischen Zeit. In die frühe Römerzeit gehören ein eisernes Armband (T. 10: 16)¹³⁰ und ein bauchiges Geräß mit Rippen am Hals (T. 27: 12).¹³¹ Der Bronzenkrug (Abb. 1) zeigt jedoch an, daß das Leben in Valična vas bis in das zweite Jahrhundert¹³² unserer Zeitrechnung fortwährte.

Zur Zeit der Urnenfelderkultur hat sich auch Valična vas durch einen bescheidenen Fund (T. 25: 20, 21)¹³³ unter die Orte eingereiht, die vom Menschen besucht bzw. besiedelt worden sind. So wurde Valična vas in einen bestimmten Kreis historischen Geschehens eingegliedert, das zu jener Zeit auch den südöstlichen Alpenraum berührte.

Erst in der Hallstattzeit schloß sich dieser Ort in den Fluß der Urgeschichte tatsächlich ein. Valična vas erlebte seinen Aufstieg und Höhepunkt zur Zeit des Ha D 3 (Situlen, Negau-Helm, Certosafibeln). Und das ist eine Zeit, wo eine gewisse Verbindung zwischen den Alpenbewohnern beobachtet wird. Einen indirekten Anstoß dazu gibt die Verstärkung der keltischen Expansivkraft nördlich der Alpen. Das wird einerseits durch eine Reihe von Typen belegt, die sowohl der Welt der Alpen als auch dem südöstlichen Voralpenraum eigen sind;¹³⁴ andererseits tritt zu dieser Zeit bereits ein Fundgut auf, das mehr oder weniger an den La-Tène-Formenschatz gebunden ist (Schnallen in durchlochter Technik, hohle Halsringen, Messer mit flachem Ansatz für den Griff mit Nieten). Zur gleichen Zeit werden im Ha D 3 Eigenheiten gestaltet, die nur dem slowenischen Raum eigen sind Lochbeile, bestimmte Varianten der Certosafibel, vielleicht auch bleierne Armringe usw.).

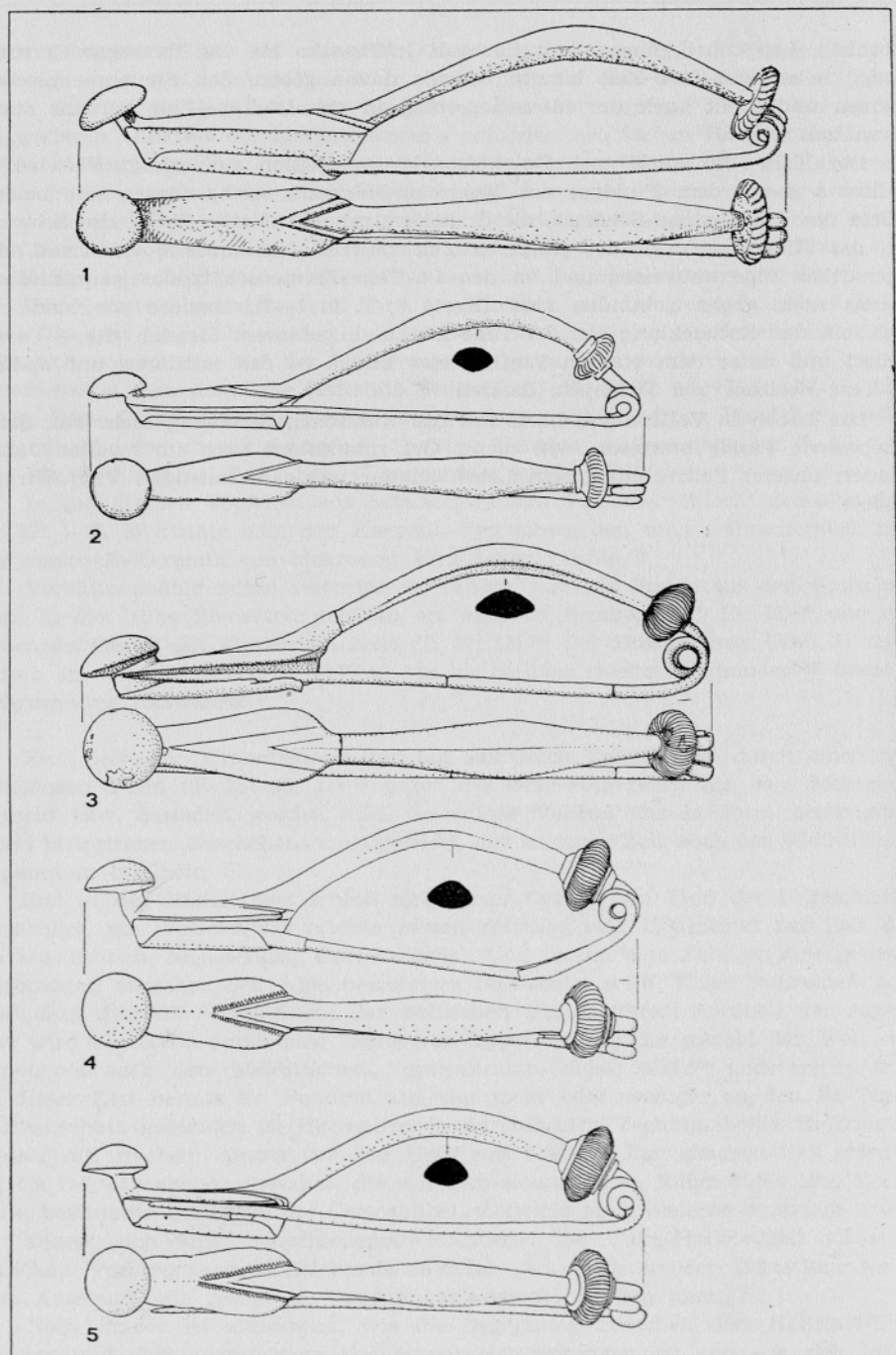
Dieser sich unter verschiedenen Einflüssen der Jung-Hallstattzeit im südöstlichen Voralpenraum vollziehende Wandel kam auch in der Bestattungsweise zum Ausdruck, die gerade in Valična vas bemerkt werden kann.

Noch immer ist unbekannt, wie die Begegnung zwischen dem Hallstatt-Einwohner und dem zugezogenen Kelten vor sich gegangen ist und wie sich beide Gruppen verschmolzen haben. Der Gebrauch von bestimmten Junghallstatt-Typen

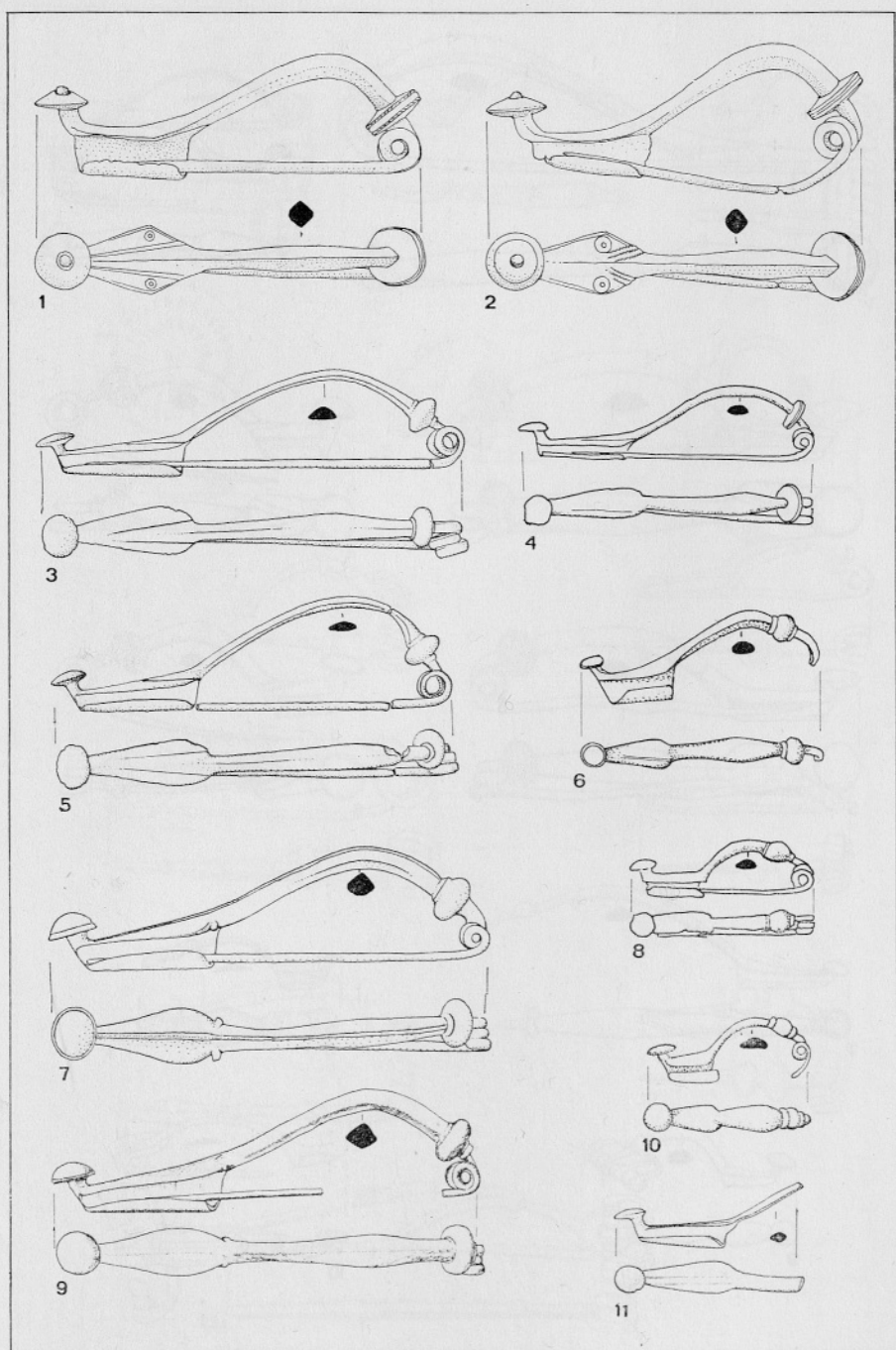
(Lochbeil, Lappenbeil, Messer mit flachem Griffansatz, hie und da sogar Certosafibeln) in der La-Tène-Zeit könnte Zeugnis davon geben, daß die einheimischen Formen und somit auch der Menschenschlag in der La-Tène-Zeit bei uns stark verwurzelt waren.

Der Kelten-Einbruch nach Dolenjsko, der von Osten aus erfolgte,¹³⁵ wird in Valična vas mit dem Fundgut des Mokronog-Horizonts nachgewiesen (die beiden Fibeln des Früh-Latène-Schemas, die drahtförmigen Mittellatèenefibeln, die Schwerter, das Hiebmesser). In der jüngeren Zeit tauchen bestimmte Formen auf, die eigenartige Züge aufweisen und an den La-Tène-Formenschatz des pannonischen Raums nicht mehr gebunden sind (Karte 2, T. 5: 1—7), sondern sie sind ein Ergebnis der Entwicklung der La-Tène-Kultur in unserem Bereich die — assimiliert und unter dem starken Einfluß von Vinica — den mittleren und späten La-Tène-Horizont von Dolenjsko darstellt.¹³⁶

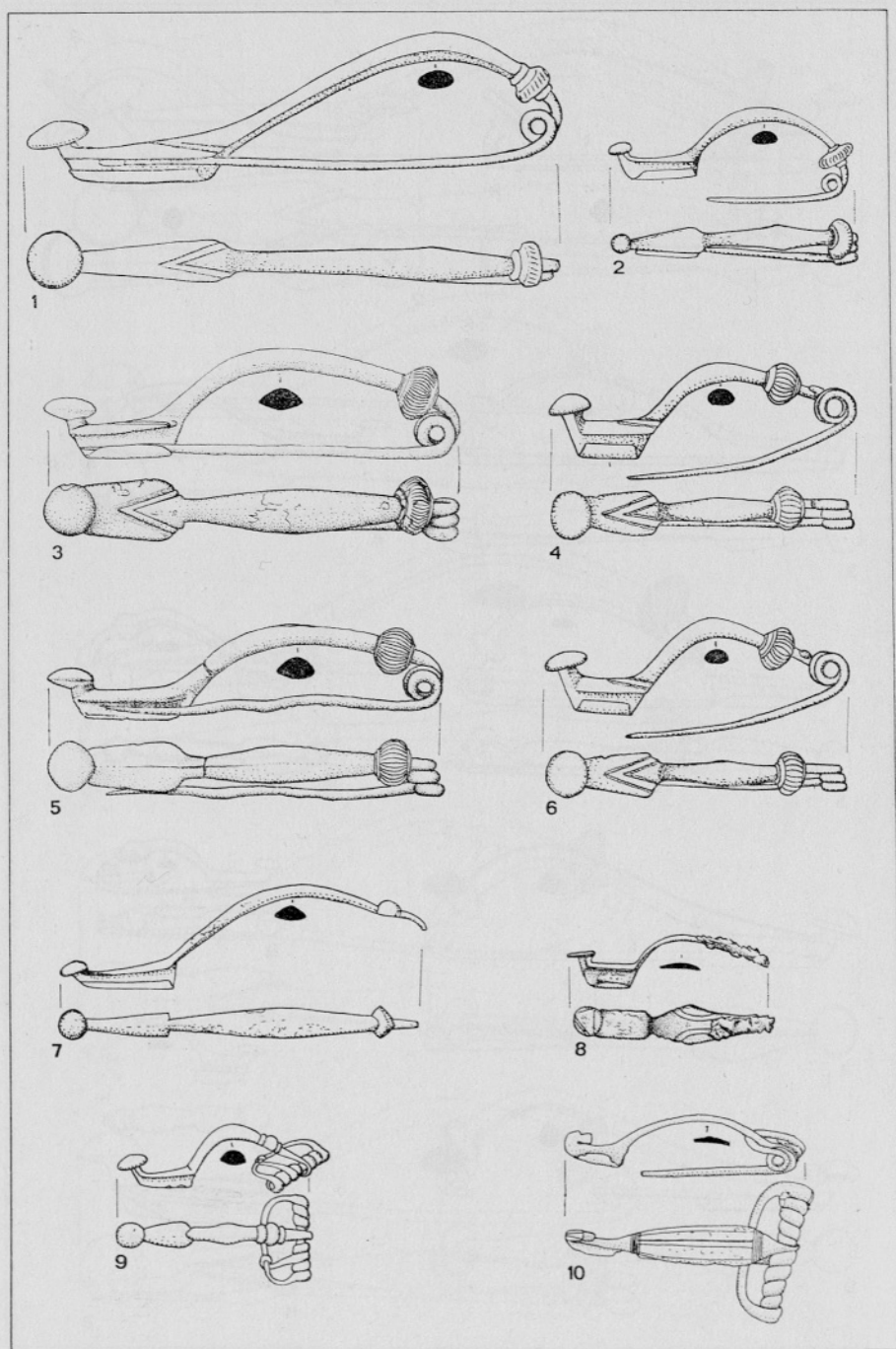
Das Leben in Valična vas hörte mit der römischen Besetzung nicht auf, denn bescheidene Funde beweisen, daß dieser Ort mindestens noch im zweiten Jahrhundert unserer Zeitrechnung sein Leben an der wenig bedeutenden Vizinalstraße fristete.

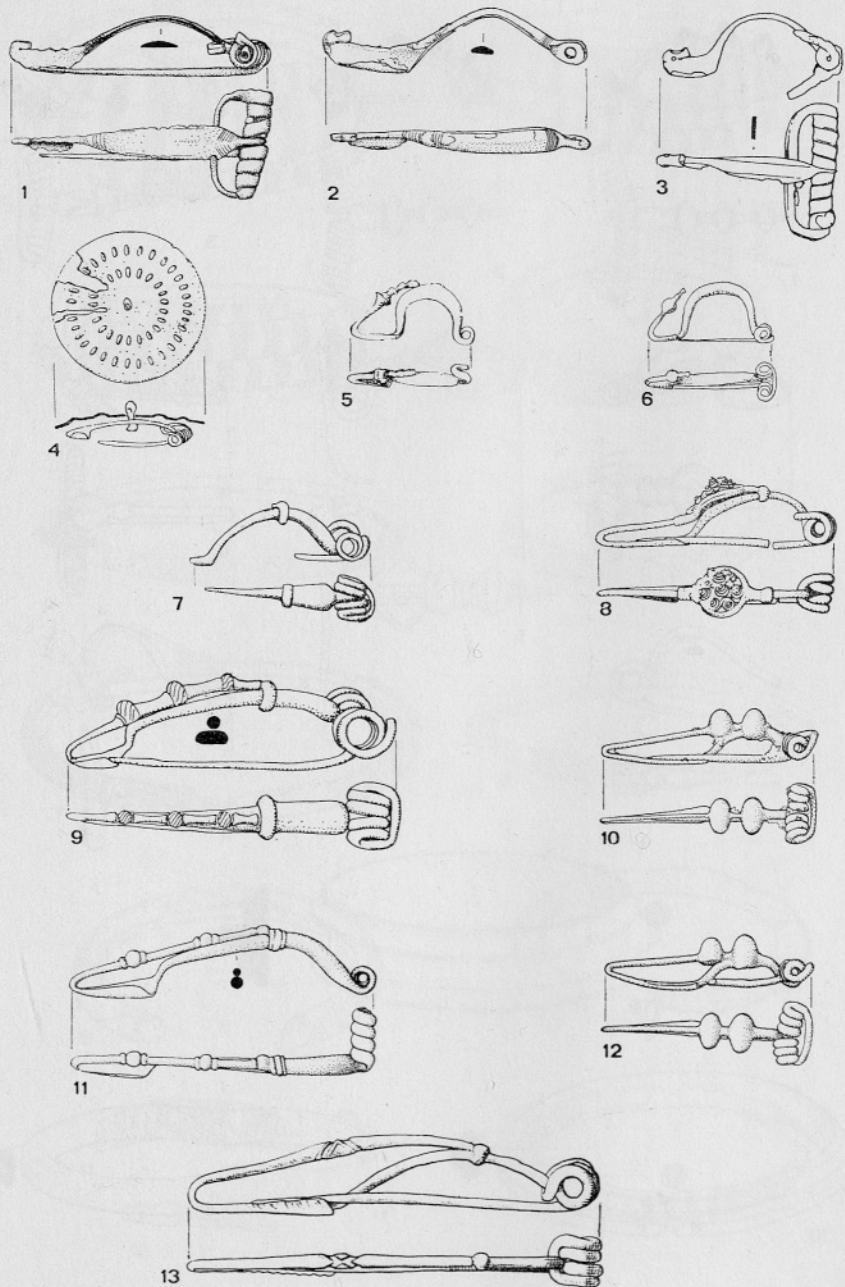

Valična vas. Bron — Bronze. 1/2

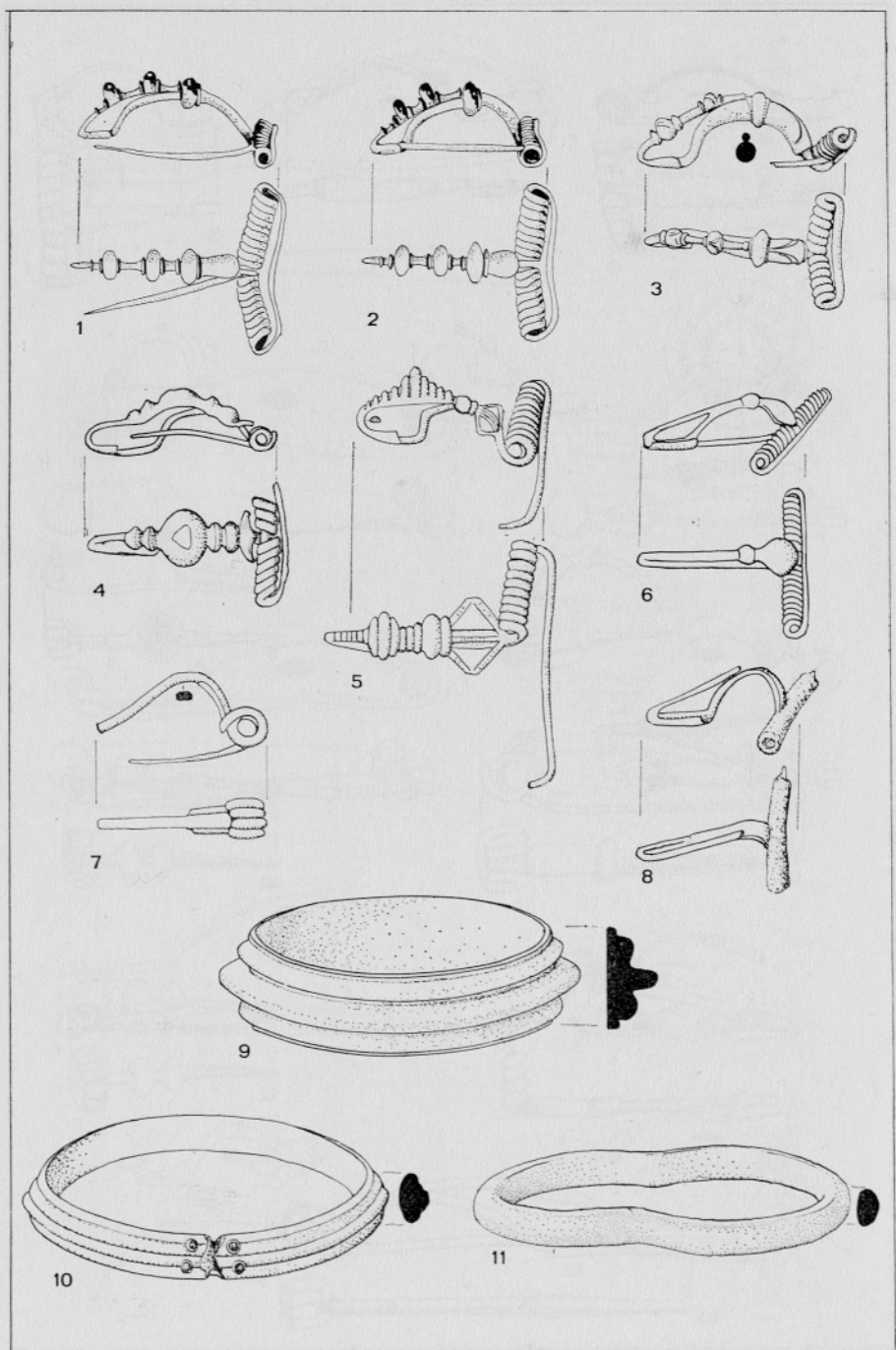
Valična vas. Bron — Bronze. 1/2

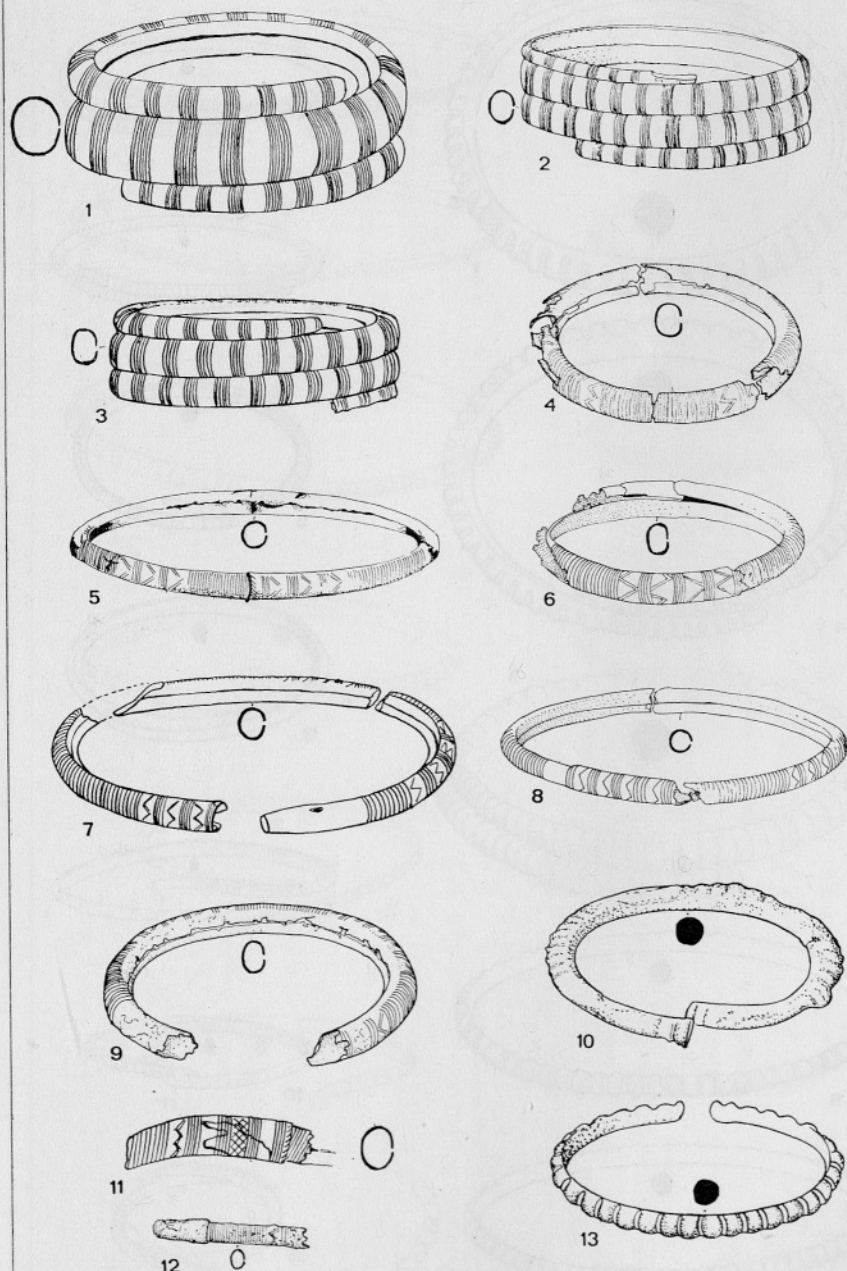

Velična vas. 1—12 bron, 13 železo

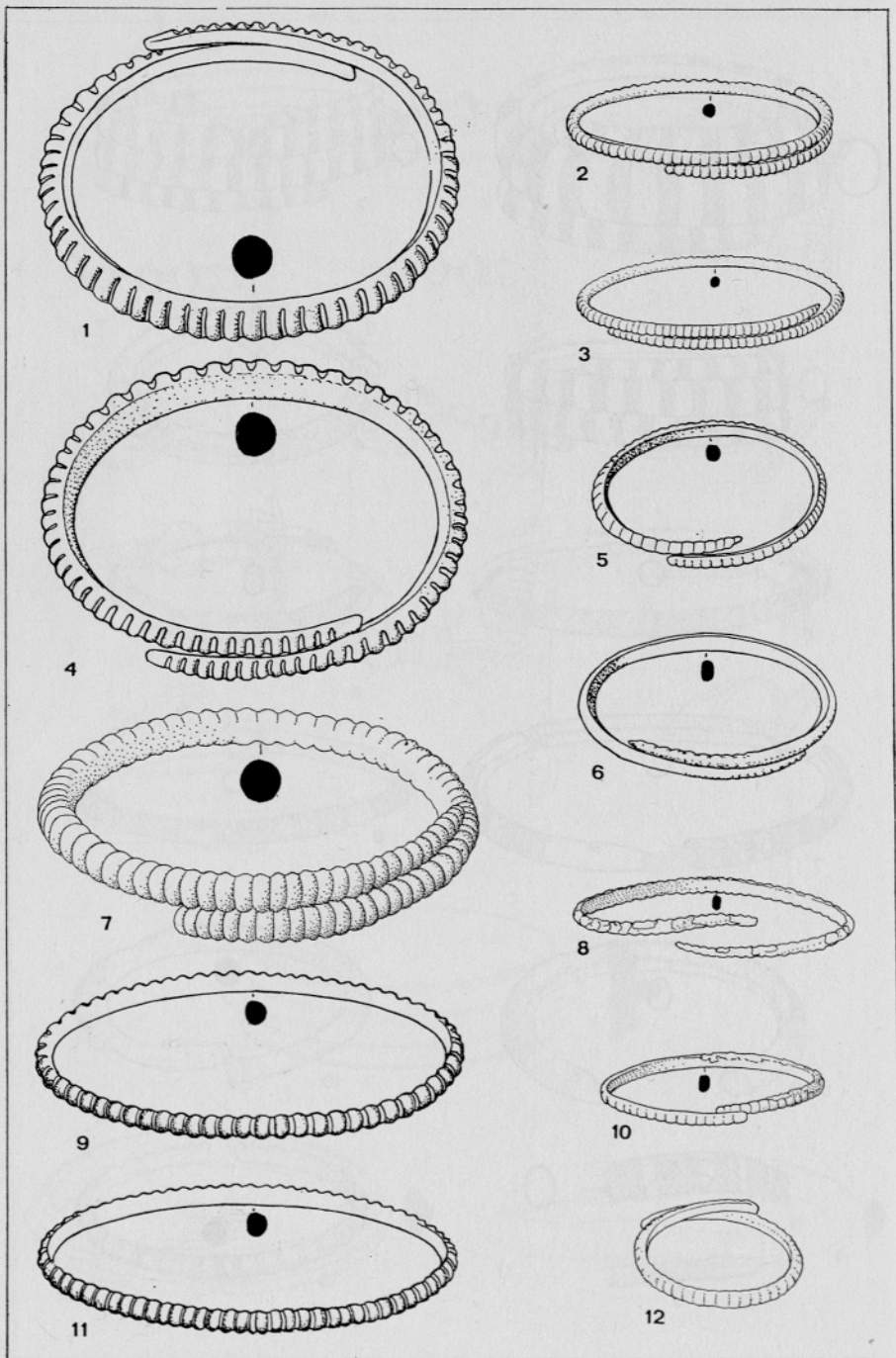
Valična vas. 1—12 Bronze, 13 Eisen

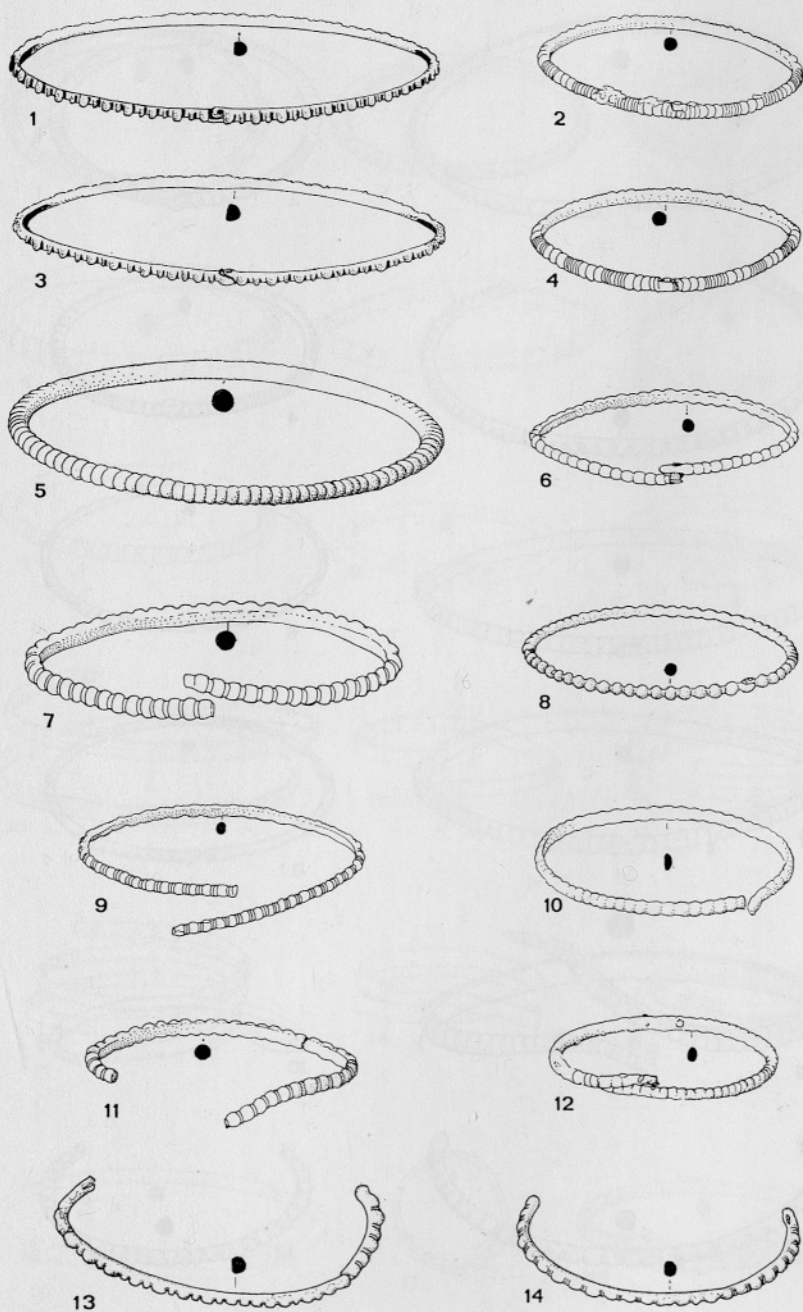
Valična vas. 1—5, 7 bron, 6, 8 železo, 9 steklo, 10, 11 svinec
 Valična vas. 1—5, 7 Bronze, 6, 8 Eisen, 9 Glas, 10, 11 Blei

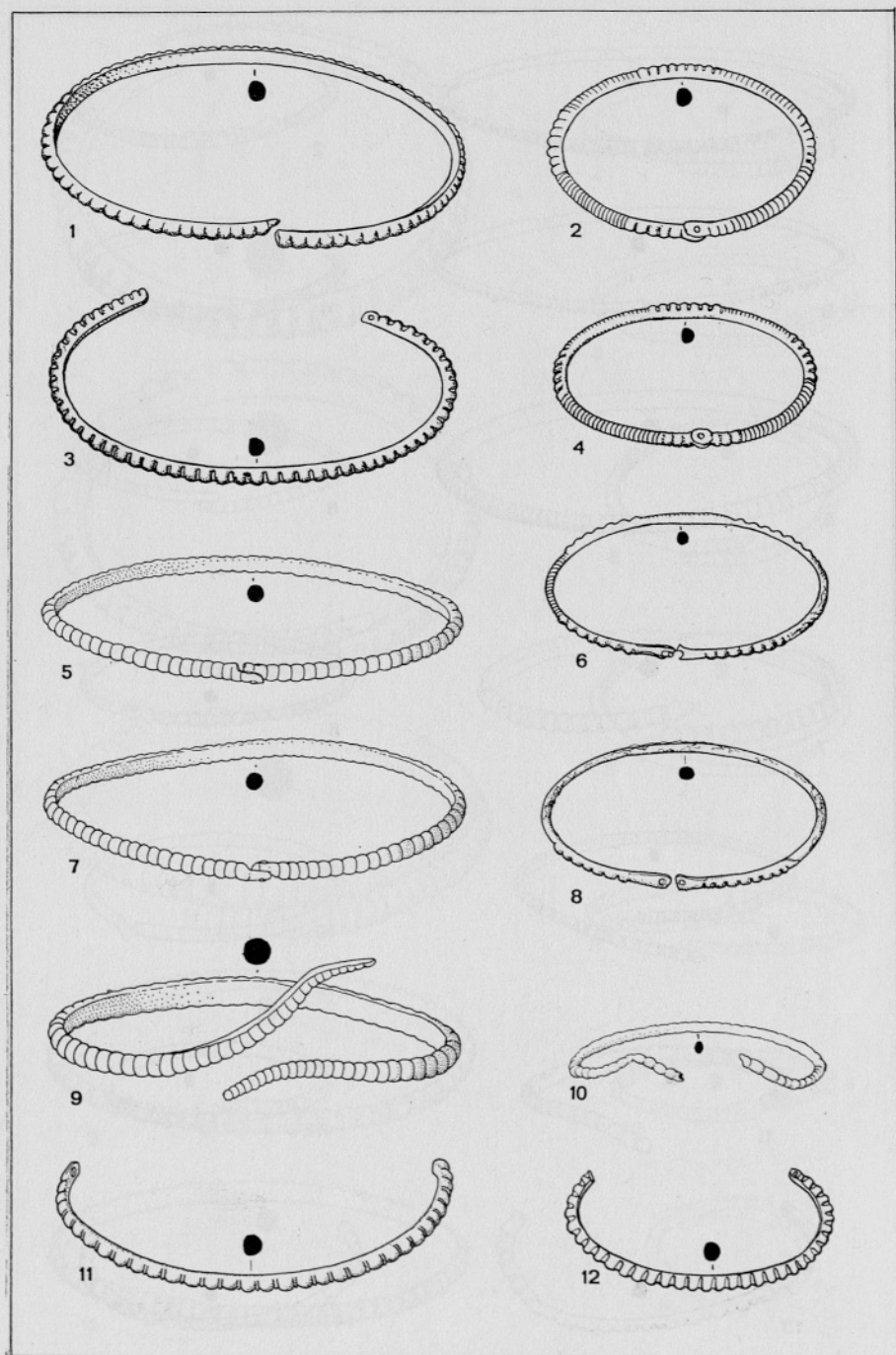
Valična vas. Bron — Bronze. 1/2

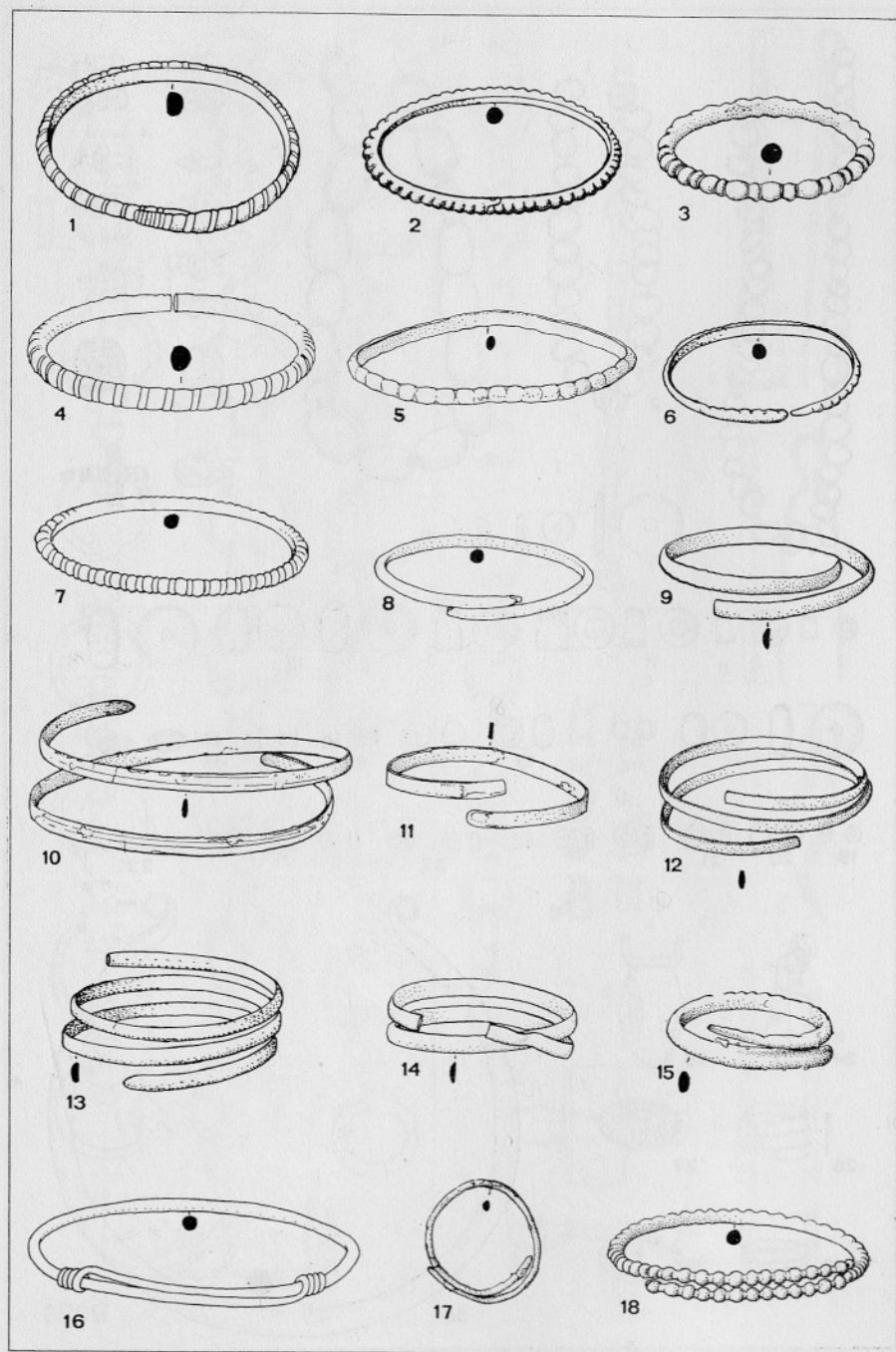

Valična vas. Bron — Bronze. 1/2

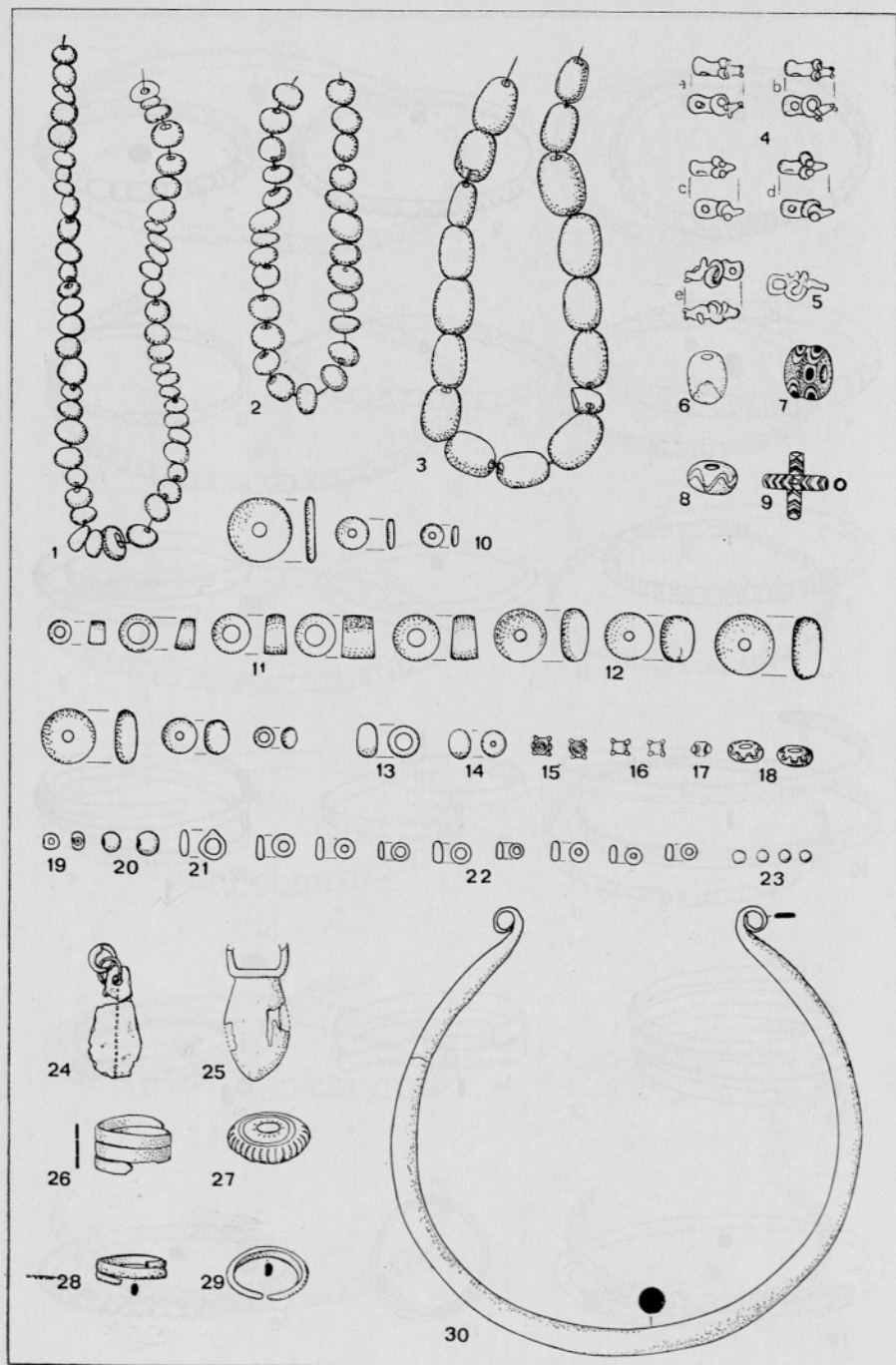

Valična vas. Bron — Bronze. 1/2

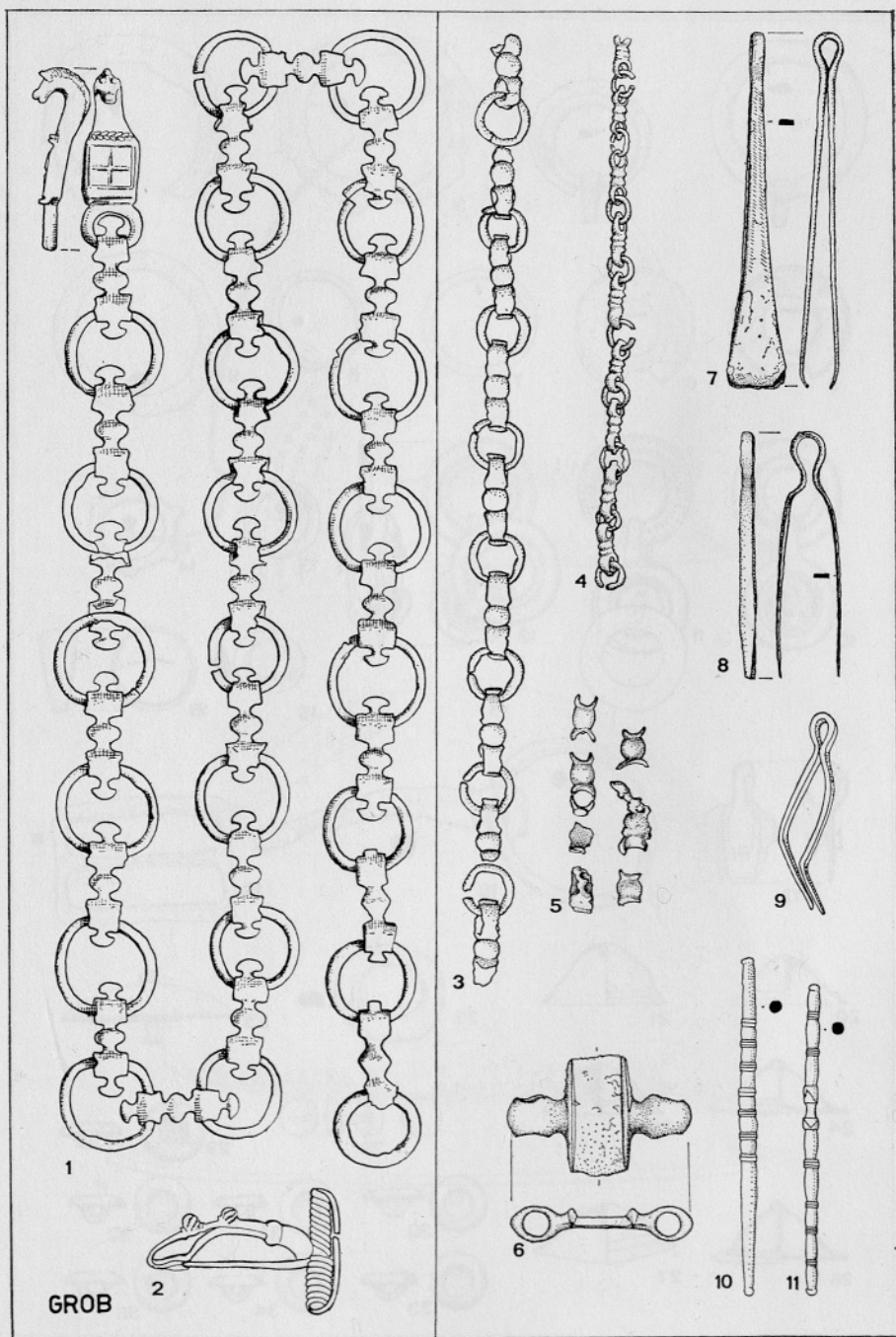

Valična vas. 1—5, 17, 18 bron, 16 železo
Valična vas. 1—15, 17, 18 Bronze, 16 Eisen

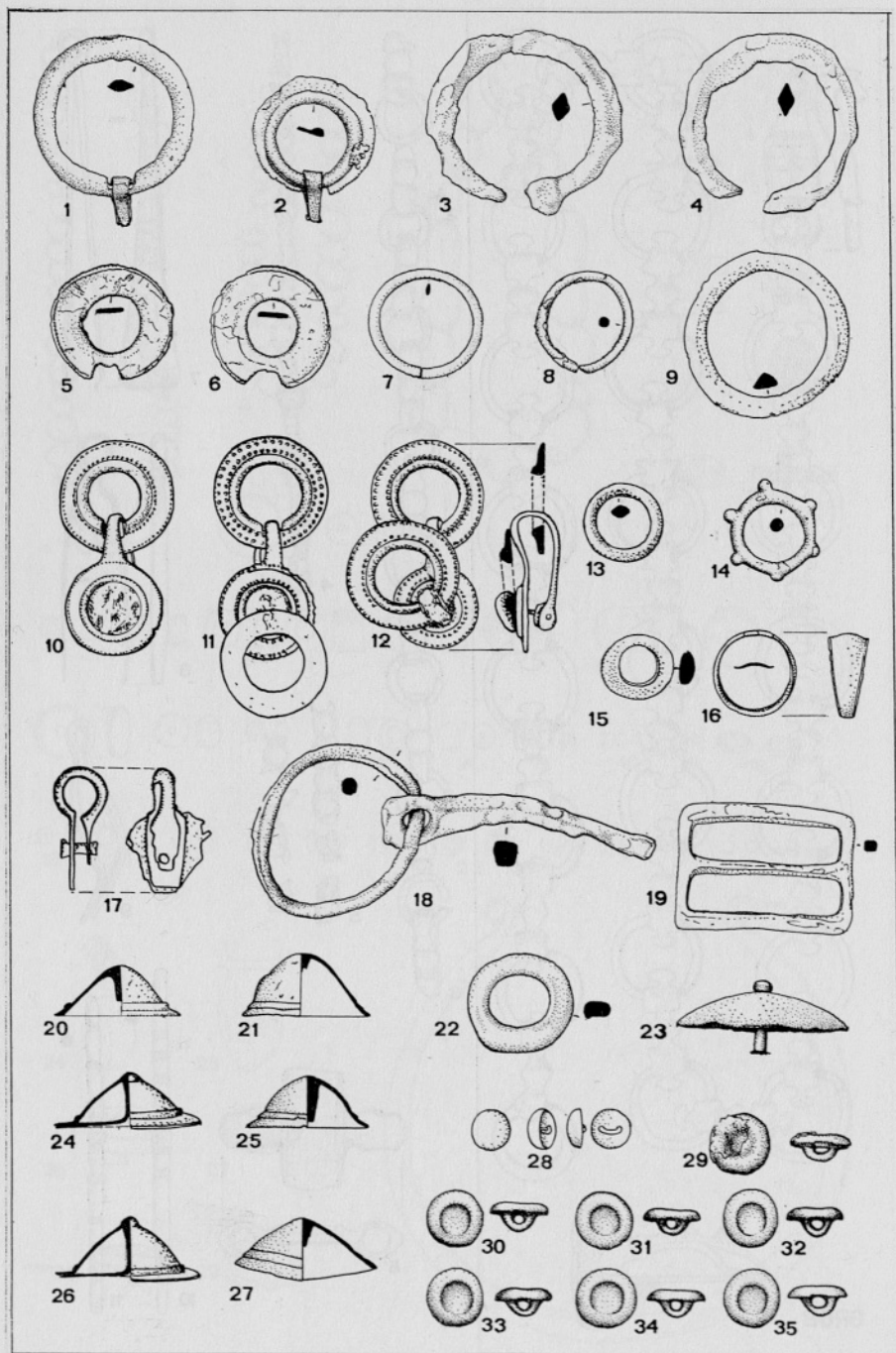
Valična vas. 1—3, 6, 10—12, 14, 19, 20, 23 jantar, 4, 5—7, 13, 15—18, 21, 22 steklo, 23—30 bron

Valična vas. 1—3, 6, 10—12, 14, 19, 20, 23 Bernstein, 4, 5—7, 13, 15—18, 21, 22 Glas, 24—30 Bronze

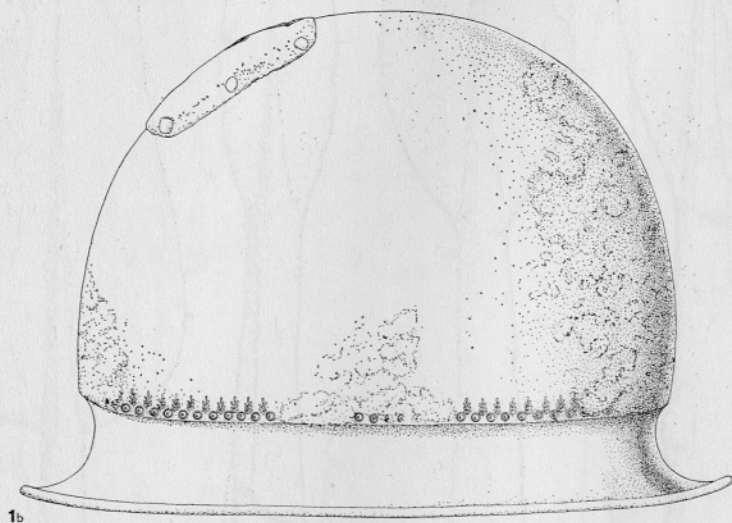
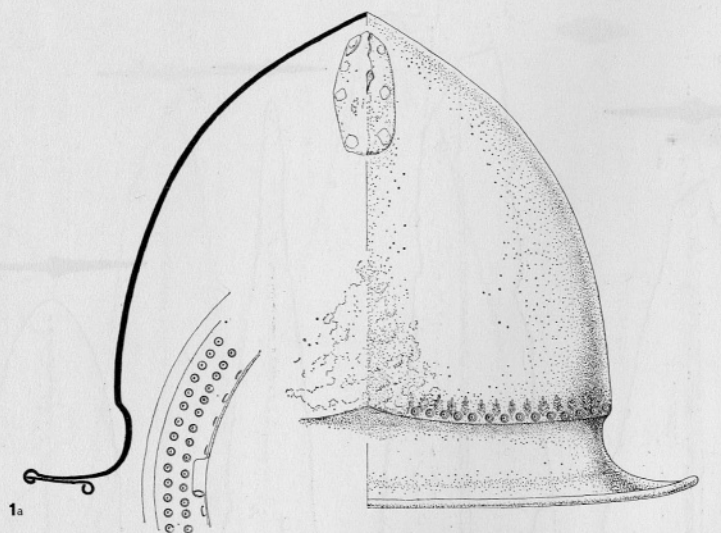
GROB

Valična vas. 1, 2, 6—11 bron, 3—5 železo
 Valična vas. 1, 2, 6—11 Bronze, 3—5 Eisen
 1/2

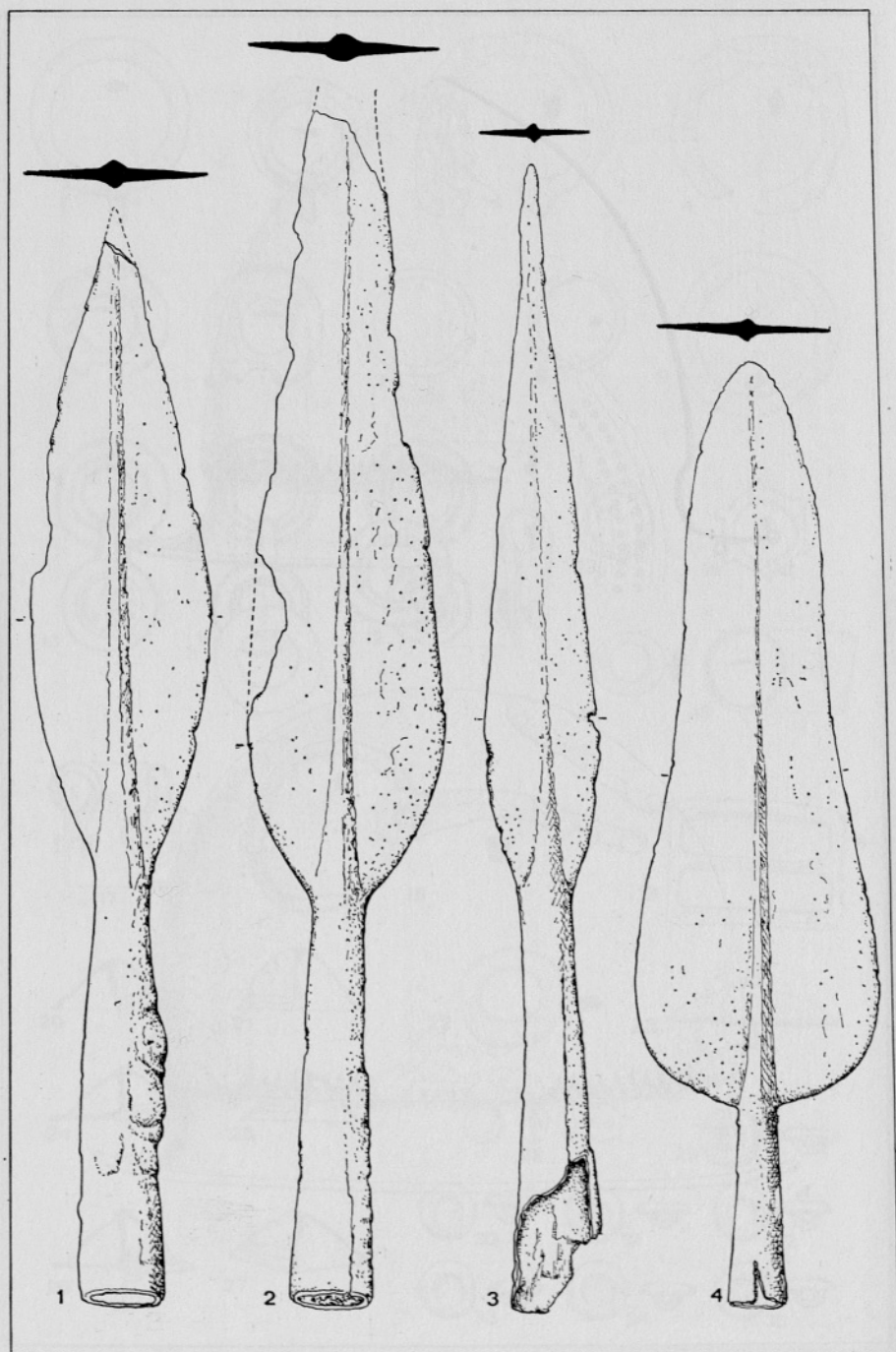

Valična vas. 1, 2, 5—15, 17, 20, 22—24, 26, 28—35 bron, 3, 4, 18, 19, 21, 25, 27 železo, 16 srebro

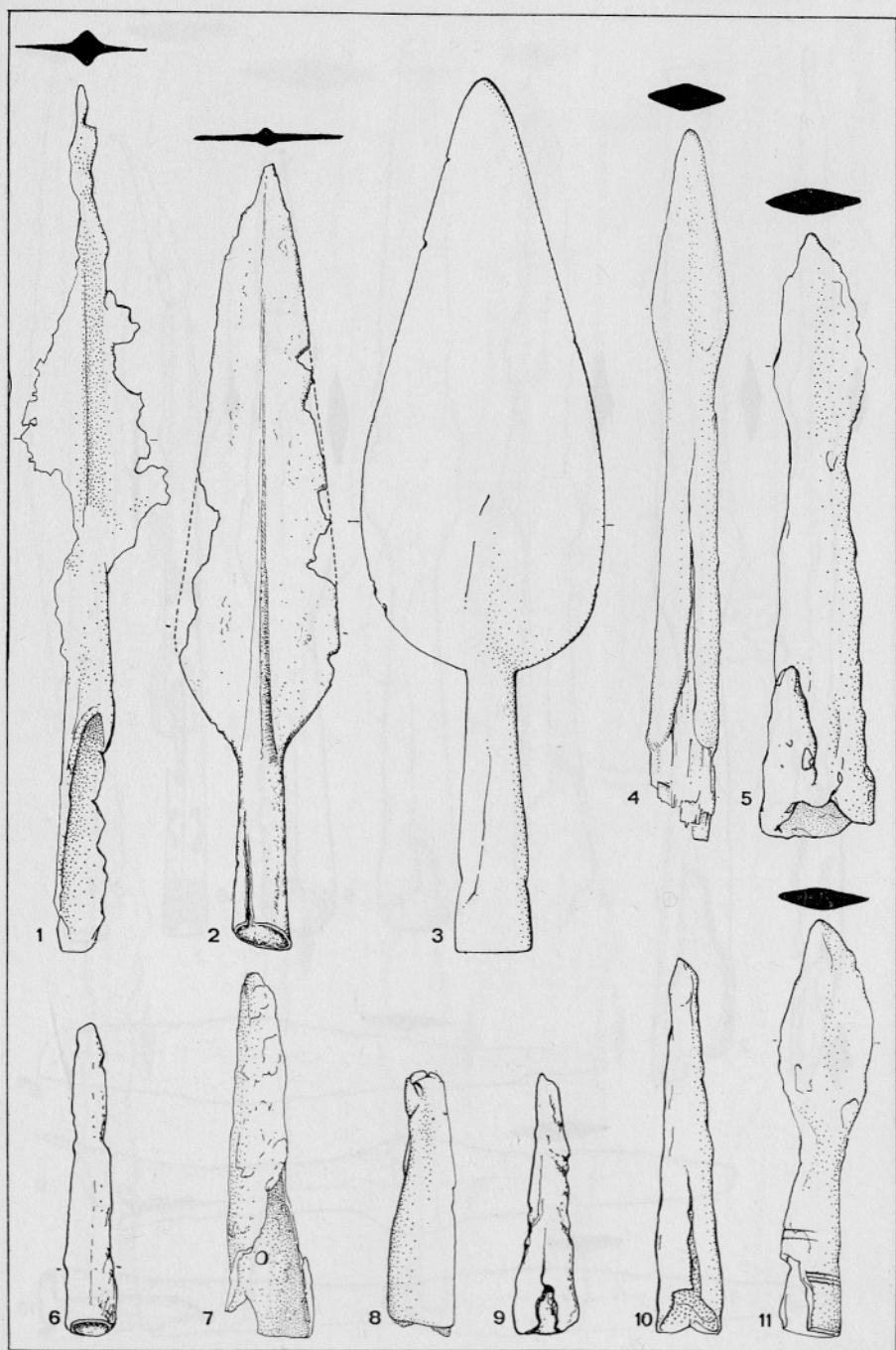
Valična vas. 1, 2, 5—15, 17, 20, 22—24, 26, 28—35 Bronze, 3, 4, 18, 19, 21, 25, 27 Eisen, 16 Silber

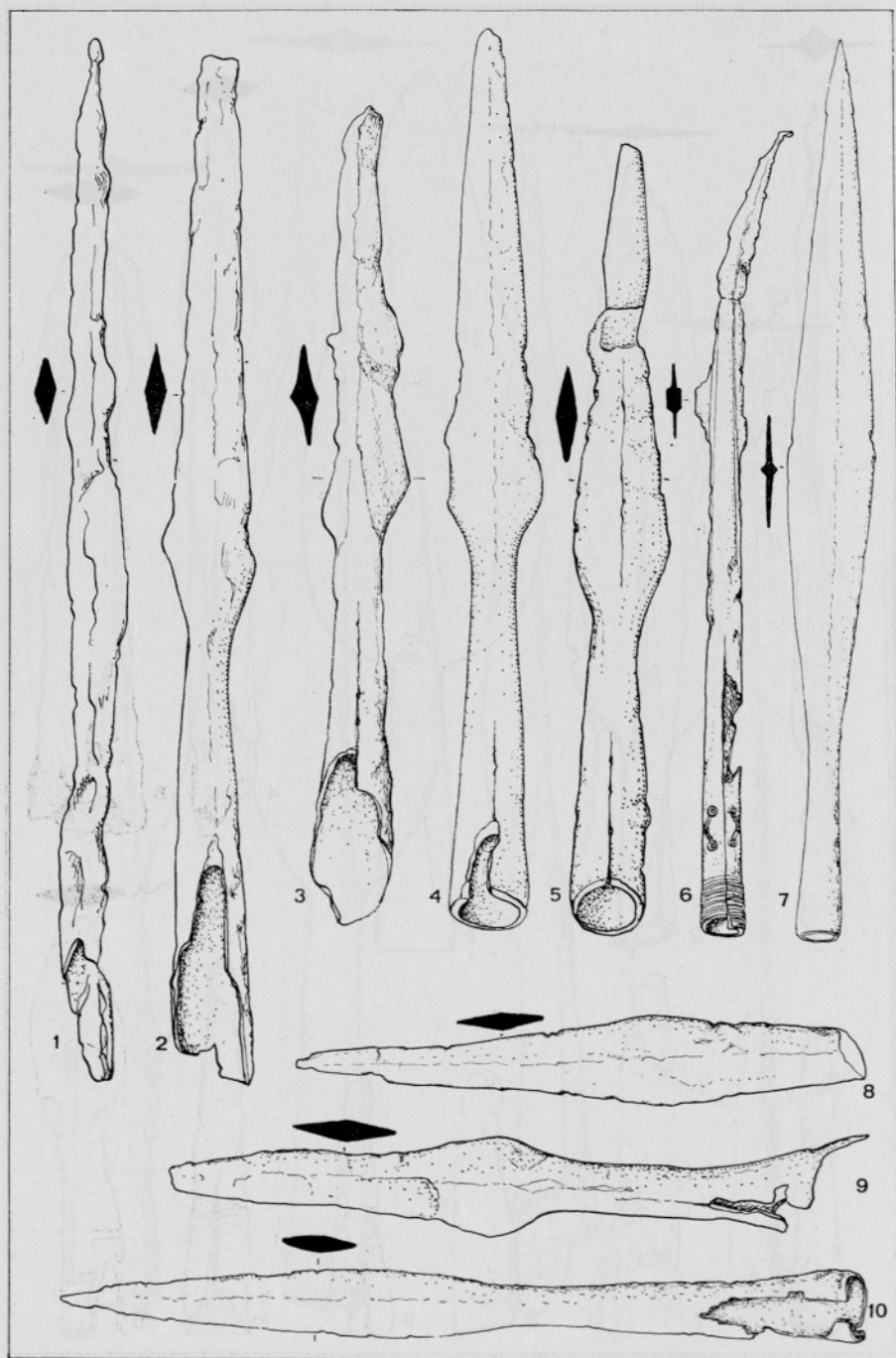
Valična vas. Bron — Bronze. 1/3

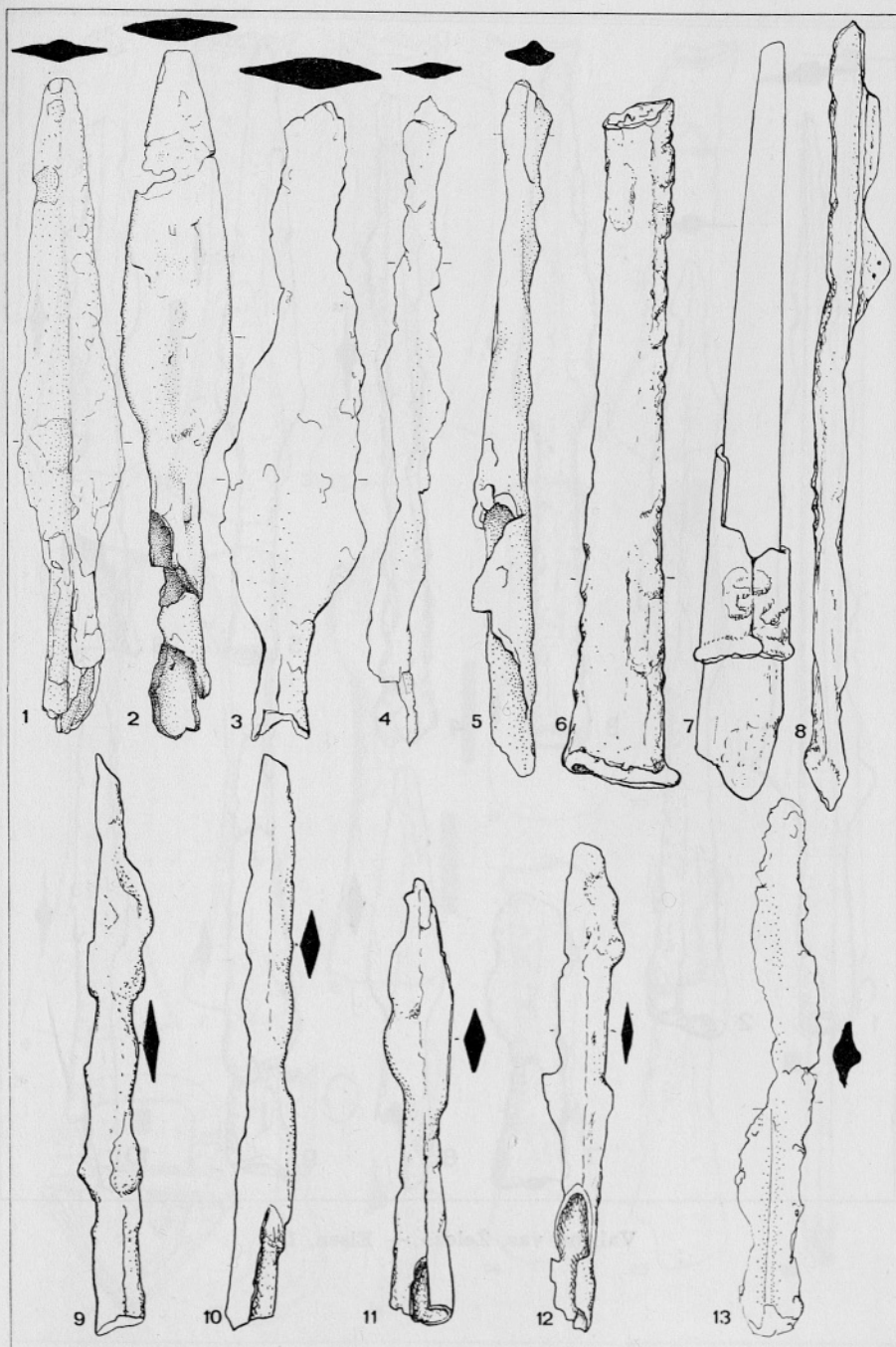
Valična vas. Železo — Eisen. 1/2

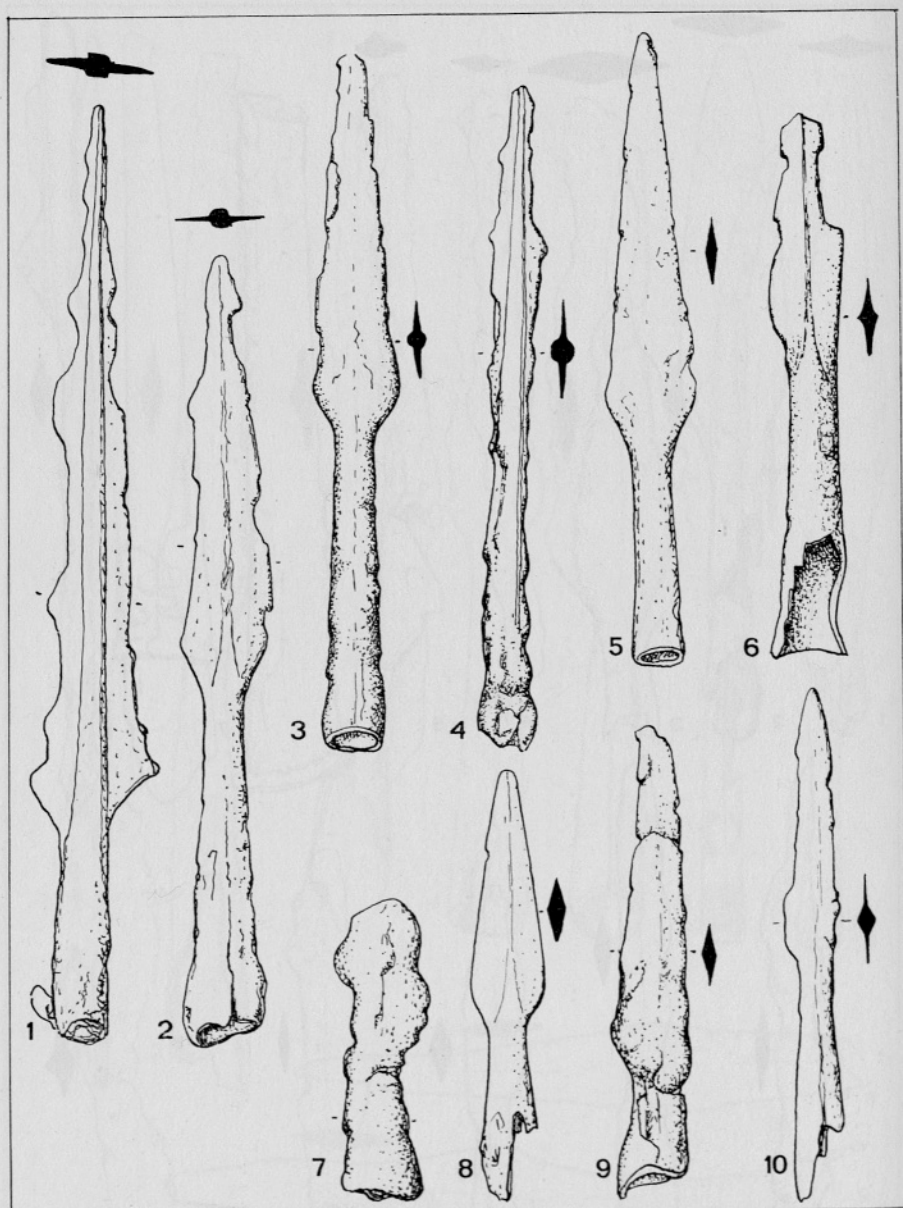
Valična vas. Železo — Eisen. 1—5, 7—11 = 1/2, 6 = 1/4

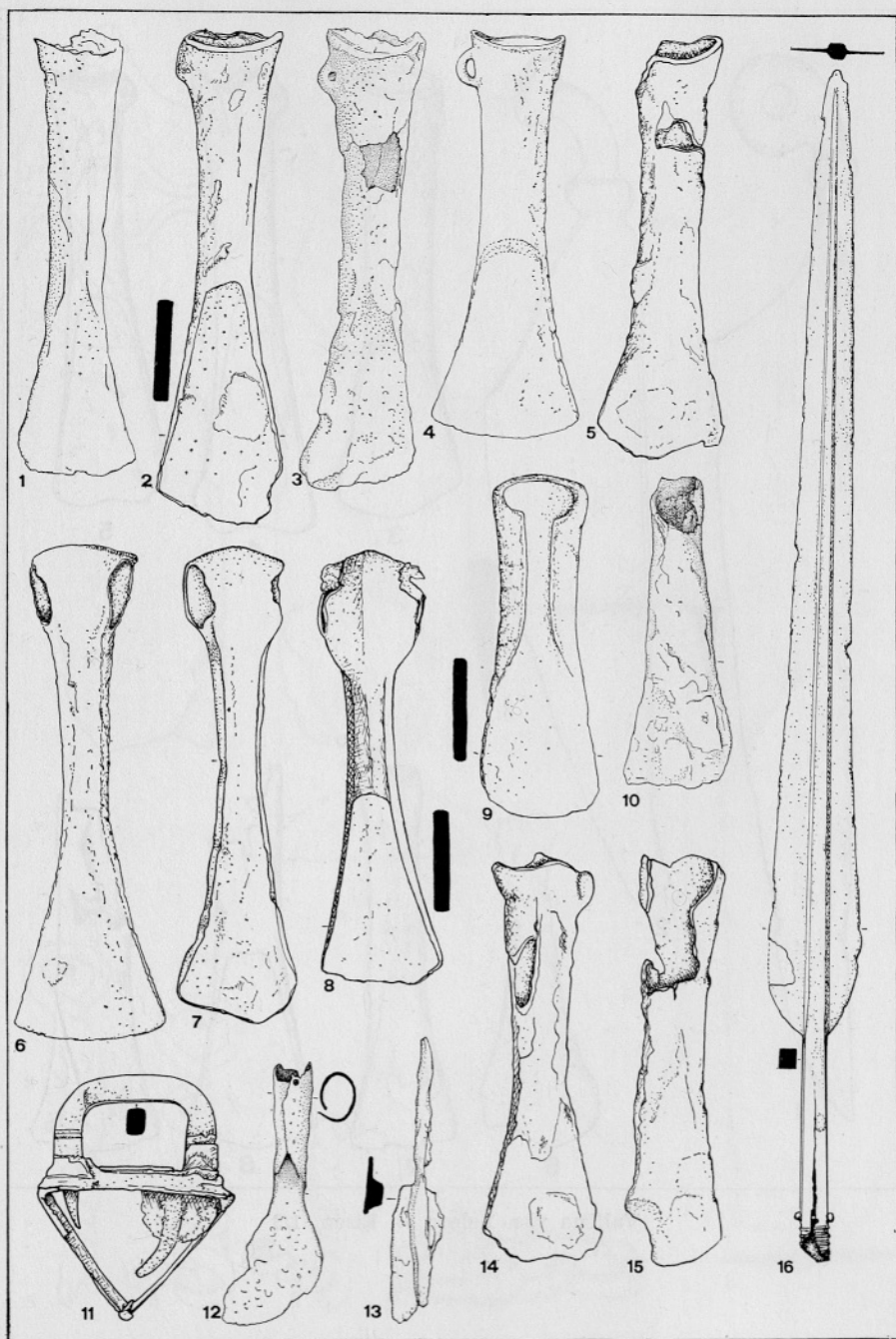
Valična vas. Železo — Eisen. 1—5, 8—10 = 1/2, 6, 7 = 1/4

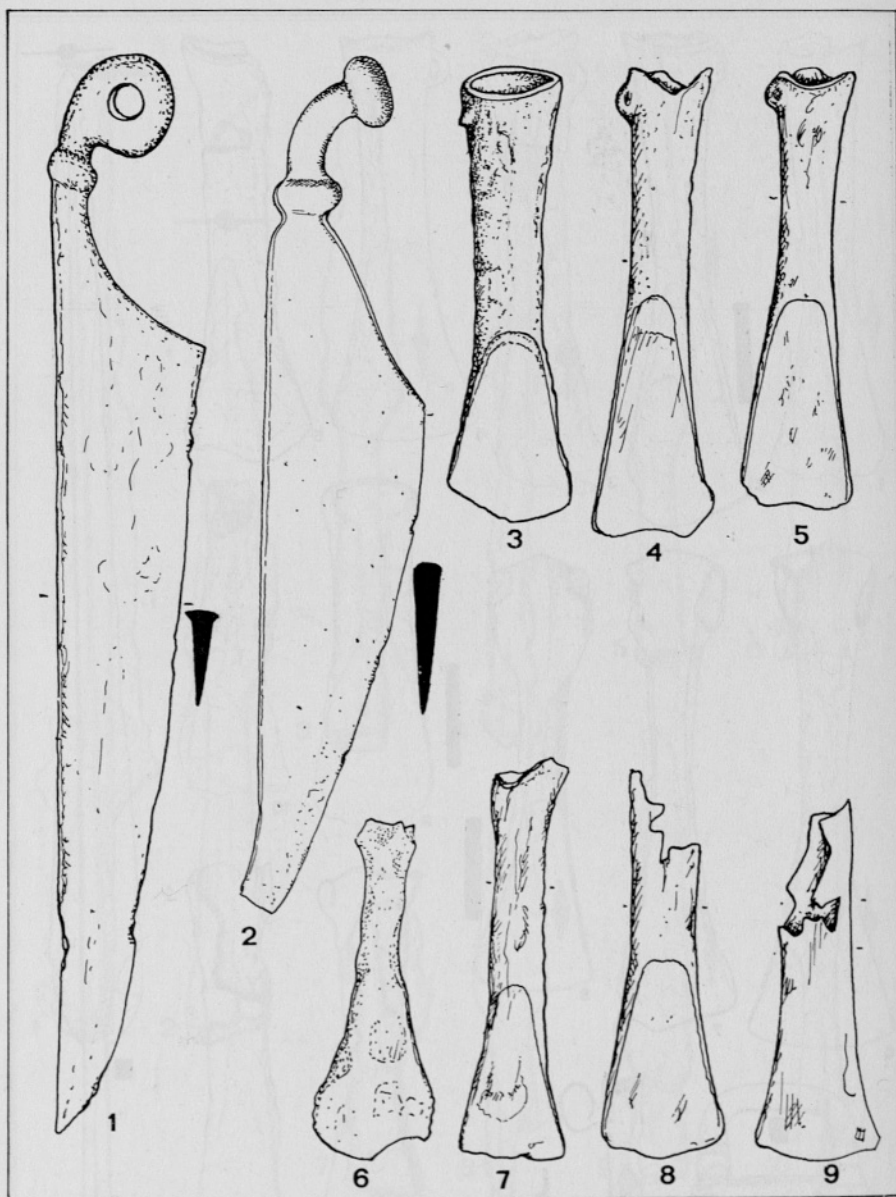
Valična vas. Železo — Eisen (7 tudi les — auch Holz). 1—11, 13 = 1/2, 12 = 1/4

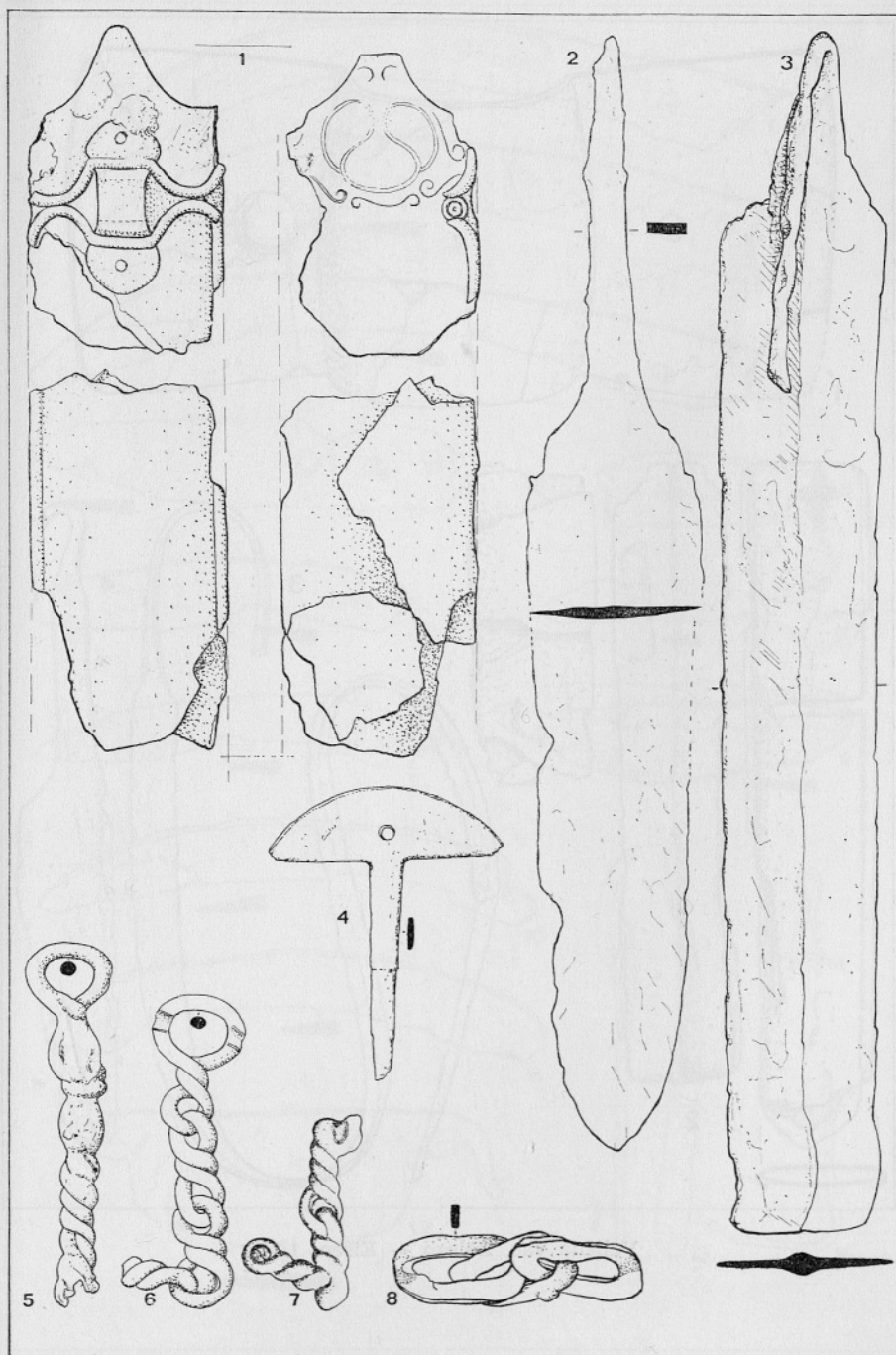
Valična vas. Železo — Eisen. 1/3

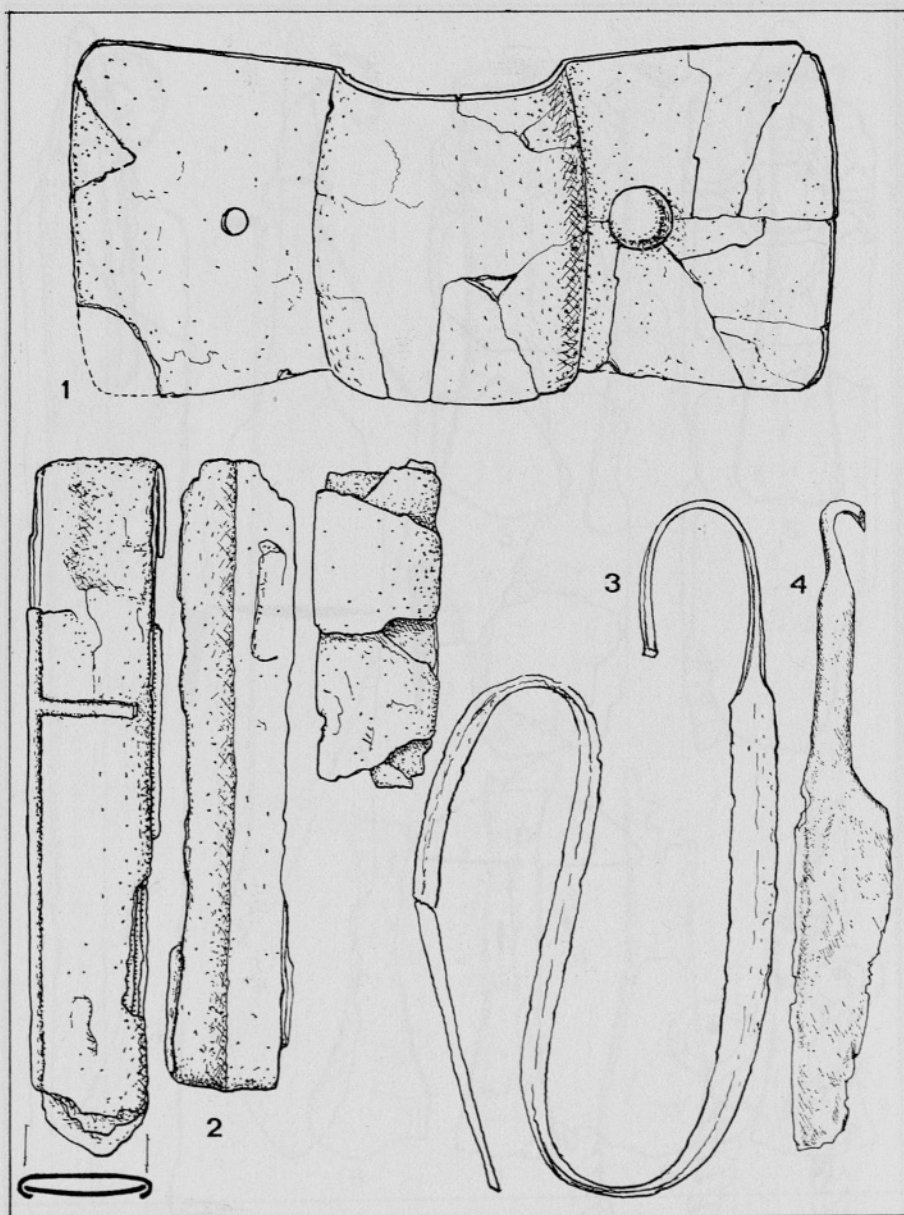
Valična vas. Železo — Eisen. 1—15 = 1/3, 16 = 1/6

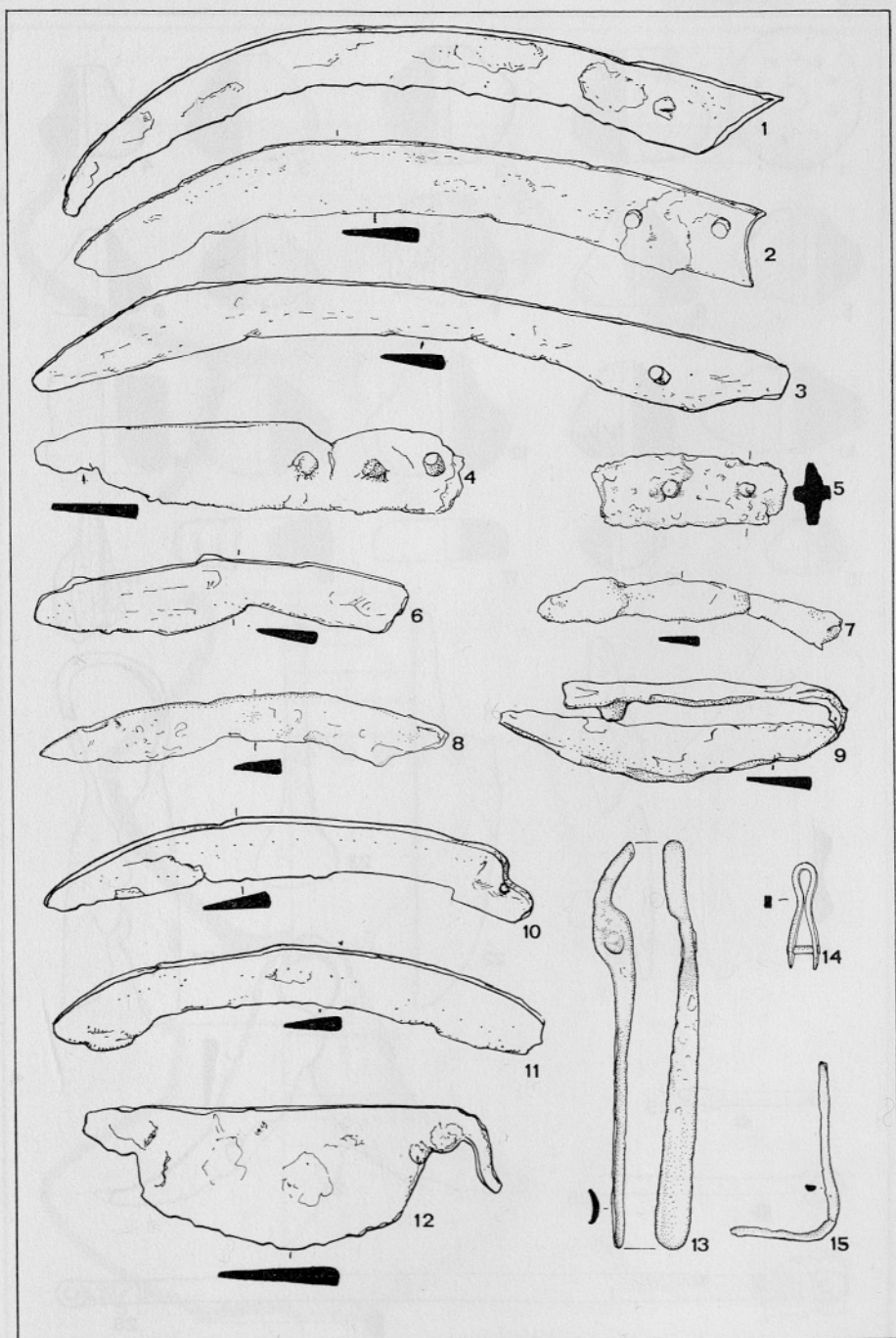
Valična vas. Železo — Eisen. 1/3

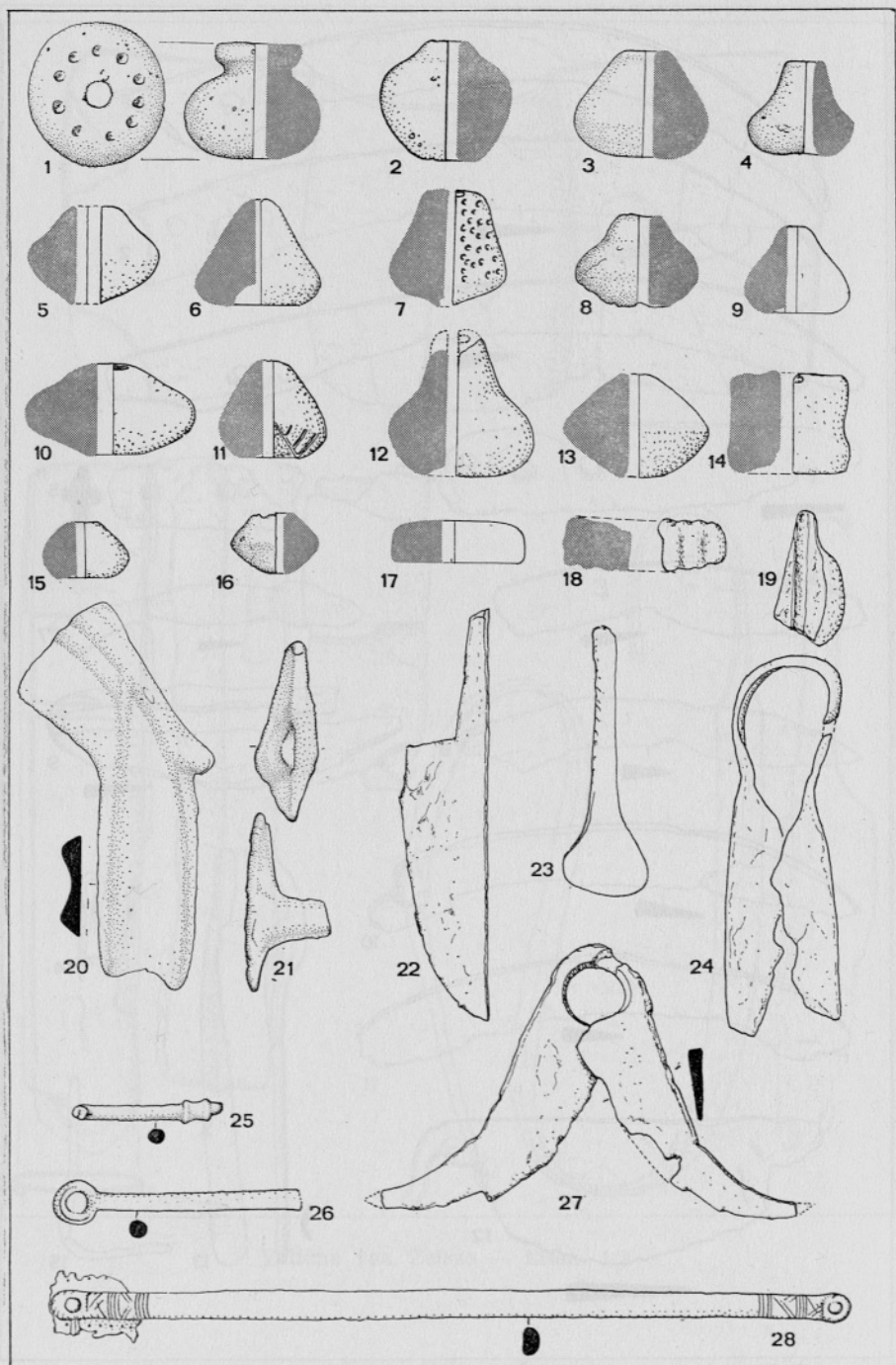
Valična vas. Železo — Eisen. 1/2

Valična vas. Železo — Eisen. 1/3

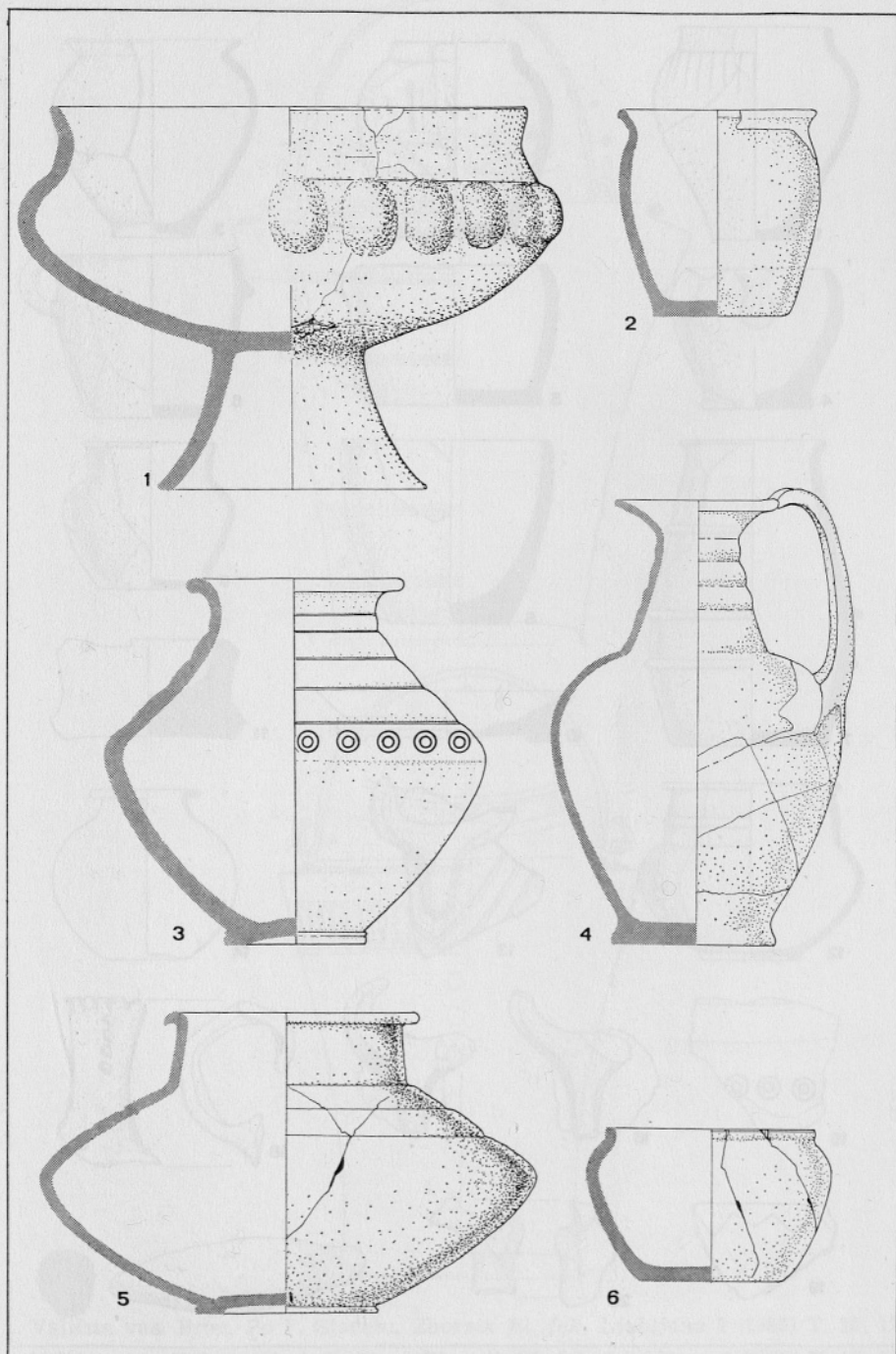

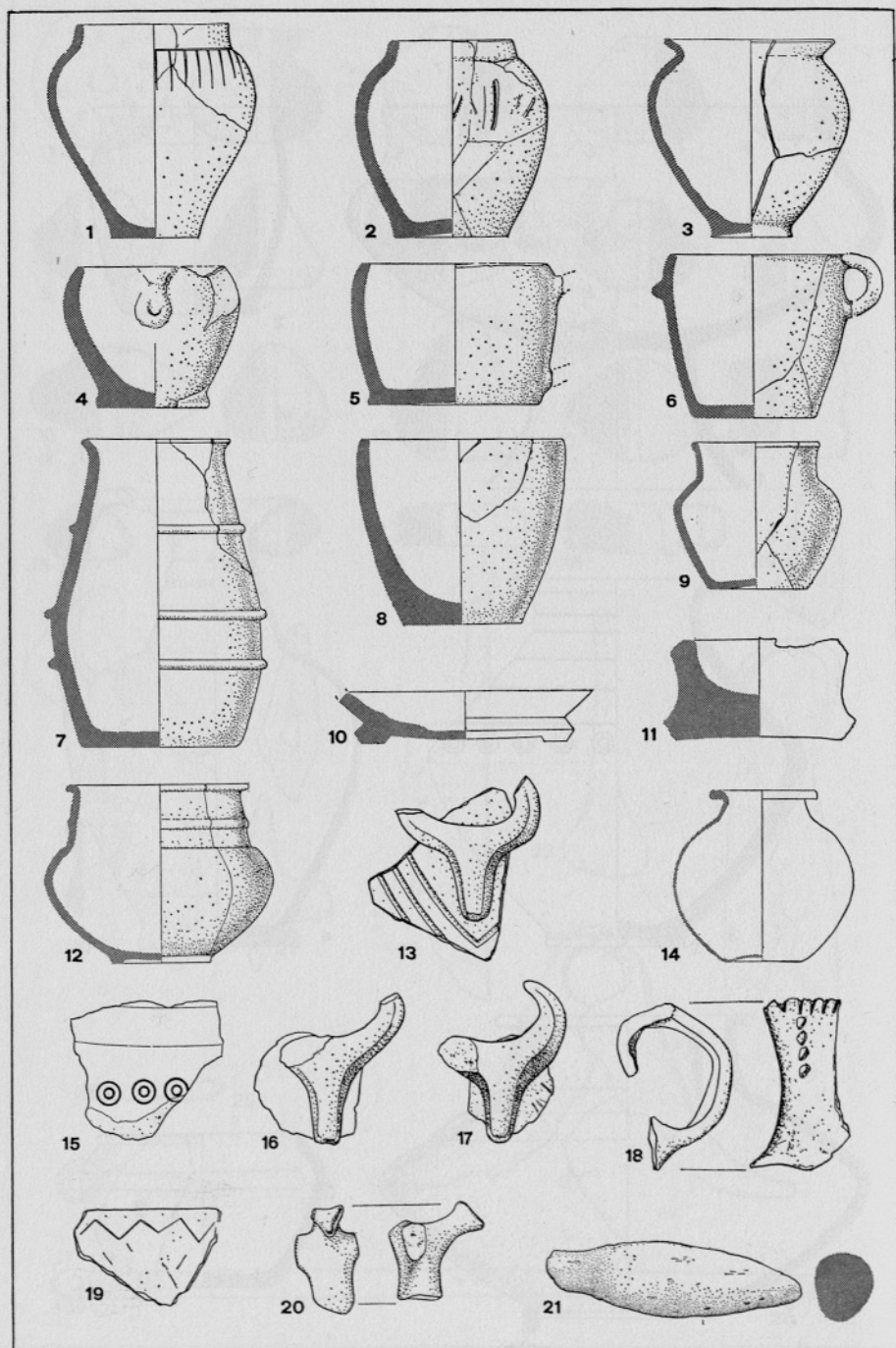
Valična vas. 1—13, 15 železo, 14 bron
 Valična vas. 1—13, 15 Eisen, 14 Bronze
 1/2

Valična vas. 1—19 glina, 20, 21, 26, 28 bron, 22—25, 27 železo

Valična vas. 1—19 Ton, 20, 21, 26, 28 Bronze, 22—25, 27 Eisen

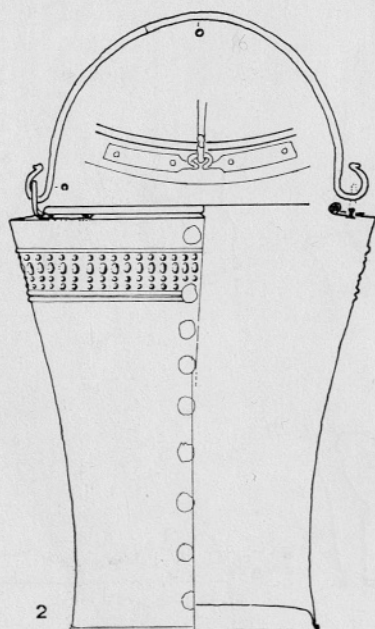
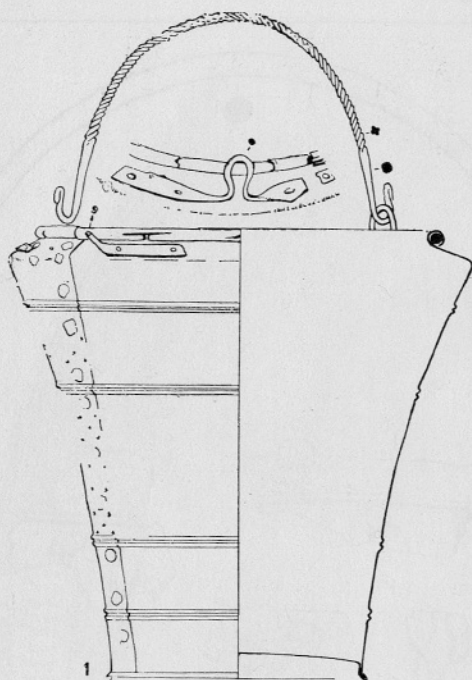

Valična vas. 1—13, 15—20 glina, 14, steklo, 21 kamen

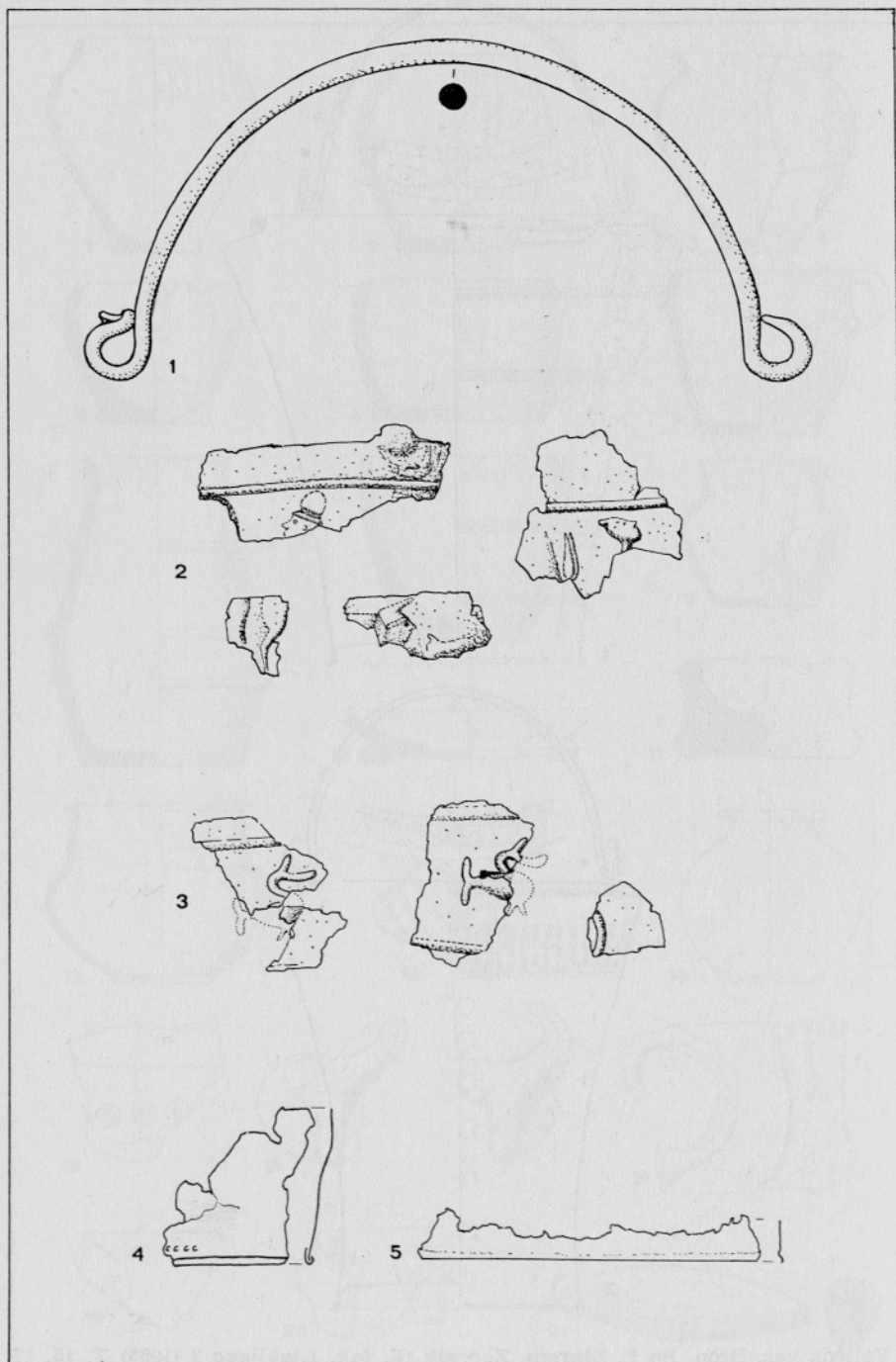
Valična vas. 1—13, 15—20 Ton, 14 Glas, 21 Stein

1—8, 10—21 = 1/3, 9 = 1/6

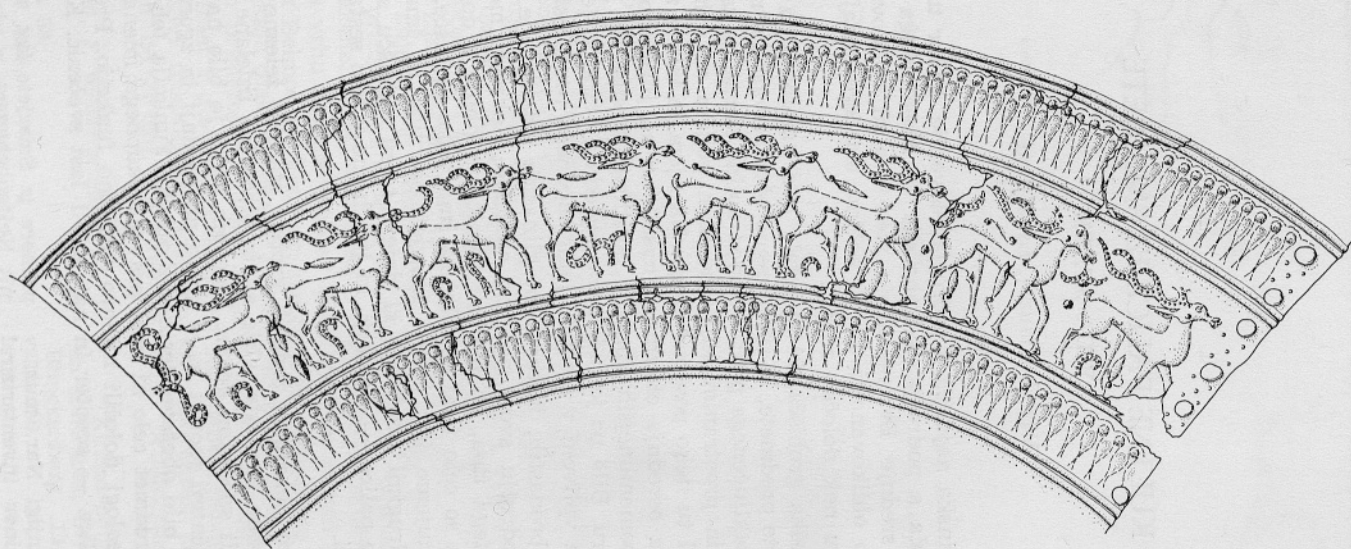
Valična vas. Bron. Po F. Staretu, *Zbornik fil. fak. Ljubljana* 2 (1955) T. 15, 17

Valična vas. Bronze. Nach F. Starè *Zbornik fil. fak. Ljubljana* 2 (1955) T. 15, 17

Valična vas. Bron. 2, 3 po F. Staretu, *Zbornik fil. fak. Ljubljana* 2 (1955) priloga 3: 2, T. 6: 2

Valična vas. Bronze. 2, 3 nach F. Starè, *Zbornik fil. fak. Ljubljana* 2 (1955) Beilage 3: 2, T. 6: 2

Valična vas. Plašč Situle (T. 28: 1). Po W. Lucke, O.-H. Frey, *Situla*, T. 74
Valična vas. Situlenmantel (T. 28: 1). Nach W. Lucke, O.-H. Frey, *Situla*, T. 74